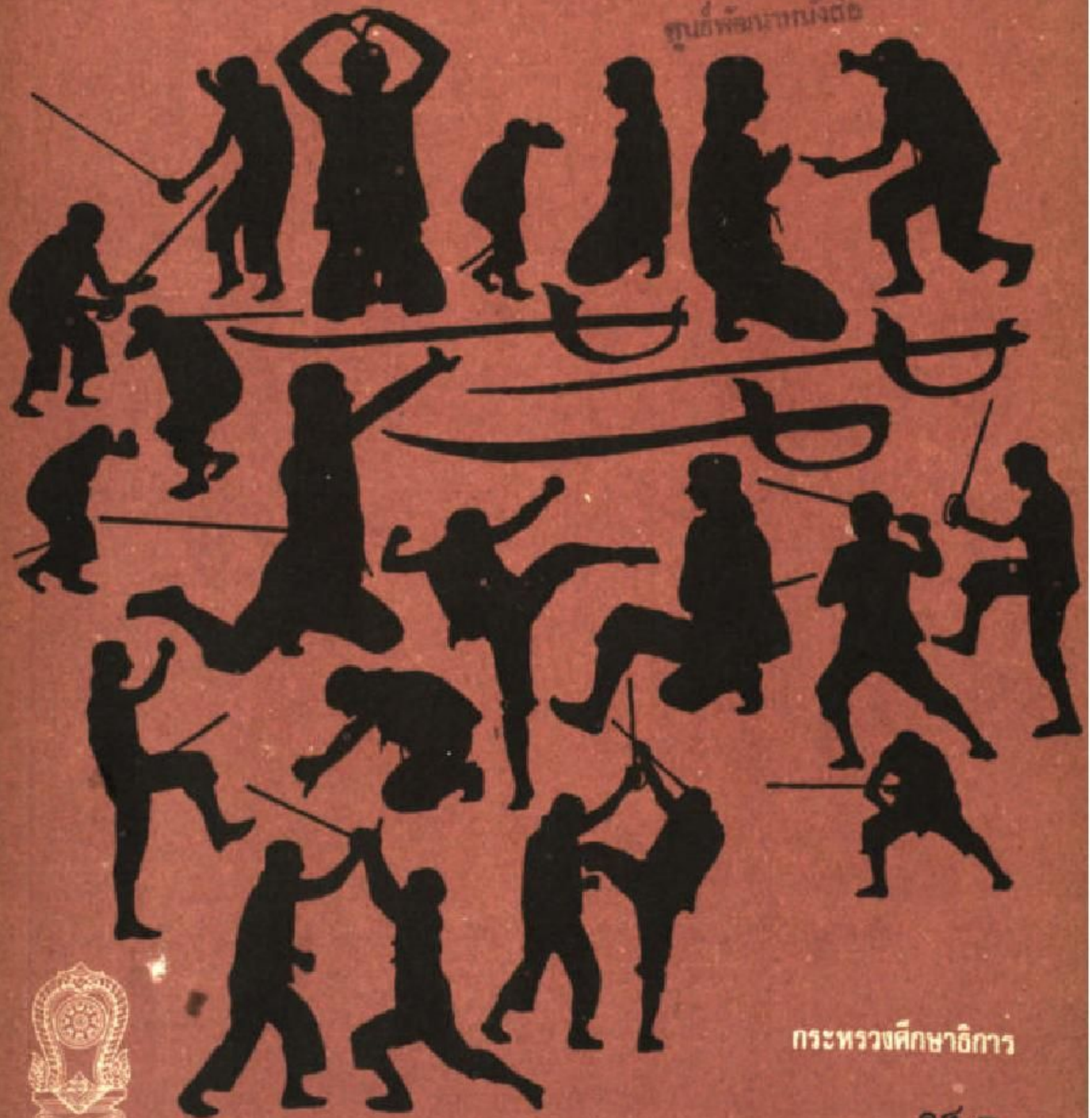

หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาพลศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

กระบี่

ตัวอย่างแบบเรียน
ศูนย์พัฒนาหนังสือ

กระทรวงศึกษาธิการ

๑๔.-

หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาพลศึกษา กระบี่

ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ต้น)

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่สาม ๕๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๒๕

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๑๔.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

จัดพิมพ์โดยองค์การก้ำของคุรุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๕๒ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้อนุญาตให้ใช้หนังสือเรียน หมวดพลานามัย วิชากระบี่ ๑ พ ๒๐๐๓ และวิชากระบี่ ๒ พ ๒๐๐๔ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๒๑ นั้น เพื่อความเหมาะสมจึงเปลี่ยนแปลง หนังสือดังกล่าวเป็น หนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชาพลศึกษา กระบี่ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และอนุญาตให้ใช้ หนังสืออื่นในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๓

(นายสมาน แสงมลี)

รองปลัดกระทรวง รักษาราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้นายวรศักดิ์ เพียรชอบ นายพิพิฑร แก้วมุกดา นายฟอง เกิดแก้ว และนางรัชณี ขวัญบุญจัน เป็นผู้จัดทำหนังสือเรียนวิชากระบี่ ๑ พ ๒๐๓ และกระบี่ ๒ พ ๒๐๔ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โดยมีนายจรัส ศรีวิสุพงษ์ ช่วยถ่ายภาพประกอบ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้อนุญาตให้ใช้หนังสือดังกล่าวในโรงเรียนมาตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๑ นั้น

บัดนี้กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นสมควรเปลี่ยนเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาพลศึกษา กระบี่ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระของหนังสือแต่อย่างใด ทั้งนี้เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนและช่วยเสริมความรู้ด้านทฤษฎีในวิชาดังกล่าว ซึ่งโรงเรียนควรจัดหาไว้ในห้องสมุด ให้เพียงพอกับความต้องการของครูและนักเรียน

(นายเอกวิทย์ ณ จดาง)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๓ มิถุนายน ๒๕๒๓

สารบัญ

พ. ๒๐๓ กระบี่ ๑

	หน้า
ประวัติและความเป็นมาของการเล่นกระบี่	๑
ระเบียบประเพณีในการเล่นกระบี่	๓
ประโยชน์และคุณค่าของกระบี่กระบอง	๗
เครื่องกระบี่กระบอง	๙
เครื่องแต่งกายของผู้เล่น	๑๖
มงคล	๑๗
สนามเล่นกระบี่กระบอง	๑๙
ระเบียบประเพณีและวิธีการเล่นกระบี่กระบอง	๒๐
การปฏิบัติตามขั้นตอนของการเล่น	
การถวายบังคม	๒๒
การขึ้นพรหม	๒๖
การรำ	๔๒
ท่ารำกระบี่	๔๔
- ไ้ม้รำที่หนึ่ง	๔๕
- ไ้ม้รำที่สอง	๔๘
- ไ้ม้รำที่สาม	๕๑
- ไ้ม้รำที่สี่	๕๕
- ไ้ม้รำที่ห้า	๕๙
- ไ้ม้รำที่หก	๖๔
การกลับหัวสนามไ้ม้รำ	๖๗
การจ้วงลงนั่งสู่ท่านั่งขึ้นพรหม	๖๙
การถวายบังคมเร็ว	๗๑
การเดินแปลง	๗๓
การกลับหัวสนามจากการเดินแปลง	๗๘
การย่างสามขุม	๘๑

	หน้า
การลก — ล่อ	๘๓
— ไม้ลกล่อที่หนึ่ง	๘๓
— ไม้ลกล่อที่สอง	๘๕
— ไม้ลกล่อที่สาม	๘๖
การหักที่ทำหลัก	๘๘
— คีลูก ไม้ที่หนึ่ง	๙๐
— คีลูก ไม้ที่สอง	๙๑
— คีลูก ไม้ที่สาม	๙๓
— คีลูก ไม้ที่สี่	๙๖
— คีลูก ไม้ที่ห้า	๙๘
— คีลูก ไม้ที่หก	๑๐๑
การไหว้ครู	๑๐๕
การยกครู	

พ ๒๐๔ กระบี่ ๒

ท่าว่ากระบี่ (ต่อ)	
— ไม้ว่าที่เจ็ด	๑๐๙
— ไม้ว่าที่แปด	๑๑๒
— ไม้ว่าที่เก้า	๑๑๗
— ไม้ว่าที่สิบ	๑๒๐
— ไม้ว่าที่สิบเอ็ด	๑๒๔
— ไม้ว่าที่สิบสอง	๑๒๖
การลก — ล่อ (ต่อ)	๑๒๙
— ไม้ลก — ล่อที่สี่	๑๒๙
— ไม้ลก — ล่อที่ห้า	๑๓๑
— ไม้ลก — ล่อที่หก	๑๓๒

การทูลูกไม้ผสม

การทูลูกไม้ผสม	๑๓๔
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่หนึ่ง	๑๓๔
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่สอง	๑๓๖
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่สาม	๑๓๗
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่สี่	๑๓๘
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่ห้า	๑๔๐
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่หก	๑๔๐
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่เจ็ด	๑๔๑
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่แปด	๑๔๑
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่เก้า	๑๔๒
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่สิบ	๑๔๓
— การทูลูกไม้ผสม ไม้ที่สิบเอ็ด	๑๔๓

ระเบียบการแข่งขันกระบี่กระบองระหว่างนักเรียน นักศึกษา ของกรมพลศึกษา

๑๔๔

กติกาการแข่งขันกระบี่กระบอง

๑๔๗

ประวัติและความเป็นมาของการเล่นกระบี่

กระบี่เป็นอาวุธชนิดหนึ่งซึ่งใช้สำหรับฟันและแทงในการต่อสู้ในระยะประชิดตัวหรือชั้นกลุ่ม บอนเป็นอาวุธที่มีความสำคัญในการสงครามมาก สำหรับประเทศไทยเราในสมัยโบราณนั้น กระบี่นับว่าเป็นอาวุธหลักอย่างหนึ่งของทหารหาญไทยในการที่จะ กอบกู้ปกป้องและรักษาประเทศไทย เราให้สามารถอยู่ต่อครอศฝั่งเป็นมรดกตกทอดให้แก่ลูกหลานมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ในสมัยก่อนนั้น เช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือแม้แต่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผู้ชายไทยทุกคนจะต้องมีหน้าที่ในการที่จะเป็นทหาร อดึกกายเพื่อชาติพลีเลือดชีวิต จะมีกระบี่และอาวุธอย่างอื่นประจำตัวเป็นคู่ชีวิตอยู่เสมอ ในระหว่างที่ประเทศชาติบ้านเมืองไม่อยู่ในระหว่างสงครามหรือมีข้าศึกศัตรูมารบกวนทหารหาญเหล่านั้นก็จะทำการฝึกซ้อมให้มีความแข็งแรง ให้สามารถทำการรบได้อย่างดีเยี่ยมอยู่เสมอคงคิดพจน์ที่ว่า “ยามศึกเวรรบ ยามสงบเวรเตรียม”

แต่ในสมัยหลัง ๆ ต่อมา การทำศึกสงครามกันอย่างจริงจังได้มีระยะว่างเว้นห่างกันมากขึ้น การเตรียมตัวและฝึกฝนของทหารหาญก็ขาดการจริงจังเอาจึงเท่าที่ควร เพื่อแก้ปัญหาของความเบื่อหน่ายต่อการฝึกซ้อมนี้เอง จึงได้มีการคิดเปลี่ยนวิธีการฝึกซ้อมและการเตรียมตัวเสียใหม่ให้เกิดความสนุกสนานควบคู่กันไปด้วย โดยได้จัดให้มีการแข่งขันประลองความสามารถในเชิงการต่อสู้ที่จำลองจากการต่อสู้ในสนามรบในสมัยโบราณจริง แต่อยู่ภายในสนามและ ระเบียบประเพณีที่ตึงตาม การจัดการแข่งขันและประลองฝีมือของทหารหาญในยามสงบนั้นเอง จึงได้มีชื่อเรียกว่า “การเล่นกระบี่—กระบอง” ซึ่งเป็น “ยุทธกีฬา” ซึ่งผู้ชมจะไปดูในยามสงบเพื่อฝึกซ้อมและเตรียมตัวให้พร้อมที่จะทำศึกสงครามได้ตลอดเวลา และนับตั้งแต่นั้นมา “การเล่นกระบี่—กระบอง” จึงถือเป็นกีฬาประจำชาติไทยอย่างหนึ่งสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้ คนไทยเราทุกคนควรจะได้มีความภาคภูมิใจและรักษาไว้เป็นศิลปะประจำชาติสืบไป

กระบี่ ตามความหมายของหนังสือเรียนนี้หมายถึงการเล่นชนิดหนึ่งที่ใช้กระบี่ที่ทำด้วยหวายหรือด้วยเหล็กเป็นเครื่องมือในการเล่นหรือต่อสู้กันระหว่างบุคคลสองคน ที่เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับและกติกาตลอดจนประเพณีที่ตึงตามในการเล่น การเล่นกระบี่จึงเป็นส่วนหนึ่งของ “การเล่นกระบี่—กระบอง” ซึ่งเรียกตามลักษณะของอาวุธที่ใช้ในการเล่นและต่อสู้กัน

การเล่นกระบี่กระบองในเชิง “ยุทธภีฬา” เพื่อความสนุกสนานนี้ยังไม่มีหลักฐานปรากฏชัดว่าได้เริ่มมาแต่ในสมัยใด แต่ที่พอจะมีหลักฐานก็สามารถจะบอกได้ว่า การเล่นกระบี่กระบองนี้ได้มีมาแล้ว อย่างน้อยที่สุดก็ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาก่อนหนึ่งว่า

“เมื่อนั้น
เห็นอิเหนาเข้ามาบังคมคลัด
เห็นเขาระบือลือเล่า
ท่าทางทำนองคล่องดี
แล้วให้เสนากิจาหยัน
ไล่คังคาบเชลยมลายู

ท้าวหมันหยาปรีดิ์เปรมเกษมสันต์
จึงปราศรัยพลันไปทันที
ว่าเจ้าชำนานูการกระบี่
วันนี้จงว่าให้น้ำดู
จัดกันขันตีทีละคู่
จะได้ดูเล่นเป็นขวัญตา”

ในปัจจุบันนี้ การเล่นกระบี่กระบอง ได้แพร่หลายไปในหมู่นักเรียนและประชาชนทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดอย่างกว้างขวาง ยิ่งกว่านี้ก็คือ การเล่นกระบี่กระบอง นอกจากจะเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ร่างกายมีความแข็งแรง สุขภาพ มีน้ำใจหนักแน่นเสมอกับเป็นกีฬาอย่างแท้จริงแล้วยังจะเป็นการรักษาวินัยซึ่งสืบวัฒนธรรมของชาติให้ประชาชนคนไทยเรามีความภาคภูมิใจอย่างยิ่งอีก

โลกหนึ่งด้วย

ระเบียบประเพณีในการเล่นกระบี่

เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งระเบียบประเพณีอันดีงามของไทยที่มีมาแต่โบราณในการเล่นกระบี่ ผู้เล่นควรปฏิบัติตามระเบียบประเพณีดังต่อไปนี้

๑. การใช้อาวุธในการเล่น ผู้เล่นควรใช้อาวุธให้ถูกต้องตามชนิด ทั้งนี้คือกระบี่ว่า และกระบี่ตีหรือกระบี่จริง สำหรับกระบี่รำนั้นจะเป็นกระบี่ที่มีรูปร่างลักษณะที่ประติษฐานให้มีความสวยงาม ใช้เพื่อการรำโดยเฉพาะเท่านั้น แต่กระบี่ตีหรือกระบี่จริงเป็นกระบี่ที่ใช้ในการต่อสู้กันในขณะเล่น

๒. ก่อนการแสดงทุกครั้ง ผู้แสดงจะนำอาวุธและเครื่องมือที่ใช้ในการแสดงมาจัดตั้งชุมนุมไว้ ณ ที่เดียวกันเพื่อกระทำพิธีบูชาพระรัตนตรัยและระลึกถึงครูอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้

๓. นักกระบี่จะต้องแสดงความเคารพต่ออุปกรณ์ทุกครั้งทั้งก่อนและหลังการเล่น และจะต้องเก็บรักษาไว้ในที่ที่สมควร

๔. เพื่อเป็นการไว้อาลัยและเกรงใจผู้ชมในการเล่น การเล่นกระบี่ทุกครั้งควรมีเครื่องดนตรี ประกอบในการเล่นด้วย ได้แก่ ปี่ชวา ขลุ่ยแขก แล่งฉิ่ง

๕. เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของการเล่นตามแบบของไทยอย่างแท้จริง ผู้เล่นจะต้องแต่งกายแบบไทยและสวมมงคล เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นกำลังใจแก่ตนเองด้วยทุกครั้ง

๖. ประเพณีการเล่นกระบี่ ผู้เล่นจะต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นของการเล่นดังนี้ คือเริ่มด้วยการถวายบังคม การขึ้นพรหมนั่งหรือพรหมยืน การรำ การถวายบังคมเร็ว การเดินแปลง การลด การล้อมการต่อสู้และจบลงด้วยการแสดงการระว่ต่อกันเพื่อเป็นการให้อภัยซึ่งกันและกัน

มารยาทของการเป็นผู้เล่นและผู้ดูกระบี่ที่ดี

กระบี่เป็นกิจกรรมของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวชนิดหนึ่ง เพื่อให้การเล่นและการดูกระบี่ได้เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง และเพื่อความปลอดภัย ผู้เล่นและผู้ดูควรปฏิบัติดังนี้

ก. ข้อปฏิบัติของผู้เล่น

๑. ผู้เล่นจะต้องปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกติกาการเล่นโดยเคร่งครัด
๒. ผู้เล่นจะต้องเคารพและเชื่อฟังคำตัดสินของผู้ตัดสินและกรรมการในการแข่งขัน โดยเคร่งครัด
๓. ผู้เล่นควรจะแสดงความเป็นมิตร และให้เกียรติกับผู้ร่วมเล่นทั้งฝ่ายตรงข้ามและฝ่ายเดียวกัน เช่น การทักทายปราศรัยซึ่งกันและกัน การจับมือกัน ทั้งก่อนและหลังการเล่น
๔. ผู้เล่นจะเป็นผู้มีความสุภาพเรียบร้อย ไม่แสดงอาการเย่อหยิ่งจองหองโอ้อวด
๕. ผู้เล่นควรจะเล่นด้วยชั้นเชิงของการเล่น ไม่ขี้ว ไม่แกล้ง ไม่เอาเปรียบคู่ต่อสู้ ถ้าหากมีการพลาพล้าง ก็ควรกล่าวคำขอโทษและให้อภัยซึ่งกันและกัน
๖. ผู้เล่นควรจะเล่นตามความสามารถของตนเอง และรู้จักประมาณความสามารถของตนเอง
๗. เมื่อเวลาชนะหรือแพ้จะไม่แสดงความคึกหรือเสียใจออกนอกหน้ามากเกินไป
๘. รู้จักยับยั้งชั่งใจ อวดกลั่น ข่มขู่ข่มขืน วิวาทสติ ไม่แสดงอาการโมโหโทโส หรือโกรธ มีความอดทน หนักแน่น
๙. ผู้เล่นควรจะมีใจเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ช่วยเหลือเพื่อนร่วมเล่นด้วยกันทั้งฝ่ายเดียวกันและฝ่ายตรงข้าม
๑๐. ผู้เล่นควรจะยอมรับสภาพและผลของการเล่นด้วยความเต็มใจและบริสุทธิ์ใจ
๑๑. ผู้เล่นควรจะเล่นเพื่อสุขภาพและความสนุกสนานและเพื่อผลที่เกิดขึ้นจากการเล่นอย่างแท้จริง

ข. ข้อปฏิบัติของผู้ดูที่

๑. ให้เกียรติผู้ตัดสิน กรรมการและผู้เล่นทั้งฝ่ายเดียวกันและฝ่ายตรงข้าม
๒. แสดงความยินดี เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ตัดสิน กรรมการและผู้เล่นทั้ง ๒ ฝ่าย ขณะลงสนาม
๓. ประบมือหรือเปล่งเสียงชมเชยให้แก่ผู้เล่นที่เล่นได้ดีทั้งฝ่ายเดียวกัน และฝ่ายตรงข้าม

๔. เคารพและยอมรับคำตัดสินตลอดเวลาในการแข่งขันนั้น ๆ เช่น ไม่อ้วเข้า ต่ำ ทอ เย้ยหยัน
๕. มีความเห็นอกเห็นใจผู้เล่นทั้ง ๒ ฝ่าย โดยไม่โห่ร้องเมื่อมีการเล่นผิดพลาด ไม่ยั่วยุก่อวุ่น ปลุกปั่นให้เกิดการบาดหมางกัน
๖. ช่วยส่งเสริมให้กำลังใจแก่ผู้ตัดสิน และผู้เล่นทั้งฝ่ายเดียวกันและฝ่ายตรงข้าม
๗. สนับสนุนและส่งเสริมให้เล่นเฉพาะตามชั้นเชิงและกลวิธีการการเล่นอย่างแท้จริงเท่านั้น
๘. ควรจะเป็นผู้ที่เชื่อและเลื่อมใสในอุดมคติของการเล่น

การดูแลรักษาอุปกรณ์การเล่นกระบี่

อุปกรณ์การเล่นทุกชนิด คือ กระบี่ว่า กระบี่จริง และกระบี่ตี ตามขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ทีมงานของไทยแต่โบราณได้ยึดมา เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตจิตใจของผู้เล่นมาก การนำมาใช้แต่ละครั้งจะนำมาใช้ด้วยความเคารพและมีความหวังให้เรียบร้อยในที่ที่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ดี การดูแลรักษาอุปกรณ์การเล่นกระบี่นั้นจะจำแนกได้ตามลักษณะของอุปกรณ์การเล่นดังต่อไปนี้

ก. กระบี่ว่า

กระบี่ว่าเป็นอุปกรณ์ที่ประติษฐานเพื่อความสวยงามและมีความบอบบาง เพื่อการรำโดยเฉพาะ ฉะนั้นการดูแลรักษาอุปกรณ์ประเภทนี้จึงควรจะได้ระมัดระวังเป็นพิเศษ หลักสำคัญที่ควรปฏิบัติคือ

๑. การเก็บรักษาการนำมาใช้ หรือการเคลื่อนย้าย ควรทำด้วยความระมัดระวัง เพื่อบริเวณกันการชุก ถลอก หัก กระแทก หลุด ถ้าหากเป็นไปได้ควรจะใช้ผ้าหรือกระดาษเนื้ออ่อน ห่อหุ้มเครื่องไม้ว่าแต่ละอันให้เรียบร้อย
๒. การเก็บรักษาควรจะทำที่วางเครื่องมือแต่ละอันให้เรียบร้อย เพื่อบริเวณกัน การล้ม และการเสียดสีกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดการเสียหายได้ ถ้าจะให้ดีควรมีตู้กระบอกสำหรับ เก็บเครื่องมือนี้โดยเฉพาะเพื่อกันฝุ่นและรักษาความสวยงามได้

๓. การนำมาใช้แต่ละครั้งควรมีที่วางไว้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยเฉพาะเพื่อป้องกันการกระแทกกระแทกจากผู้เล่นและผู้ดู

๔. ก่อนเก็บควรทำความสะอาดและถ้าหากมีการชำรุดเสียหายหรือสึกหรอ ควรซ่อมแซมให้เรียบร้อยก่อนเก็บหรือนำไปใช้ต่อไป

ข. กระบี่จริง

การดูแลรักษามีข้อควรปฏิบัติคล้ายคลึงกับกระบี่ว่า จะแตกต่างกันตรงที่กระบี่จริงนั้นทำด้วยเหล็กและมีความคม อาจเป็นอันตรายแก่ผู้ใช้ได้ ฉะนั้นก่อนการเก็บควรทำความสะอาด เช็ดให้แห้ง ซิลิโคนน้ำมันเพื่อกันสนิม สอดอยู่ในฝักและเก็บไว้ในที่เหมาะสมให้เรียบร้อย

ค. กระบี่ตี

กระบี่ที่ทำด้วยหวายที่มีความเหนียว ใช้ในการฝึกซ้อมและตีกันจริง ๆ การดูแลรักษาก็คล้ายคลึงกับกระบี่ว่า การใช้ควรให้อยู่ภายในขอบเขต การเก็บรักษาก็ควรมีที่เก็บที่เรียบร้อย และเหมาะสม และอยู่ใกล้สถานที่ฝึกซ้อมหรือสนามเล่น นักเรียนสามารถนำมาใช้และนำเก็บให้เรียบร้อยได้สะดวก

การบริหารร่างกายและการบำรุงรักษาสุขภาพ

ผู้เล่นกระบี่ที่ดีควรจะได้มีการบริหารร่างกายและบำรุงรักษาสุขภาพให้ร่างกายมีสมรรถภาพ คืออยู่เสมอ หลักสำคัญที่ผู้เล่นกระบี่ควรยึดถือปฏิบัติ มีดังนี้

๑. บริหารส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเป็นประจำเพื่อรักษาสมรรถภาพของตนเองให้ที่อยู่เสมอทั้งทางด้านความแข็งแรง ความทนทาน และความคล่องแคล่วว่องไว ดังต่อไปนี้เช่น

ก. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา แขน ไหล่และลำตัว

ข. ความทนทานของร่างกายที่สามารถเล่นกระบี่ได้เป็นระยะเวลาโดยไม่เห็น้อย่าง

ค. ความคล่องแคล่วว่องไว ความรวดเร็วในการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเพื่อใช้ในการเล่นกระบี่

๒. จัดเวลาพักผ่อน และรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ให้เพียงพอและเหมาะสมกับร่างกาย และละเว้นจากสิ่งมีนเมา เช่น สุรา บุหรี่

๓. ใช้ท่าบริหารกายที่เกี่ยวข้องกับการเล่นกระบี่ และบริหารกายให้กล้ามเนื้อทุก ๆ ส่วนได้มีการเคลื่อนไหวอย่างทั่วถึง

๔. ทำจิตใจให้สดชื่นเบิกบาน และเลือกกิจกรรมนันทนาการเพื่อเป็นการพักผ่อนตามถนัด และเหมาะสม

การเล่นกระบี่ด้วยความปลอดภัย

เพื่อให้การเล่นกระบี่ได้เป็นประโยชน์ต่อตนเองอย่างแท้จริง ผู้เล่นกระบี่ควรจะสามารถเล่นกระบี่ด้วยความปลอดภัยทุกครั้งโดยปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. เล่นในขณะที่ยังร่างกายมีสมรรถภาพดี และมีจิตใจพร้อมที่จะเล่น
๒. เล่นด้วยความระมัดระวัง ไม่ประมาทในตนเอง และในคู่ต่อสู้
๓. รู้จักประมาณตนเอง
๔. ตรวจสอบอุปกรณ์ บริเวณสถานที่เล่นให้เรียบร้อยก่อนเล่น
๕. แต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายที่เหมาะสมและเคลื่อนไหวได้สะดวก
- ๖.อบอุ่นร่างกายให้เกิดความพร้อมก่อนที่จะเล่นทุกครั้ง
๗. ควรมีการฝึกซ้อมเป็นประจำ และรักษากฎ ระเบียบ และประเพณีที่เคร่งครัด

ประโยชน์และคุณค่าของกระบี่กระบอง

กระบี่กระบองมีประโยชน์และคุณค่าเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ซึ่งพอจะสรุปได้โดยสังเขปได้ ดังนี้

๑. กระบี่กระบองเป็นวิชาที่เกี่ยวกับการต่อสู้ป้องกันตัว ในสมัยโบราณกระบี่กระบองเป็นวิชาสำหรับนักรบหรือทหารโดยตรง หรือจะเรียกว่าเป็นวิชาเกี่ยวกับการรบก็ได้ ซึ่งการรบในสมัยโบราณนั้น การใช้อาวุธเข้าประจัญการกลุมบองนั้นเป็นการดีที่สุดในสมัยปัจจุบันซึ่งได้เปลี่ยนรูปแบบไปมากก็ตาม แต่เมื่อถึงขั้นที่จะกระชั้นชิดหักเอาแพะเอาชนะกัน ก็ยังมีการต่อสู้แบบกลุมบองด้วยเหมือนกัน ฉะนั้น การใช้วิธีการต่อสู้แบบกระบี่กระบองก็ยังคงมีประโยชน์ในแง่ไม่น้อย

อนึ่ง กระบี่กระบองยังเป็นวิชาที่รู้ไว้เพื่อใช้ต่อสู้ป้องกันตัวในยามคับขันได้ เช่นเมื่อศัตรูที่จะเข้ามาทำร้ายเรา เราก็สามารถใช้วิชาความรู้ที่ใคร่เรียนมาแล้วป้องกันตัวได้เป็นอย่างดี เช่นการผ่อนหนักให้เป็นเบา คือ แทนที่จะเจ็บตัวมากก็จะเจ็บตัวน้อยลง หรือแทนที่จะเจ็บตัวเพียงเล็กน้อยก็ไม่ใช่อันตรายเลย เช่น เขามีดาบ แต่เรามีไม้ หรือเขามีไม้ยาว แต่เรามีไม้สั้น เราก็สามารถต่อสู้ป้องกันตัวได้ ยิ่งฝ่ายศัตรูไม่มีความรู้ในเชิงนี้มาแล้ว แทนที่เขามีอาวุธได้เปรียบกว่า เขากลับเป็นฝ่ายเสียเปรียบเราอีกด้วย และอาวุธของเขาจะกลับมาเป็นประโยชน์แก่เรา ฉะนั้น ผู้ที่เป็นกระบี่กระบองย่อมได้เปรียบกว่าคนที่ไม่มีอย่างแน่นอน ถ้าคนเป็นแต่กลับสู้คนไม่เป็นไม่ได้จริง ๆ แล้ววิชานี้ก็จะล้มเหลวและเลิกไป จนไม่มีใครได้รู้เห็นกันในสมัยนี้เป็นแน่

๒. กระบี่กระบองเป็นกิจกรรมพลศึกษาที่ค่อนข้างหนึ่ง คือเป็นกิจกรรมที่ออกกำลังกายได้อย่างทั่วถึง ทุกส่วนได้มีการเคลื่อนไหว เพราะในการเล่นกระบี่กระบองนั้นผู้เล่นจะต้องนั่ง ยืน เดิน วิ่ง กระโดด ที รับ ปรลา และประสาทก็ได้รับการฝึกฝนให้ตื่นตัว มีความว่องไว มีความสัมพันธ์ระหว่างมือ เท้า เป็นอย่างดี และยังเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมแก่คนทุกเพศทุกวัย คือทั้ง เด็ก ผู้ใหญ่ ทั้งชายและหญิง ย่อมจะเรียนและฝึกหัดได้ด้วยกันทั้งนั้น และเมื่อได้ฝึกได้ซ้อมสักพักหนึ่ง ก็จะได้ออกกำลังกาย เหมือนกับกิจกรรมพลศึกษาประเภทอื่นด้วยเหมือนกัน

นอกจากจะมีประโยชน์ในด้านการออกกำลังกายแล้ว ยังให้ความสนุกสนานตื่นเต้นทั้งผู้เล่นและผู้ดูอีกประเด็นหนึ่งด้วย เนื่องจากการเล่นกระบี่กระบองเป็นเกมที่เสี่ยงต่ออันตรายอยู่ไม่ใช่น้อย ในการต่อสู้ถ้าใครพลาดท่าเสียที หรือไม่ระวังตัวจะเป็นอย่างใดแล้ว อันตรายก็ย่อมจะเกิดขึ้น ได้เป็นแน่ ซึ่งเกมที่เป็นอันตรายประเภทนี้ย่อมเป็นที่สนใจของคนไทยซึ่งเป็นนักรบมาแต่อดีต จึงอยากหรืออยากเห็นว่าใครจะเก่งกล้าสามารถกว่าใคร ใครจะเป็นผู้ชนะ จึงถือว่ากีฬากระบี่กระบองถ้าได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง และผู้เล่นได้มีการฝึกฝนเทคนิคต่าง ๆ เป็นอย่างดี และได้รับการสนับสนุนจากประชาชนชาวไทยเป็นอย่างดีแล้ว กระบี่กระบองคงจะเป็นศิลปศาสตร์การกีฬาประจำชาติไทยสืบต่อไป

๓. กระบี่กระบองเป็นกีฬาที่ฝึกคุณลักษณะทางด้านจิตใจได้อย่างดีเลิศ คุณลักษณะดังกล่าวนี้ ได้แก่ ความกล้าหาญ ความอดทน ไม่หวั่นเกรงหรือหวาดกลัวต่ออันตรายที่จะต้องเผชิญ หรือต้องต่อสู้ซึ่ง ๆ หน้า เพราะนักกระบี่กระบองทุกคน เวลาจะฝึกซ้อม จะเล่น หรือแข่งขันก็ตาม ไม่เคยสวมหรือใส่เครื่องรับรองป้องกันตัวเลยแม้แต่น้อย การฝึกกันก็ไม่มีข้อห้ามว่าไม่ให้ตีส่วนนั้นส่วนนี้ของร่างกาย จะตีส่วนใดก็ตีทั้งนั้น ฉะนั้น ถ้าผู้รับๆ ไม่ดี พลาดพลั้งปล่อยให้อำไ้ไปกระทบร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งเข้า จะเป็นด้วยความประมาทหรือไม่ก็ตาม ย่อมได้รับบาดเจ็บบ้าง ซึ่งสิ่งนี้แหละเป็นการฝึกให้มีน้ำใจอกทน กล้าต่อสู้โดยไม่หวาดกลัวต่อความเจ็บปวดที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญยิ่งนัก และเราควรจะสงวนคุณธรรมอันเป็นลักษณะอันดีงามที่บรรพบุรุษเคยมีมาแล้วไว้ด้วยความภาคภูมิใจว่าไม่มีของใครเหมือน และน้ำใจอันเปรียบเหมือนเพชรนี้เป็นน้ำหนึ่งแท้ ๆ และไม่ควรรจะเปลี่ยนแปลงเป็นอันขาด เพราะจะมีคุณประโยชน์ทางด้านอื่นอีกมากมาย

นอกจากความกล้าหาญและความอดทนแล้ว ยังมีผลทางด้านจิตใจในแง่อื่นอีก คือ ความเชื่อมั่นในครูบาอาจารย์ โดยถือว่าครูเป็นกำลังใจสำคัญที่ศิษย์จะถือเป็นสรณะที่พึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ในยามคับขัน ศิษย์จะรู้สึกภาคภูมิใจในบรรดาครูบาอาจารย์ที่กอบปัว้วยผีไม้ธามือ ทั้งมีความเชื่อมั่นและระลึกอยู่เสมอว่าเป็นศิษย์มีครู ทั้งเป็นศักดิ์ศรีแก่ตนเอง และเป็นกำลังใจในการต่อสู้ และมักจะไม่โอ้อวดในฝีมือของตน แต่จะเป็นคนสงบเสงี่ยม สุขุม รอบคอบ และเยือกเย็น

นอกจากนี้ยังเกิดความเชื่อมั่นในวิชาความรู้ มองเห็นคุณค่าและเกิดความไว้วางใจในความรู้แขนงนี้ซึ่งตนได้เล่าเรียนมา และพยายามฝึกฝนให้มีฝีมืออยู่เสมอ จึงนับได้ว่าเป็นผลดีทางก้นจิตใจเป็นเอนกประการทั้งได้กล่าวมาแล้ว

ส่วนดีของกีฬากระบี่กระบองอีกประการหนึ่ง คือ ใช้อุปกรณ์น้อย ทั้งสามารถจัดทำขึ้นมาเองได้โดยไม่ยากนัก จะใช้วัสดุอะไรมาทำอาวุธจำลองก็ย่อมทำได้ตามที่พอจะจัดหาได้ สำคัญอยู่ที่ความทนทาน จึงทำให้ไม่ค่อยสิ้นเปลืองมากเหมือนอุปกรณ์กีฬาหลายประเภท สถานที่เล่นกีฬาได้สะดวก ไม่ต้องใหญ่โตมากนัก ขนาดสนามก็สามารถดัดแปลงได้ตามโอกาสเพราะไม่มีกฎ ระเบียบ และกติกาที่เคร่งครัดเหมือนกีฬาอื่น ๆ

เครื่องกระบี่กระบอง

เครื่องกระบี่กระบองหมายถึง อาวุธต่าง ๆ รวมทั้งเครื่องป้องกันที่จำลองมาจากศาสตราวุธของไทยในสมัยโบราณและของจริงที่นำมาใช้ในการเล่นกระบี่กระบอง ซึ่งได้แก่ กระบี่ คาน ง้าว พลอง ค้าง เขน โล่ และไม้สั้น เครื่องกระบี่กระบองเหล่านี้ ที่จำลองมาจากของจริงก็มี กระบี่ คาน ง้าว และพลองเท่านั้น ส่วนนอกนั้นก็เอาของจริงมาใช้ในการเล่นเสียทีเดียว เครื่องอุปกรณ์เหล่านี้เรียกตามภาษานักกระบี่กระบองว่า “เครื่องไม้”

เครื่องไม้ มี ๒ ชนิด คือ

๑. เครื่องไม้รำ

๒. เครื่องไม้ตี

เครื่องไม้รำ

เครื่องไม้รำ ได้แก่เครื่องกระบี่กระบอง ซึ่งจำลองมาจากอาวุธจริง แต่อาจจะไม่เหมือนเลยทีเดียว เพราะมุ่งไปในแง่ของความสวยงามมากกว่าสิ่งอื่น แต่รูปร่างลักษณะยังพอจะแสดงให้ทราบได้ว่าส่วนประกอบของอาวุธนั้นๆ ส่วนไหนเป็นอะไร เครื่องไม้ชนิดนี้เขาทำขึ้นไว้เพื่อรำอวดกัน ผู้ที่รำได้สวยงามอยู่แล้ว ถ้ายังได้เครื่องไม้รำทั้งท่งทวนด้วย ก็ยิ่งเพิ่มความงามของท่าที่ไต่มากยิ่งขึ้น เมื่อเครื่องไม้รำที่มีจุดประสงค์เพื่อความสวยงามเป็นใหญ่แล้ว ก็อาจจะบอบบางไม่แข็งแรงมากนัก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้แสดงจะต้องรำด้วยความระมัดระวังอย่างที่สุด เพื่อมิให้กระทบกระเทือนกับวัตถุอื่นใดเป็นอันขาด

ถ้าไม่สามารถสร้างเครื่องไม้รำสำหรับอาวุธบางชนิดได้ ตามปกติเขาก็มักจะนำเอาอาวุธจริงมาใช้รำแทน ซึ่งก็นับว่าคงงามและเหมาะสมก็ไม่น้อย

เครื่องไม้ตี

เครื่องไม้ตี ได้แก่เครื่องกระบี่กระบองซึ่งจำลองจากอาวุธจริง แต่ไม่ค่อยจะเหมือนกับของจริงมากนัก เป็นแต่ดูพอรู้ได้เท่านั้นว่าส่วนไหนเป็นอะไร ความมุ่งหมายของการสร้างเครื่องไม้ชนิดนี้ไม่มีอะไรนอกจากต้องการให้เบา เหนียว แข็งแรง ไม่แตกหักได้ง่ายก็แล้วกัน ทั้งนี้เพื่อจะใช้ตีกันได้อย่างทนทาน เพราะถ้าเอาวัสดุที่ไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วมาทำ นอกจากจะเป็นการสิ้นเปลืองบอ้ยๆ ยังจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวผู้เล่นในขณะที่กำลังต่อสู้กันอีกประการหนึ่งด้วย

อาวุธแท้และอาวุธจำลองทุกชนิด ที่ใช้ในการเล่นกระบี่กระบองนั้น พอจะอธิบายรายละเอียดได้ใน ๓ ลักษณะ คือ

๑. ลักษณะที่เป็นอาวุธแท้
๒. ลักษณะที่จำลองมาเป็นเครื่องไม้รำ
๓. ลักษณะที่จำลองมาเป็นเครื่องไม้ตี

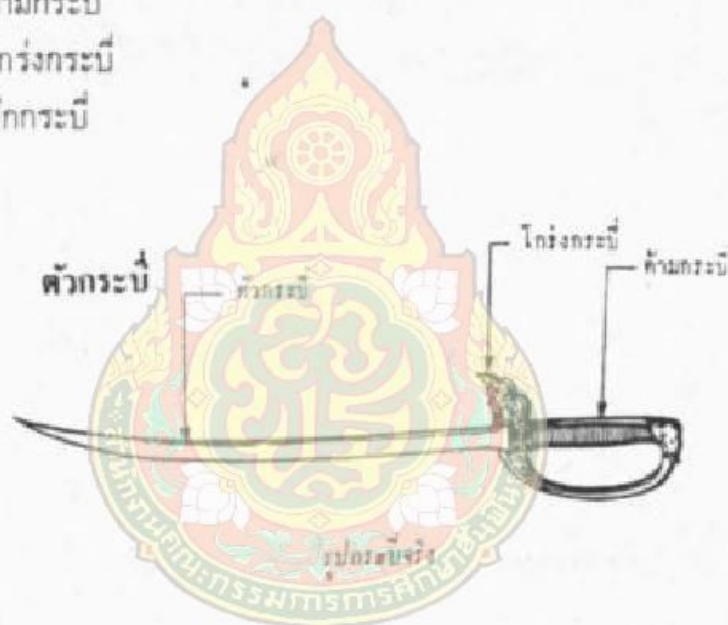
ในที่นี้จะขอกล่าวแต่เฉพาะอาวุธกระบี่เท่านั้น

กระบี่จริง

กระบี่ในลักษณะที่เป็นอาวุธแท้ หรือกระบี่จริง เป็นอาวุธซึ่งใช้สำหรับฟันและแทง ฉะนั้น ทัวกระบี่จึงทำด้วยเหล็กอย่างดี มีรูปแบบตรง และปลายแหลม ยาวประมาณ ๕๐ เซนติเมตร มีน้ำหนักไม่มากนัก พอเหมาะสำหรับถือมือเดียว สามารถใช้ฟันแทงได้อย่างแคล่วคล่องว่องไว โดยมากเขาจะทำให้พอเหมาะมือผู้ใช้เพื่อจะได้ฟันแทงได้ถนัด

ส่วนประกอบของกระบี่

๑. หัวกระบี่
๒. ค้ำกระบี่
๓. โกร่งกระบี่
๔. ฝักกระบี่

หัวกระบี่

หัวกระบี่มีรูปร่างลักษณะทั้งที่ได้อีกแล้วมาแล้ว น้ำหนักส่วนมากไปตกอยู่ที่ค้ำ และเพื่อให้มีน้ำหนักน้อยในตอนปลาย และตอนกลาง ฉะนั้นในระหว่างคมและสันจึงทำเป็นร่องทั้งสองข้าง ริมของร่องตอนบนจึงนูนเป็นสันขึ้นมา และตอนท้ายของหัวกระบี่นี้ได้ออกเนื้อเหล็กเว้าลงไป เพื่อทำกันสำหรับติดกับค้ำ

ค้ำกระบี่

ค้ำกระบี่เป็นส่วนที่ติดอยู่กับกันของกระบี่อย่างแน่นหนา ยาวประมาณ ๑๒ เซนติเมตร โขงมือจับกำได้อย่างถนัดและมั่นคง

โกร่งกระบี่

โกร่งกระบี่มีรูปร่างคล้ายกับตะกร้อสอยผลไม้ ทำด้วยแผ่นเหล็กโปรงติดแน่นอยู่กับหัวและท้ายของทวนกระบี่ มีไว้สำหรับป้องกันมิให้ข้าศึกฟันถูกมือผู้ถือกระบี่นั้น

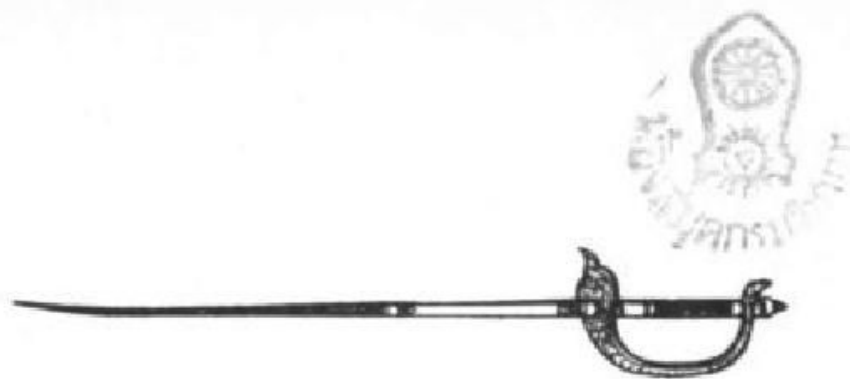
ฝักกระบี่

ฝักกระบี่ติดปลอกสำหรับสวมกระบี่ไว้ในเมื่อยังไม่ถึงคราวที่จะใช้กระบี่นั้น รูปร่างลักษณะก็เหมือนทวนกระบี่ ซึ่งอาจจะทำด้วยโลหะหรือหนังหรือไม้ก็ได้ ข้างในฝักมีหนังอ่อนหรือผ้าสักหลาดกรุ เพื่อป้องกันเสียงและการเสียดสีระหว่างทวนกระบี่กับฝัก

กระบี่รำ

กระบี่รำ มีรูปร่างลักษณะเหมือนกับกระบี่จริง ยาวประมาณ ๑๐๐ เซนติเมตร โดยมากทวนกระบี่ทำด้วยหวายเทศ มีขนาดโตกว่าหัวแม่มือเล็กน้อย ส่วนปลายเล็กเรียวและดัดด้วยเชือกเส้นเล็กๆ โคยรอบ แล้วลงรักปัดทอง ส่วนค้ำติดและหุ้มด้วยกำมะหยี่ โกร่งทำด้วยหนังที่ทั้งแผ่นลงรักและปัดทอง เขียนลวดลายไทย เช่น ลายเทพนม หรือลายรศน้ำ เป็นต้น กระบี่รำนี้บางทีเขาทำด้วยไม้ แล้วประดับด้วยกระຈกชั้นเล็กๆ เป็นลวดลายตลอดคัน

รูปกระบี่รำ

กระบี่

กระบี่ทำเช่นเดียวกับกระบี่รำทุกประการ ส่วนตอนเท้าถักและโกร่งลงรักโดยตลอด ทำด้วยหวายเทศ การที่ทำด้วยหวายเทศก็เพราะหวายชนิดนี้เบาและเหนียวแน่นดีมาก แต่ถ้าหาหวายเทศไม่ได้ก็ใช้หวายโป่งแทน แต่ก็ไม่ดีเท่า เพื่อที่จะให้กีฬาเกิดความสนุกสนานและเผ็ดร้อนยิ่งขึ้น คณะกระบี่กระบองหลายคณะ ได้จัดกระบี่ขึ้นเป็นแพะ คือ กระบี่กระบี่ ค้ำม และโกร่ง ยังคงเป็นรูปเดิม แต่ส่วนปลายของตัวกระบี่ท่อนท้ายหนังกว้างซึ่งคว้นเป็นเกลียว แล้วถักหุ้มด้วยเชือกเส้นเล็ก ๆ แล้วทาคัวยรัก ปลายกระบี่จะโชนอ่อนไปมาอยู่เสมอ การทำให้ปลายอ่อนนี้เท่ากับเป็นการฝึกหัดให้นักกระบี่กระบองรู้จักออกทนต่อความเจ็บปวดเป็นอย่างดี เพราะเหตุว่าผู้ที่เล่นกระบี่ชนิดนี้จะหลีกเลียงความเจ็บปวดไม่ได้ ถึงแม้ว่าจะรับการตีของอีกฝ่ายหนึ่งได้อย่างดี ก็ไม่วายที่จะเจ็บตัว คือ ถ้าผู้รับรับตีให้ถูกตรงตัวของหวายเข้า ปลายแรงก็อาจฉีกตัว แต่จะรับตรงปลายแซ่ แซ่ก็จะรับไว้ไม่อยู่ กระบี่ของอีกฝ่ายหนึ่งจะหลุดเลื่อนไปโดนตัวรับได้ และเล่นเจ็บเล็กน้อย ผู้เล่นย่อมได้แนวคนละหลาย ๆ แนวเสมอ

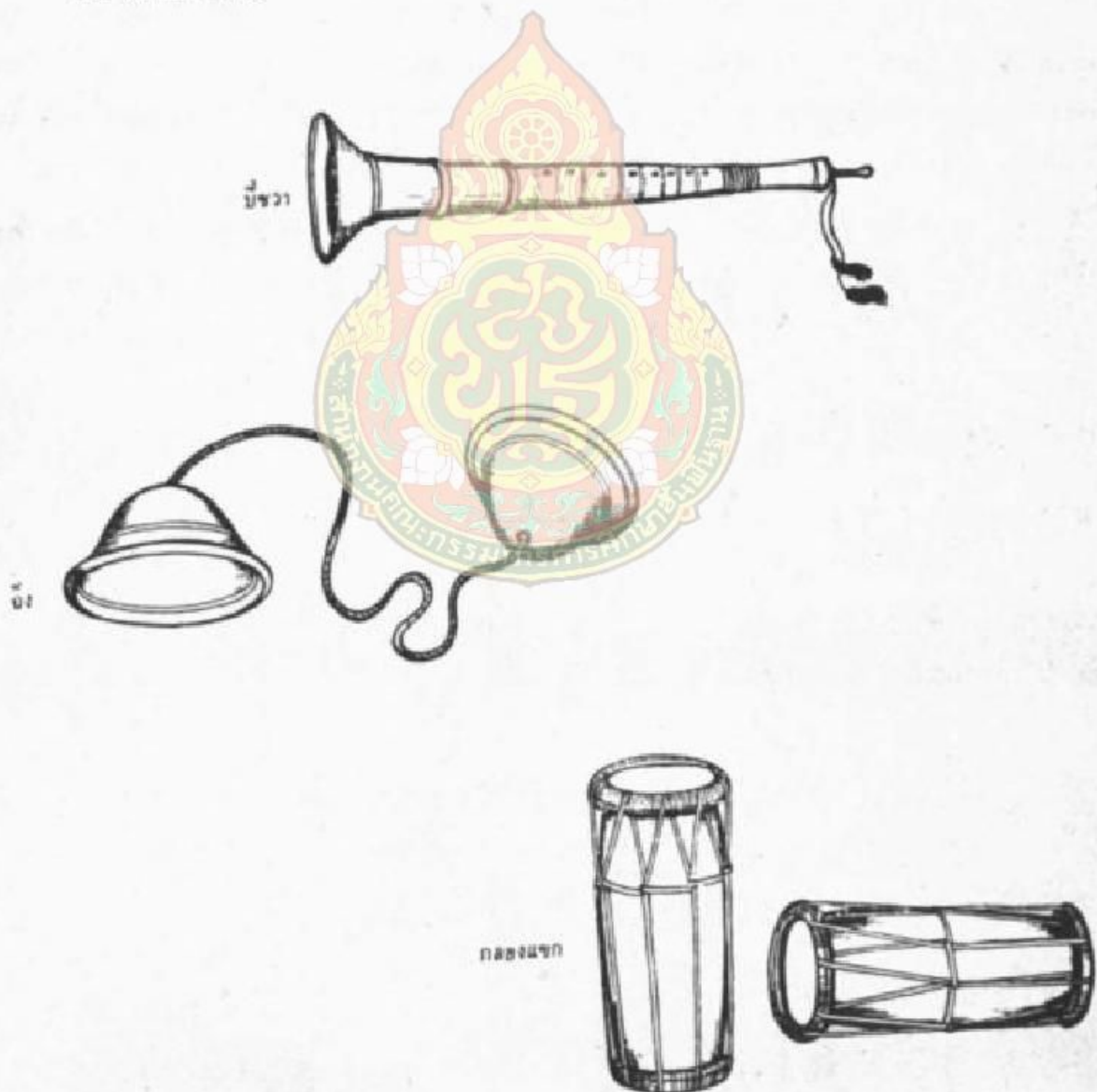

รูปกระบี่ตี

เครื่องดนตรีประกอบการเล่นกระบี่กระบอง

การเล่นกระบี่กระบองก็เช่นเดียวกับมวยไทย ซึ่งถือเป็นประเพณีกันมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว ถ้าจะให้ถูกต้องตามแบบแผนกันจริงๆ แล้ว จำเป็นต้องมีดนตรีชนิดหนึ่งบรรเลงประกอบด้วยเสมอไป ดนตรีชนิดนี้เรียกว่า “ปี่ชวา-กลองแขก” ซึ่งประกอบด้วย

๑. ปี่ชวา
๒. กลองแขกท้าวผู้ (เสียงสูง)
๓. กลองแขกท้าวเมีย (เสียงต่ำ)
๔. ฉิ่งจับจิ้งหะ

การเล่นกระบี่กระบองก็ดี มวยไทยก็ดี สันนิษฐานว่าคงไม่มีคนตรีประกอบมาแต่กำเนิด คงมาคิดผสมเองเมื่อภายหลังเป็นแน่ เพราะคนตรีชนิดนี้ไม่ใช่ของไทย ซึ่งชื่อกลองก็บอกแล้วว่าเป็นกลองแขก อาจจะมีถึงจับจังหวะเท่านั้นที่เป็นของไทย ซึ่งมาใส่เอาภายหลัง ปีกกลองนี้พวกแขกชาวซอบบรแสงประกอบการเล่น กวิซ หอกซัค และมวย ไทยเราเห็นเหมาะเจาะดีจึงนำมาใช้บ้าง โดยเก็บจึงเข้าไปและทำเพลงให้เหมาะสมกับการแสดงของอาวุธแต่ละชนิดขึ้นไว้

เนื่องจากคนตรีก็มีมานานแล้ว จนกระทั่งผู้เล่นและผู้ดูก็จนชินหู ฉะนั้นถ้าขาดไปเสีย ย่อมทำให้เรียบเหงาและกร่อย ขาดความสนุกสนานไป

๑. ประโยชน์ของเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นกระบี่กระบอง

๑. ทำให้การแสดงสนุกสนานและครึกครื้น ทุกครั้งที่จัดให้มีการเล่นขึ้นในสมัยก่อน เช่นงานฉลองวันขึ้นปีใหม่ที่ท้องสนามหลวงซึ่งมีการแสดงอย่างอื่นอีกหลายอย่าง แค่ว่าปีกกลองเริ่มโหมโรงขึ้น ประชาชนจะแตกตื่นทั้งสิ่งที่ตนอยู่ด้วยจึงมารวมดูกระบี่กระบองกันอย่างเนืองแน่น นี่ก็ไม่ใช่อื่นไกลเลย นอกจากอิทธิพลของกระบี่กระบองแล้ว ที่ทำให้คนดูเกิดความสนุกอยากดูขึ้นมาทันที

๒. เสียงของปีกกลองจะปลุกใจและเร้าใจผู้เล่นให้เกิดความฮึกเหิมในการที่จะต่อสู้กับฝ่ายตรงกันข้ามมากขึ้น และใช้แก่เท่านั้น ผู้ดูที่อยู่รอบ ๆ สนามซึ่งเคยแสดงมาแล้วจะรู้สึกตื่นเต้น นี่ก็อยากจะทำออกไปตีกับเขาบ้าง และออกที่จะช้อยมือ ช้อยเท้าไม่ได้

๓. การว่าของการแสดงกระบี่กระบอง ถือว่าเป็นศิลปะชั้นสำคัญขั้นหนึ่งของวิชานี้ เสียงปีกกลองซึ่งประกอบขึ้นเป็นเพลงที่เหมาะสมกับอาวุธ ชนิดหนึ่ง ๆ พร้อมกับเสียงฉิ่งที่จับจังหวะ จะช่วยให้ผู้รำรำได้ดีเป็นการเพิ่มความงามของศิลปะของการรำมากยิ่งขึ้น

๔. ในการต่อสู้กันนั้น เสียงปีกกลองจะช่วยให้ผู้เล่นและคิกจะสู้กันเรื่อยไป เพราะตามธรรมดาเมื่อเข้าตีกันปีกกลองจะเร่งให้เสียงดีเข้า ๆ ไม่ช้าเหมือนเพลงที่ใช้ในตอนรำ ยิ่งตีเร่งเข้ามากเพียงใดก็ยิ่งหนุนให้เกิดความกล้ามากขึ้นเพียงนั้น

เครื่องแต่งกายของผู้เล่น

การแต่งกายของคนไทยเราได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ซึ่งเป็นเหตุให้การแต่งกายของนักกระบี่กระบองเปลี่ยนไปด้วย การแต่งกายของนักกระบี่กระบอง อาจจะแบ่งได้เป็น ๓ สมัย คือ

๑. กายแต่งกายแบบสมัยโบราณ คือในสมัยก่อนไทยเราต้องทำการรบไม่หยุดหย่อน ชาย-ฉกรรจ์ทุกคนต้องเป็นทหารเพื่อทำหน้าที่ป้องกันเอกราชของชาติ นักกระบี่กระบองของไทยก็ได้แก่พวกนักรบนั่นเอง ฉะนั้นการแต่งกายของนักกระบี่กระบองก็ตี ของนักรบก็ตีจึงเหมือนกันหรือชุกเดียวกัน คือสวมเสื้อยันต์แบบไม่มีแขน และนุ่งกางเกงขากว้างและยาวแต่ครึ่งน่อง

๒. การแต่งกายแบบสมัยกลาง คือในสมัยที่ไทยเรานิยมนุ่งผ้าแบบเขมร ไม่ว่าชาย หญิง เด็ก และผู้ใหญ่ต่างก็นิยมผ้านุ่งกันไปหมด เพื่อเปลี่ยนแปลงตามกาลสมัย เครื่องแต่งกายของนักกระบี่กระบองก็พลอยเปลี่ยนไปด้วย คือสวมเสื้อแบบมีแขนบ้าง ไม่มีแขนบ้าง แล้วนุ่งผ้าโจงกระเบนแบบเขมร ซึ่งความจริงแล้วการนุ่งผ้าโจงกระเบนทำให้ขาดความสะดวกในการเล่นกระบี่กระบองอยู่มาก แต่ก็ฝืนความนิยมในการแต่งกายในสมัยนั้นไม่ได้ เพราะต้องยกขาและต้องวิ่งหรือกระโดด ทำให้ถึง เหนียว ยกไม่ได้คล่องแคล่วเหมือนนุ่งกางเกง ดังนั้นจึงได้หาทางแก้ไขโดยการนุ่งให้หย่อนลงไปทางข้อเท้ามาก ๆ จะได้สะดวกแก่การยกเท้าและการย่างก้าวเดินทั้งนี้เฉพาะในการรำ แต่ในการตีจะปล่อยให้นุ่งผ้าอยู่ในสภาพเช่นนี้ต่อไปไม่ได้อีก เพราะจะทำให้หย่อนรุ่มร่าม ไม่สามารถจะเคลื่อนไหวได้สะดวกและรวดเร็ว จึงต้องฉีกเขมรหยักครึ่งผ้านุ่งขึ้นไว้ให้ไปรวมกันอยู่ที่โคนขา ซึ่งก็ทำให้สะดวกมากขึ้น

๓. การแต่งกายแบบสมัยปัจจุบัน การแต่งกายของเราในปัจจุบันได้เอาแบบอย่างมาจากต่างประเทศที่เรียกว่าการแต่งกายแบบสากล ซึ่งการแต่งกายของนักกระบี่กระบองก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย คือแต่งเครื่องแบบอย่างนักกีฬา โดยสวมเสื้อมีแขนหรือไม่มีแขน กางเกงขาสั้นแค้เข้า สวมถุงเท้า รองเท้า เพื่อทำให้เคลื่อนไหวสะดวกขึ้น

การแต่งกายตามแบบทั้ง ๓ สมัยนี้ ก็ยังคงมีใช้อยู่ในปัจจุบันทั้ง ๓ แบบ แล้วแต่ใครจะเลือกใช้แบบใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกในการจัดหา

มงคล คือเครื่องประกอบในการแต่งกาย ซึ่งนับว่าเป็นพิเศษกว่าสิ่งอื่นๆ คือ ตั้งแต่เริ่มมี กระบี่กระบองมานานแล้วทำไมก็ตามจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ก็มีการใช้มงคลมาตลอด ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

มงคลเป็นค้ายสายสัญญาณเส้นเล็ก ๆ หลายเส้นมารวมกันเข้าเป็นเส้นเดียว มีขนาดใหญ่กว่า หัวแม่มือเล็กน้อย ยาวพอพันรอบศีรษะผู้ใหญ่ได้ ส่วนปลายทั้งสองรวมเข้าด้วยกัน มีรูปร่างคล้าย รูปไข่ เพื่อความมั่นคงถาวรจึงมักพันด้วยผ้าตลอดอัน โดยปล่อยให้ปลายทั้งสองยื่นออกมาพอสมควร เหมือนได้หัวเทียนขึ้น

เป็นประเพณีนิยมกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่ประกอบพิธีต่าง ๆ เช่นพิธีโกนจุก บวชนาค แต่งงาน ฯลฯ เขามักให้ผู้นั้นสวมมงคลเสมอ การเล่นหรือการแข่งขัน กระบี่กระบอง ก็ถือปฏิบัติเช่นเดียวกัน โดยให้ผู้แสดงสวมมงคลไว้บนศีรษะ เอาปลายที่รวมกัน นั้นไว้ข้างหลัง ความประสงค์อันแท้จริงก็เพื่อให้ผู้ที่สวมนั้นได้รับความเป็นสิริมงคล แม้จะต้องเผชิญกับอันตราย เช่นการต่อสู้ซึ่งกันและกันแล้ว ก็ขอให้คุ้มครองป้องกันภัยพิบัติทั้งปวง เป็นการ บำรุงขวัญและมีความมั่นใจในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพบูชาคุณพระรัตนตรัย ตลอดจนครูบาอาจารย์ ที่ตนนับถือ เพราะมงคลนี้ไ้ทำขึ้นด้วยพิธีการอันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จึงถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์การะ อย่างหนึ่ง ซึ่งต้องเทอิดไว้ด้วยความเคารพ

การสวมและการถอดมงกุฏ

เมื่อจะแสดงหรือแข่งขันกระบี่กระบอง ครูบาอาจารย์ที่เป็นผู้ควบคุมจะเป็นผู้สวมมงกุฏไว้บนศีรษะ ผู้ถูกสวมจะโน้มค่านับรับไว้ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง ผลที่ได้อีกส่วนหนึ่งของการสวมมงกุฏก็คือก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและความกล้าหาญ ไม่หวั่นกลัวคู่ต่อสู้ ซึ่งเป็นจุดประสงค์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของวิชากระบี่กระบอง วิธีปฏิบัติในการสวมและถอดมงกุฏมีการปฏิบัติแตกต่างกันบ้าง เช่น

ก. แบบที่หนึ่ง จะสวมมงกุฏ เมื่อจะออกไปแสดง เมื่อผู้แสดงถวายบังคม ขึ้นพรหม และรำเสร็จจนจ้วงลงนั่งแล้ว จะถอดมงกุฏออกพร้อมกับการเปลี่ยนไม้รำเป็นไม้ตี โดยผู้รำจะถอดออกเองและมอบให้กับผู้ที่ไปเปลี่ยนไม้

ข. แบบที่สอง เหมือนกับแบบที่หนึ่ง แต่ไม่ถอดมงกุฏไม่ว่าจะเปลี่ยนไม้รำหรือไม้แบบนี้ต้องระมัดระวังในเวลาต่อสู้เพราะมงกุฏอาจจะหล่นได้ ซึ่งทำให้ดูไม่เหมาะสมเพราะเป็นของที่เคารพนับถือ

ค. แบบที่สาม เหมือนกันกับแบบที่สองแต่แทนที่จะสวมไว้บนศีรษะให้ก้มเลื้อยลงมาคล้องคอไว้ วิธีนี้จะทำให้มงกุฏไม่หลุดไปจากตัว

การถอดมงกุฏ ตามแบบที่สองและแบบที่สาม ผู้สวมมงกุฏจะเป็นผู้ถอดมงกุฏให้

กระบี่กระบองเป็นการเล่นหรือเป็นกีฬาไทยชนิดหนึ่ง ซึ่งเหมือนกับกีฬาไทยอีกหลายอย่างที่ไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ไว้เป็นบรรทัดฐานว่า สนามเล่นจะต้องมีรูปร่างลักษณะอย่างไร มีขนาดกว้างยาวเท่าใดหรือมีเส้นเขตกำหนดไว้อย่างไรบ้าง ทั้งเช่นกีฬาสากลต่าง ๆ เช่น ฟุตบอล บาสเกตบอล เป็นต้น กีฬาของไทยเราโดยมากไม่มีความยุ่งยากลำบากในเรื่องสนามเล่นมากนัก ทั้งนี้เพราะบรรพบุรุษของเรามุ่งไปในเรื่องของความสะดวกเสียมากกว่า แม้แต่ในค้ำอุปกรณ์ก็ใช้น้อยที่สุด ซึ่งก็นับว่าเหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศเราเป็นอย่างดีมาแต่ก่อนแล้ว

สนามที่ใช้เล่นกระบี่กระบอง โดยมากมักเป็นสนามพื้นราบ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวประมาณ ๑๖ เมตร กว้างประมาณ ๘ เมตร จะอยู่ในร่มหรือกลางแจ้งก็ได้ แต่ถ้าอยู่ในร่มควรเป็นที่ว่างเปล่าจากพื้นสนามขึ้นไป อย่างน้อย ๔ เมตร สำหรับเส้นเขตสนามนั้นไม่จำเป็นจะต้องมีก็ได้เพราะ

ขนาดตามที่กำหนดไว้นี้ เป็นแค่พอประมาณเท่านั้น จะเล็กหรือใหญ่ไปกว่านี้ก็ไม่ได้ สิ่งสำคัญจริงๆ ก็คือ ในขณะที่มีการเล่น ผู้เล่นไม้ก็กันจนถึงกับไปถูกผู้ที่อยู่รอบๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการแสดงประเภทท้าวและพลองซึ่งมีความยาวไม่น้อยกว่า ๒ เมตร หากสถานที่เล่นแคบก็อาจเกิดอันตรายแก่ผู้ดูได้

ระเบียบประเพณีและวิธีการเล่นกระบี่กระบอง

การปฏิบัติตามขั้นตอนของการเล่น

การเล่นกระบี่กระบองของไทยเรานั้นเป็นศิลปะที่มีระเบียบแบบแผนตั้งแต่ต้นจนจบ ถึงแม้จะต่างครูบาอาจารย์ หรือต่างถิ่นกันสักเพียงใดก็ตาม ระเบียบของการเล่นก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน ซึ่งนับว่าเป็นประเพณีนิยมที่น่าสรรเสริญอย่างยิ่งหนึ่ง ระเบียบที่ปฏิบัติในการเล่น มีดังนี้

๑. การเล่นจะต้องเริ่มต้นด้วยการทำพิธีไหว้ครูก่อน ซึ่งในตอนนี้โดยปกติบ๊กลองจะบรรเลงเพลงไหว้ครูตามไปด้วย เมื่อเสร็จพิธีแล้วบ๊กลองก็หยุดลงชั่วคราว แล้วก็เริ่มบรรเลงเพลง เพื่อไหมโรงอีกครั้งหนึ่ง

๒. เมื่อจบเพลงไหมโรงสักครูหนึ่งแล้ว นักกระบี่กระบองก็จะสวมมงคลแสดงความเคารพผู้ชม แล้วไปนั่งคุกเข่าอยู่คนละข้างของสนาม พร้อมกับถือไม้ว้าไปด้วย การนั่งและการวางอาวุธก็นั่งและวางกระบี่ไม้ว้าตามลักษณะของการขึ้นพรหม

๓. เมื่อบ๊กลองเริ่มบรรเลง ทั้งคู่ก็เริ่มด้วยการลงอาคมก่อน ต่อจากถวายบังคมก็ว่าทำขึ้นพรหม โดยฝ่ายหนึ่งจะขึ้นพรหมหนึ่งอีกฝ่ายหนึ่งจะขึ้นพรหมอื่น เมื่อขึ้นพรหมเสร็จแล้วทั้งคู่ก็จะอยู่ในท่ากุมว้า

๔. เมื่อทั้งคู่อยู่ในท่ากุมว้าพร้อมกันแล้ว ก็เริ่มเดินร่ายว้าไม้ต่าง ๆ ไปตามทิศทางของการว่าจะว่าสองเที่ยวหรือว่าหนึ่งเที่ยวก็แล้วแต่โอกาส ในขณะที่ร่ายว้าไปนั้นบ๊กลองก็จะบรรเลงเพลงไปอย่างเหมาะสมตามชนิดของอาวุธที่ว่า การร่ายว้าจะจบลงด้วยการกลับหัวสนามและอยู่ในท่ากุมว้า

๕. หลังจากร่ายว้าเสร็จ กลับหัวสนามและอยู่ในท่ากุมว้าแล้ว ทั้งคู่ก็จะจ้วงลงนั่ง ตามลักษณะที่ขึ้นพรหม คือผู้ที่ขึ้นพรหมนั่งก็จ้วงลงในท่าพรหมนั้น ผู้ที่ขึ้นพรหมอื่นก็จ้วงลงนั่งในท่าพรหมอื่น ในตอนนี้บ๊กลองจะหยุดบรรเลงอีกครั้งหนึ่ง

๖. ในตอนนี้ถ้าเป็นว่าด้วยไม้ว้า จะต้องเปลี่ยนไม้ว้าเป็นไม้ตี โดยมีคนถือไปเปลี่ยนให้ เมื่อเปลี่ยนไม้เรียบร้อยแล้วแสดงว่าทั้งสองฝ่ายเตรียมพร้อมที่จะต่อสู้กันต่อไป

๗. ปีกสองจะเริ่มบรรเลงในลักษณะของเพลงเร็ว ทั้งสองฝ่ายก็จะเริ่มถวายบังคมอีกครั้งหนึ่ง การถวายบังคมในตอนนี้จะทำเร็วกว่าในตอนแรก เรียกกันตามภาษานักกระปี่กระเบองว่า “การถวายบังคมเร็ว”

๘. เสร็จจากถวายบังคมเร็วก็เป็นการเดินแปลงเข้าหากัน ส่วนทางกันแล้วกลับหัวสนาม เดินเข้าหากันและสวนทางกันอีกครั้งหนึ่ง แล้วกลับหัวสนาม

๙. เมื่อทั้งสองฝ่ายกลับหัวสนามและยืนอยู่ในจุดเดิมของตนแล้ว ลำดับต่อไปก็เป็นการอย่างสามชুমเข้าหากัน จนกระทั่งทั้งคู่มาอยู่ในระยะประมาณกึ่งกลางสนามห่างพอที่จะตีกันได้

๑๐. ลำดับต่อจากนั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นฝ่ายลต—ล่อก่อน จะลต—ล่อ ค่ายไม้หนึ่งไม้ใดก็ได้ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งจก ๆ จ้อง ๆ หาโอกาสเข้าตี

โดยปกติเมื่อฝ่ายหนึ่งเข้าตีฝ่ายลต—ล่อ ฝ่ายลต—ล่อ จะแก้ไขสถานการณ์จากฝ่ายรับ เป็นฝ่ายรุกทันที โดยการรุกตีโต้กลับไป หลังจากนั้นทั้งสองฝ่ายก็จะผลัดกันรุกผลัดกันรับจนหมดตอน การต่อสู้ ทั้งสองฝ่ายก็จะตีจาก เมื่อแยกออกกันแล้ว เดินแปลงออกไปกลับหัวสนามและอย่างสามชুমเข้าหากันอีกเพื่อต่อสู้กันในตอนต่อไปใหม่ โดยให้ฝ่ายลต—ล่อ ในครั้งแรก เป็นฝ่ายเข้าตีในตอนที่สอง ผลัดเปลี่ยนกันเรื่อยไป แต่ละตอนของการต่อสู้เรียกตามภาษานักกระปี่กระเบองว่า “กรม” โดยปกติการเล่นกระปี่กระเบองแต่ละคู่จะเล่นไม่น้อยกว่า ๓ กรม

๑๑. การจบการแสดง โดยทั่วไปเมื่อทั้งสองฝ่ายได้ต่อสู้กันถึงที่สุด และจะจบการแสดง ทั้งสองฝ่ายก็จะตีจากกันออกไปกลับหัวสนาม แล้วเดินเข้าหาหน้าเพื่อขอขมาซึ่งกันและกัน โดยทั้งสองฝ่ายนั่งคุกเข่าเข้าหากัน ยกมือทั้งสองโดยที่มีมือขวาถือกระบี่ขึ้นไหว้ซึ่งกันและกัน แล้วลุกขึ้นแสดงความเคารพต่อผู้ชม เป็นอันจบการเล่นโดยสมบูรณ์

การเคารพครูบาอาจารย์ของคนไทยเรานั้นถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง และถือว่าเป็นชีวิตจิตใจจริง ๆ คิดปะอันใดก็ตามที่ได้เจอเรียนมาจะต้องการเคารพครูก่อนที่จะเริ่มแสดงด้วยเสมอไป เช่น ถวายบังคม ละคร โขน หนัง เป็นต้น ถ้าหวั่นการบิกระบองและมวยเป็นวิชาที่ถือเคร่งครัดในเรื่องนี้มาก ก่อนจะลงมือแสดงการบิกระบองของละครแต่ละคน ผู้แสดงจะต้องตั้งตนด้วยการกราบไหว้ครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้กับตน ซึ่งถือเป็นการแสดงความกตัญญู กตเวทิต์ และเป็นศิริมงคลที่จะมีแก่ตนสืบไปด้วย อาการที่แสดงความเคารพนี้ นักกระบิกระบองเรียกว่า “การถวายบังคม”

อนึ่ง การแสดงการเล่นบางชนิด ถ้าจัดให้มีขึ้นเพื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดพระเนตรแล้ว ก็เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีมาแต่โบราณว่าก่อนการแสดง ผู้แสดงจะต้องหันหน้าไปทางที่ประทับก่อน แล้วทำการถวายบังคม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเคารพต่อผู้เป็นใหญ่ในที่นั้น เมื่อเสร็จพิธีถวายบังคมแล้วจึงเริ่มแสดงการเล่นนั้น ๆ ต่อไปการเล่นที่ต้องถวายบังคมก่อนมีหลายอย่าง เช่น ละคร โขน กระบิกระบอง มวย การโล้ชิงช้า เป็นต้น สำหรับการแสดงการบิกระบองนั้น ถ้าพระเจ้าแผ่นดินเสด็จทอดพระเนตร การถวายบังคมกับการแสดงความเคารพครูบาอาจารย์ก็มีส่วนร่วมไปได้ในโอกาสเดียวกันแต่ถ้าพระเจ้าแผ่นดินไม่เสด็จก็เหลือแต่การเคารพครูเพียงอย่างเดียว

วิธีปฏิบัติในการถวายบังคม

ทำนึ่งเตรียมถวายบังคม ผู้แสดงนึ่งคุกเข่า โดยนึ่งอยู่บน
 ส้นเท้าทั้งสองข้าง แยกเข่าทั้งสองออกให้ห่างจากกันพอ
 สมควรวางอาวุธไว้ใกล้ ๆ ตัว จะเป็นข้างหน้าหรือข้าง ๆ
 ตัวก็ได้แล้วแต่ชนิดของอาวุธ และลักษณะของการขึ้นพรหม
 ค่อยจากถวายบังคม สำหรับการถวายบังคมและขึ้นพรหม
 นึ่งของกระบี่นั้น ให้วางกระบี่ไว้ทางซ้ายมือ ค้ำกระบี่
 อยู่เสมอรระดับเข่า หันโครงกระบี่ออกข้างนอกตัวให้ตัวกระ
 บี่วางไปข้างหลัง และนั่งหันทางขวาให้คู่ต่อสู้ มีอวัยวะอยู่
 บนหน้าขวา

ถวายบังคม

เริ่มพนมมือทั้งสองไว้ที่หน้าอก แล้วก้มศีรษะลงพร้อมกันโน้มตัวไปข้างหน้า สกมมือลง แยก
 ฝ่ามือหงายขึ้นวางค้อมือทั้งสองออกไปข้างลำตัว ค้างไปข้างหน้า หมุนข้อมือให้หลังมือเข้าหากัน เมื่อ
 ปลายนิ้วไปบรรจบกันข้างหน้าให้ปลายฝ่ามือเข้าประชิดกันแล้วทิ้งมือเข้ามาที่หน้าอก

เหยียดลำตัวเงยหน้าพร้อมกับเหยียดแขนทั้งสองออกไปข้างหน้ายกขึ้นข้างบน แยกฝ่ามือหงายขึ้น

๒๔

ปลายนิ้วชี้และปลายนิ้วหัวแม่มือทั้งสองข้างจรดกัน เหยยหน้าขึ้นจนเต็มที่เอานิ้วหัวแม่มือทั้งสองมาจก
ระหว่างนิ้ว

กลับมาสู่ท่าเริ่มใหม่โดยก้มตัวมาข้างหน้า ค้างทิ้งตรง
ลงมือลงมาพนมไว้ที่หน้าอกใหม่

เริ่มต้นถวายบังคมจบที่ ๒ โดยการก้มตัวลงข้างหน้า
ลงมือทั้งสองลง เทียบแขนไปข้างหน้า ให้นิ้วชี้และนิ้วหัว
แม่มือทั้งสองห่างจากกัน ฝ่ามือแบคว่า เมื่อแขนทั้งสองเกือบ
ถึงให้ค่อยๆ เวยหน้าเหยียดลำตัวขึ้น

พร้อมกับยกแขนทั้งสองขึ้นข้างบนจนกระทั่งหัวแม่มือทั้งสอง
ไปจรดระหว่างนิ้วเหมือนในจบที่ ๑ แล้วจึงกลับมามือทำมือ
เริ่มต้นใหม่ เพื่อถวายบังคมจบที่ ๓ ต่อไป ในบทถวาย
บังคมจบที่ ๒ และจบที่ ๓ ไม่ค่อยมีมือยกยกทางด้านข้าง
เหมือนกับจบที่ ๑

เมื่อทำครบ ๓ ครั้งแล้ว ก็ถือว่าเสร็จการถวายบังคม ซึ่งการถวายบังคมนี้อาจจะกล่าวได้ว่า
เป็นการไหว้อย่างงาม ๓ ที เพราะถ้าจะไหว้อย่างธรรมาก็จะไม่่งคางและไม่เป็นศิลปะ จึงกัก
แปลงการไหว้ให้เป็นนาฏศิลป์ ซึ่งจะทำให้คล้องจองกันดีกับการขึ้นพรหมและการรำในขั้นต่อไป

การช้พรหม

เมื่อเสร็จจากการถวายบังคมแล้ว ลำดับการแสดงในชั้นต่อไปก็คือการช้พรหม การช้พรหมนั้นนับว่าเป็นระเบียบการแสดงที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งที่จะเว้นหรือละเลยเสียไม่ได้

การช้พรหมนี้ได้แก่การร่ายรำในบริเวณที่ถวายบังคมนั้น โดยหันหน้าไปรำตามที่ที่ ได้กำหนดไว้ที่ละทิศ ๆ จนครบถ้วนทั้ง ๔ ทิศ จึงนับได้ว่าได้ช้พรหมโดยสมบูรณ์แล้ว

ความหมายของการช้พรหม

กำเนิดของการช้พรหม คงเนื่องมาจากการเคารพบูชาพระพรหมนั่นเอง เพราะพรหมนั้นทรงคุณสมบัติพิเศษที่น่าบูชาอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า “พรหมวิหาร ๔” ซึ่งมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ถ้วยเหตุนี้ช่างปั้นรูปพระพรหมจึงปั้นให้มีหน้า ๔ หน้า หน้าหนึ่ง ๆ หมายถึงคุณสมบัติหนึ่งตามที่ได้กล่าวมาแล้ว เพราะเหตุว่าพระพรหมมี ๔ หน้านั่นเอง จึงต้องรำไป ๔ ทิศ ให้ครบถ้วน การรำทุก ๆ ทิศจนครบ ๔ ทิศนี้ นักกระบวนของอาจเรียกว่า “ช้พรหมสี่หน้า” ก็ได้

ความสำคัญของการช้พรหม

การรำตามที่ครูบาอาจารย์กำหนดไว้ให้รำแต่ละทิศ ๆ นี้ เป็นการรำเพื่อแสดงความเคารพต่อพระพรหมโดยทรงตนเอง นักกระบวนเมื่อแรกเริ่มเรียนก็ได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้มีใจกอบปรีย์พรหมวิหารสี่ ทั้งนี้ก็เพราะถือว่า ถ้วยคุณธรรมอันประเสริฐยิ่งเอง จะเป็นธรรมที่ช่วยขจัดความเป็นพาลอันเป็นต้นตอความหยาบเสียได้ และไม่นำเอาวิชาความรู้ไปใช้ในทางที่มีขอบเป็นอันขาด เพราะเป็นทางที่จะนำความเดือดร้อนไปสู่ผู้อื่น

ลักษณะของการช้พรหม

การช้พรหมมี ๒ ลักษณะ คือ

๑. การช้พรหมนั่ง
๒. การช้พรหมยืน

การช้พรหมนั่ง

การช้พรหมนั่ง ได้แก่การนั่งร่ายรำไปแต่ละทิศ ๆ จนครบทั้ง ๔ ทิศ แล้วจึงกลับหลังหันลุกขึ้นยืนเพื่อเตรียมตัวที่จะปฏิบัติในชั้นต่อไป รวมความว่าพรหมนั่งนี้ ต้องนั่งรำอยู่ตลอดเวลา

วิธีปฏิบัติการขึ้นพรหมนั่ง

การ ขึ้น พรหมนั่ง สำหรับกระบี่พอ จะแยกกล่าว เป็น
ตอน หรือเป็นจังหวะได้ดังนี้

หลังจากการถวายบังคมเสร็จแล้ว ผู้แสดงนั่งพนมมือ
อยู่ที่หน้าอก

จังหวะที่ ๑ ก้มตัวลง หน้าอกจรดพื้น ซึ่งวางอยู่
ทางคานซ้ายมือ

จังหวะที่ ๒ มือขวาเอื้อมไปจับกระบี่ ถัดมือ มือ
ซ้ายจับไว้ที่หน้าอก

จังหวะที่ ๓ ยกกระบี่ ชำม ศีรษะ มา อยู่ ทาง ขวามือ
ให้กระบี่ชนานพื้น

จังหวะที่ ๔ กระบี่อยู่ทางขวาของลำตัว แขนขวา
ท่อนบนชักซ้าย อีกรือกระบี่เป็นมุมฉาก ซ้อมมือหงาย กระบี่
ชนานพื้น พร้อมกับทั้งเท้า วางต้นเท้าขวาไปข้างหน้า นั่งอยู่
บนพื้นเท้าซ้าย

จังหวะที่ ๕ ชักเท้าขวาเข้ามาในท่าคุกเข่า เปลี่ยน
ยกเข่าซ้าย วางต้นเท้าซ้ายไปข้างหน้า

จังหวะที่ ๖ โด่เท้า ไปข้างหน้าวางเข่าทั้งสองลงบนพื้น ยกเท้าขวาขึ้นข้างหลัง นั่งด้วยเข่าทั้งสองและส้นเท้าซ้าย น้าหนักตัวอยู่บนส้นเท้าซ้าย

จังหวะที่ ๗ มือซ้ายร่ำหน้าเสมอตัว หันหลังมือเข้าหาตัว แขนงอเล็กน้อย

จังหวะที่ ๘ มือซ้ายจับเข่าอก หมุนตัวกลับหลังหันทางขวา วกกระบี่ พลิกมือคว่ำไปอยู่ทางซ้ายมือ ตั้งเข่าขวาขึ้น

จังหวะที่ ๙ มือซ้ายร่ำข้างระคันใบหู หันหลังมือเข้าหาตัว แขนงอโค้งเล็กน้อย

จังหวะที่ ๑๐
วาคกระบี ชน่านพื้น จาก
ทางซ้ายไปทางขวา พลิก
ข้อมือหงาย พร้อมกับ
ดึงเข้าขวามาวาง บนพื้น
ดึงเข้าซ้ายขึ้น วางสั้น
เท้าซ้าย ไปข้างหน้า และ
พร้อมกับ เหามือซ้าย มา
จับไว้ที่อก

จังหวะที่ ๑๑ โด่ตัวไปข้างหน้า วางเข่าทั้งสองลงบน
พื้น ยกเท้าขวาขึ้นข้างหลัง มือซ้ายวางหน้าเสมอตัว

จังหวะที่ ๑๒
มือซ้ายจับเข่าอก หมุน
ตัวไปทางขวา ๑ หมุนจาก
วาคกระบี พลิกกว่ามือ
ไป อยู่ทาง ซ้าย ทั้ง
เข้าขวาขึ้น

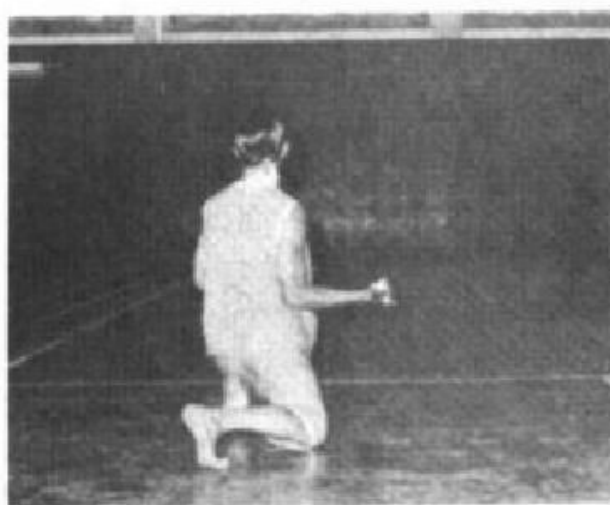

จังหวะที่ ๑๓ มือซ้ายกว้างระดับไหล่ หันหลังมือ
เข้าหาตัว แขนงอโค้งเล็กน้อย

จังหวะที่ ๑๔ ตั้งมือซ้ายจับเข่าออก ตั้งเข่าขวามาวาง
บนพื้น วาดกระบวนจนพอสอดคล้องมือขวา พร้อมกับตั้ง
เข่าซ้าย วาดเส้นเท้าซ้ายไปข้างหน้า

จังหวะที่ ๑๕ โด่ตัวไปข้างหน้า ยกเท้าขวาขึ้น

จังหวะที่ ๑๖ มือซ้ายว่าหน้าเสมอหัว แล้วหมุนตัว
กลับหลังหัน พร้อมกับพลิกกระบี่ไปอยู่ทางซ้ายขณะหมุนตัว
ทั้งเข่าขวาอยู่ข้างหน้า

จังหวะที่ ๑๗ ดูกขึ้นยืนด้วยเท้าซ้าย ยกเท้าขวาขึ้นรับ
ศอก กระบี่อยู่ด้านซ้าย

จังหวะที่ ๑๘ มือซ้ายว่าข้างเสมอใบหู

จังหวะที่ ๑๙ มีเขี้ยวจับเข่าออก ควงกระบี่ไปข้างหน้า
๒ รอบ วางเท้าขวาลงสู่พื้นอยู่ในท่ากุม

ท่ากุม เท้าขวาวางลงบนพื้นข้างหน้า ๑ ก้าว เขี้ยว
ไปทางขวา กระบี่อยู่ทางขวา ไหล่ไปข้างหน้า

การขึ้นพรหมอิน หมายถึง เมื่อเสร็จจากการถวายบังคมเรียบร้อยแล้ว ก็ลุกขึ้นยืนเข้าไปแตะ
ละทิกจนครบทั้ง ๔ ทิศ และทำสุดท้ายจะจบลงด้วยการเตรียมพร้อมที่จะปฏิบัติในขั้นต่อไป รวม
ความว่าพรหมอินนี้ต้องยืนไว้ในบริเวณนั้นตลอดเวลา

วิธีปฏิบัติการขึ้นพรหมอิน

การขึ้นพรหมอินสำหรับกระบี่นั้นแตกต่างกับการขึ้นพรหมนั่ง ตั้งแต่การนั่งเตรียมถวายบังคม
คือการนั่งเพื่อถวายบังคมสำหรับผู้ที่จะขึ้นพรหมอินนั้น ให้วางกระบี่ไว้ข้างหน้าระหว่างเข่าทั้งสองข้าง
ห่างจากแนวเข่าประมาณ ๑ คืบ ให้โครงกระบี่อยู่ข้างล่าง ปลายกระบี่ชี้ตรงไปข้างหน้า

การถวายบังคมปฏิบัติเหมือนกันกับการขึ้นพรหมนั่ง ดังได้กล่าวมาแล้ว หลังจากถวายบังคม
เสร็จแล้ว ปฏิบัติการขึ้นพรหมอินเป็นท่อน หรือเป็นจังหวะใดครั้ง

จังหวะที่ ๑ จากท่านั่งเมื่อถวายบังคมเสร็จแล้ว ก้มตัว
ลงข้างหน้า ยกมือขึ้นที่หน้าผากไหว้กระบี่

จังหวะที่ ๒ มือซ้ายขึ้นเข่าออก มือขวาจับกระบี่ยก
ขึ้นมาทักท้วง หว่ายไกวลงพร้อมกับตั้งเข่าซ้าย วางส้นเท้าซ้าย
ลงพื้น

จังหวะที่ ๓ จ้วงกระบี่ลงข้างซ้าย ลุกขึ้นยืนหมุนตัว
ไปทางขวา ๑ มุมฉาก ยกเข่าขวา รับข้อศอกขวา กระบี่เฉียง
ไปข้างหน้า ๔๕ องศา

จังหวะที่ ๔ มือซ้ายร่ายข้างระดับใบหู

จังหวะที่ ๕ วางเท้าขวาสูงข้างหน้า ยกกระบี่ขึ้นหัก
หู ปลายชี้ไปข้างหน้าขนานพื้น มือซ้ายจับเท้าอก ก้าวเท้าซ้าย
ไปข้างหน้า ๑ ก้าว

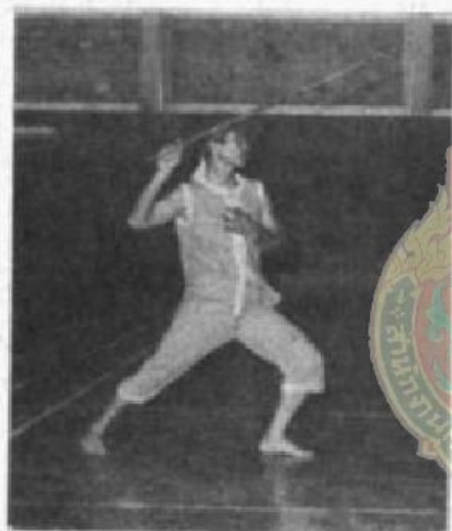
จังหวะที่ ๖ สากเท้าขวาชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น

จังหวะที่ ๗ วางเท้าซ้ายสูงข้างหน้า จ้วงกระบี่ลง
ทางซ้าย ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ๑ ก้าว พลิกกระบี่
ปลายชี้ขึ้นเป็นมุม ๔๕ องศา

จังหวะที่ ๘ ลากเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
รับศอกขวา มือซ้ายไว้ข้างเสมอใบหู

จังหวะที่ ๙ วางเท้าขวาลงข้างหน้า หมุนตัวกลับหลัง
หัน พลิกกระบี่มาทักทุ มือซ้ายจับเข่าออก

จังหวะที่ ๑๐ ลากเท้าขวาชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น

จังหวะที่ ๑๑ จ้วงกระบี่ลงทางซ้าย วางเท้าซ้ายลงข้างหน้า ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ๑ ก้าว
กระบี่เฉียงอยู่ข้างหน้า ๔๕ องศา

จังหวะที่ ๑๒ ลากเท้าซ้ายชกเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
รับศอกขวา มือซ้ายรำข้างระกับใบหู

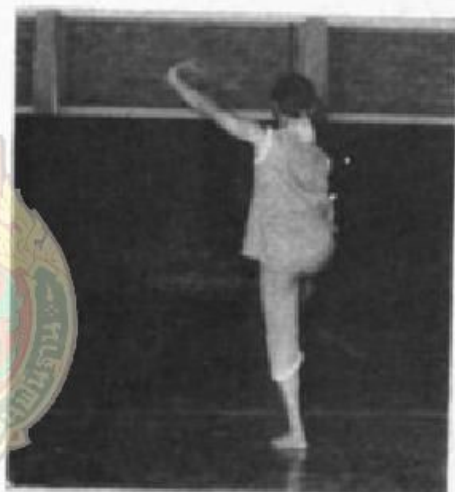
จังหวะที่ ๑๓ วางเท้าขวาลง มือซ้ายจับเข่าออก หมุน
ตัวไปทางซ้าย ๑ มุมฉาก กระบี่ทักหุ่นนานพิน

จังหวะที่ ๑๔ ลากเท้าขวาชกเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น

จังหวะที่ ๑๕ วางเท้าซ้ายลง พร้อมกับจ้วงกระบี่ลงทางซ้าย ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ๑ ก้าว
กระบี่เฉียงอยู่ข้างหน้า ๔๕ องศา

จังหวะที่ ๑๖ ตากเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
รับศอกขวา

จังหวะที่ ๑๗ มือซ้ายวางข้างระตูปในหู

จังหวะที่ ๑๘ วางเท้าขวาดง หมุนแกวักกลับหลังหัน
ทางซ้าย กระบี่ขึ้นทักหู

๔๐

จังหวะที่ ๑๙ ลากเท้าขวาริक्तเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น

จังหวะที่ ๒๐ วางเท้าซ้ายลง จ้วงกระบี่ลงทางซ้าย ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ๑ ก้าว กระบี่
เฉียงอยู่ข้างหน้า ๔๕ องศา

จังหวะที่ ๒๑ ลากเท้าซ้ายริक्तเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น

จังหวะที่ ๒๒ มือซ้ายคว้าข้างระกับใบหู

จังหวะที่ ๒๓ มือซ้ายจับเข่าออก ควงกระบี่ไปข้าง
หน้า ๒ รอบ เกรียมวางเท้าขวาลงในท่ากุม

ท่ากุม วางเท้าขวาลงข้างหน้า เฝียงออกทางขวา
๑ ก้าว กระบี่อยู่ทางขวาของลำตัว โกวังกระบี่อยู่ข้างนอก
ข้อศอกขวาถึงอก แขนขวาชิดลำตัว โกวัดไปข้างหน้า เข้า
ขวางอ เข้าซ้ายทิ้ง

การรำ

การรำในกระบี่จะกระทำเมื่อได้ขึ้นพหุหมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ถือว่าเป็นประเพณีและศิลปะประจำชาติอย่างหนึ่งที่มีควบคู่กับการเล่นกระบี่ทุกครั้ง การรำในการเล่นกระบี่จะมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

๑. การรำจะมีลักษณะและศิลปะในการรำโดยเฉพาะที่เหมาะสมกับกระบี่ แต่ละท่าจะมีจังหวะและลีลาในการรำอย่างสวยงาม แต่ละท่าและแต่ละไม้รำอาจจะมีชื่อแตกต่างกันไป เช่น ชื่อว่า หนุมานแหวกฟองน้ำ หรือ สอยดาว เป็นต้น
๒. การรำแต่ละท่าจะมีวง มีท่า มีชั้นเชิงให้พอเหมาะและได้สัดส่วน ทั้งนี้เพื่อความสวยงาม
๓. การรำจะเป็นไปในลักษณะการเขย่งย่าง กรัดกราย โกวย้ายเปลี่ยนท่าในการเดิน ซึ่งอาจจะเดินเป็นแนวตรงหรือสลับฟันปลาได้ จะเป็นไปค้อมรับไหวของดนตรีประกอบ เพื่อช่วยให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ในการรำ

๑. การรำจะช่วยให้เราทราบได้ว่าคู่ต่อสู้มีความสามารถมากน้อยแค่ไหน ตามปกติแล้วผู้ที่สามารถทำได้ด้วยความคล่องแคล่วและสง่างาม ย่อมจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีความเจนจัดในการเล่นกระบี่ได้ดี
๒. การรำจะเป็นวิธีการที่บริหารร่างกายให้พร้อมก่อนที่จะลงมือเล่น ซึ่งเท่ากับเป็นการป้องกันอุบัติเหตุจากการเล่นได้ อีกทางหนึ่ง
๓. การรำก่อนการเล่นจริง ๆ นั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เล่นได้คุ้นเคยกับบรรยากาศของการเล่น เป็นการลดความตื่นเต้นที่อาจจะมีก่อนการเล่นได้
๔. การรำอาจจะเปิดโอกาสให้ผู้เล่นแต่ละฝ่ายได้ศึกษาชั้นเชิงการเล่นของฝ่ายตรงกันข้ามได้

ทิศทางของการรำ

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วในเรื่องสนามเล่น ว่าสนามเล่นกระบี่กระบองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้เล่นหรือผู้แสดงแต่ละคน จะตั้งต้นจากจุดกึ่งกลางของปลายสนามแต่ละข้าง ด้วยการถวายบังคม และขึ้นพรหมสี่หน้า เสร็จแล้วผู้แสดงทั้งสองจะยืนอยู่ในท่า “คุมรำ” ในบริเวณที่ตนเองถวายบังคม นั้น โดยหันหน้าเข้าหากันเพื่อเตรียมพร้อมที่จะรำต่อไป

การรำอาจจำแนกออกได้เป็น ๒ ชนิด คือ

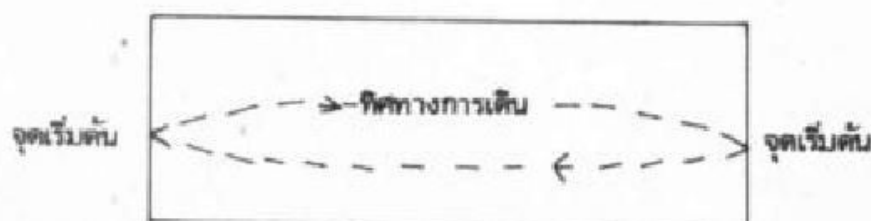
๑. ชนิดรำอยู่กับที่
๒. ชนิดรำแล้วเดินไป

ชนิดรำอยู่กับที่ การรำชนิดนี้ได้นำการรำขึ้นพรหมหนึ่งและการรำขึ้นพรหมอื่น ที่เรียกว่า รำอยู่กับที่ ก็เพราะไม่เดินไปทางไหน นอกจากรำอยู่ในบริเวณนั้นแท้ ๆ แต่หันหน้าหันตัวไปที่ละทิศ ๆ จนครบสี่ทิศ จึงจะนับว่าการรำเกี่ยวกับการรำขึ้นพรหมเสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์

ชนิดรำแล้วเดินไปมา การรำชนิดนี้ยังแยกออกได้อีก ๒ แบบ

๑. การรำแบบการเล่น
๒. การรำแบบการแข่งขัน

การรำแบบการเล่น ได้มีการเล่นกันอย่างฉันทนาเพื่อความสนุกสนาน ผู้รำต่างก็รำรำ และสืบทอดกันมาแต่โบราณกาลแล้วสืบทอดกันมาทางซ้าย โดยที่ผู้รำจะเดินเฉียงโค้งออกไปทางซ้ายมือเล็กน้อย หันทางขวามือเข้าหากัน เมื่อเดินเฉียงไปแล้วผู้รำก็จะรำเดินไปยังจุดที่อีกฝ่ายหนึ่ง ตั้งต้น แล้วกลับหลังหัน ซึ่งเรียกตามภาษากระบี่กระบอง ว่า “กลับหัวสนาม” แล้วรำเดินกลับไปสู่ที่เดิมโดยโค้งออกทางซ้ายมือ เมื่อไปถึงจุดที่ตนตั้งต้นก็กลับหัวสนามอีกครั้งหนึ่ง การรำตั้งแต่ต้นจนจบดังที่กล่าวนี้ เรียกว่า “การรำสองเที่ยว” แต่ถ้าทำซ้ำเช่นนี้อีกครั้งหนึ่ง เรียกว่า “รำสี่เที่ยว” แต่ตามปกติมักจะรำกันเพียงสองเที่ยวเท่านั้น

อนึ่ง การรำเดินไปข้างหน้านั้น มีอยู่ ๒ อย่าง คือ การรำเดินในลักษณะเป็นเส้นตรงอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะเดินไปข้างหน้าบ้าง ถอยหลังบ้าง อีกอย่างหนึ่ง คือการรำเดินแบบสลับฟันปลา คือเดินเฉียงขวาทีหนึ่ง เดินเฉียงซ้ายอีกทีหนึ่งสลับกันไปตลอดทาง

การรำแบบการแข่งขัน การรำแบบนี้หมายถึงการเล่นอย่างชนิดเอาจริงเอาจัง ตีกันอย่างถึงพริกถึงขิง การแข่งขันชนิดนี้มักเป็นการต่อสู้ระหว่างลูกศิษย์คนละครุ หรือถ้าจะเปรียบเทียบกับมวย ก็ถือว่าเป็นมวยคู่ต่อสู้ ซึ่งจะสู้กันอย่างเผ็ดร้อน ฉะนั้นการตีกันจนถึงหัวแตก แขนขาบวม หรือหักนั้น ไม่เป็นของประหลาด และเป็นของธรรมดาที่มีอยู่บ่อย ๆ และนี่เป็นเพียงการแข่งขันในยามสงบเท่านั้น ซึ่งถ้าในยามรบก็เป็นการต่อสู้ระหว่างนักรบจริง ๆ ความรุนแรงในการต่อสู้และอันตรายที่จะได้รับย่อมจะมีมากขึ้น

การรำแบบการต่อสู้ คู่ต่อสู้มักจะว่าอยู่ภายในแดนของตน สำหรับการแบ่งแดนนั้นไม่ต้องมีเครื่องหมาย หรือเส้นแบ่งแต่อย่างใด โดยสนามซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าอยู่นั้น คู่ต่อสู้จะกำหนดเส้นแบ่งแดนที่ครี้งสนามไว้ในใจของตน ฉะนั้น เวลาว่าในการแข่งขัน จึงเริ่มจากที่ที่ตนตั้งต้น แล้วรำเดินไปข้างหน้าเข้าหากัน แค่นี้พอถึงเส้นแบ่งแดนต่างฝ่ายต่างกลับหัวสนาม แล้วรำกลับมาสู้ที่เดิมอีก

ทำรำกระบี่

ทำรำกระบี่อาจจะแตกต่างกันตามแต่ครูบาอาจารย์แต่ละคณะ แต่ละสำนัก จะกำหนดและจัดสอนให้ สำหรับทำรำที่จะกล่าวถึงนี้ เป็นทำรำตามแบบของอาจารย์นาค เทพหัสดิน ณ อยุธยา บรมครู

ผู้ประสิทธิ์ประสาท วิชากระบี่กระบอง และท่านได้นำวิชากระบี่กระบองเข้าสู่ระบบการศึกษา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ทำวิชากระบี่ทั้งหมดมี ๑๒ ไม้มัด ทำไม้แต่ละไม้มัดพอจะอธิบายเป็นตอน หรือเป็น จังหวะได้ดังนี้

ไม้รำที่หนึ่ง

ชื่อ ลอยชาย

การเดิน เดินแบบสลับพื้นปลา

ท่ากุมรำ ยืนเท้าขวาอยู่ข้างหน้าประมาณ ๑ ก้าว โดยก้าวเฉียงไปทางขวา มือซ้ายจับอยู่ที่หน้าอก กระบี่อยู่ทางขวา แขนขวาชิดลำตัว ข้อศอกงอเป็นมุมฉาก ได้ตัวไปข้างหน้า เข้าขวางอ ขาซ้ายถึง

จังหวะที่ ๑ ก้าวเท้าซ้ายเฉียง ๔๕ องศา ไปทางขวา ๑ ก้าว ได้ตัวไปข้างหน้า เข้าข้างอ ขาขวาถึง

จังหวะที่ ๒ ถากเท้าขวาริคเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น
ขวาท่อนบนชนานพื้น เช้างอเป็นมุมฉาก ขาขวาทิ้ง

จังหวะที่ ๓ มือซ้ายว่าหน้าระกับคิ้ว

จังหวะที่ ๔ หมุนตัวไปทางซ้าย ๑ มุมฉาก พร้อม
กับวาดกระบี่ชนานพื้นไปทางซ้าย พลิกคว่ำข้อมือให้กระบี่
ริคดำทัวกันซ้าย มือซ้ายจับเข่าออก วางเท้าซ้ายลงและก้าว
เท้าขวาเฉียงไปอีก ๑ ก้าว เข้าขวางอ ขาซ้ายทิ้ง

จังหวะที่ ๕ ลากเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น

จังหวะที่ ๖ มือซ้ายไว้ข้างระคับใบหู

จังหวะที่ ๗ หมุนตัวไปทางขวา ๑ มุมฉาก พร้อมกับวาดกระบี่ไปทางขวา พลิกข้อมือหงาย ข้อมือคองงอเป็นมุมฉาก แขนขวาชิดลำตัว กระบี่ขนานพื้น มือซ้ายจับเข่าออก แล้วเริ่มปฏิบัติเหมือนจังหวะที่ ๑ ค่อยไป

ไม้รำที่สอง

ข้อ กว้างทัดหู

การเดิน เดินแบบสลับฟันปลา

จัดทำโดย เหมรัตน์ ไม้รำที่หนึ่ง

จังหวะที่ ๑ ยกกระบี่ขึ้นควงไปข้างหน้าสอง
รอบ ทั้งสองขาขึ้นทางขวามือ เอากระบี่ทักหุขนานพื้น
ปลายชี้ไปข้างหน้า พร้อมกับก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทาง
ขวา ๔๕ องศา ๑ ก้าว เข้าซ้ายองศา ขาขวาทิ้ง

จังหวะที่ ๒ ลากเท้าขวาชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น
ขาทำอนบนขนานพื้น เข่างอเป็นมุมฉาก ขาขวาตั้ง

จังหวะที่ ๓ หมุนตัวไปทางซ้าย ๑ มุมฉาก ข้าง
กระบี่ลงทางซ้าย วางเท้าซ้ายลง แล้วก้าวเท้าขวาเดินเฉียงไป
ทางซ้าย ๑ ก้าว พลิกหงายข้อมือขวา หันเกร็งกระบี่เข้าห
ตัวให้แขนท่อนล่างและกระบี่เฉียงออก ๔๕ องศา แล้ววางอ
ขาซ้ายตั้ง

จังหวะที่ ๔ ลากเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ขาทำอนบนขนานพื้น เข่างอเป็นมุมฉาก ขาซ้ายตั้ง

จังหวะที่ ๕ มือซ้ายรำข้างระดับใบหู

จังหวะที่ ๖ หมุนตัวไปทางขวา ๑ หมุนจาก วางเท้า
ขวาลง ควางกระบี่ไปข้างหน้า ๒ รอบ เริ่มกันใหม่เหมือน
จังหวะที่ ๑ โดยก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทางขวาอีก ๑ ก้าว พลิก
ข้อมือ ค้างคอกขวา เอากระบี่ทักหู เข้าซ้ายอง ขาวาถึง

ไม้รำที่สาม
ข้อเหินบ้าง
การเดิน เดินตรง

จังหวะที่ ๑ ก้าวเท้าซ้ายเดินตรงไป
ข้างหน้า ๑ ก้าว เข้าซ้ายงอ ขาขวาถึง

จังหวะที่ ๒ ดากเท้าขวาซีกเท้าซ้าย ยกเท้า
ซ้ายขึ้น ขาซ้ายท่อนบนขนานพื้น ขาขวาตั้ง

จังหวะที่ ๓ มีชัยว่าหน้าเสมอแก้ว

จังหวะที่ ๔ วางเท้าซ้ายลงข้างหน้า เริ่ม
หมุนตัวกลับหลังหันทางขวา

จังหวะที่ ๕ หมุนตัวกลับหลังหันทางขวา มือซ้าย
จับเข่าออก ปกกระบี่ลงข้างหน้า ปลายเฉียงลง ๔๕ องศา
เข้าขวางอ ขาซ้ายตั้ง ก้มหน้า แขนขวาชิดศีรษะ

จังหวะที่ ๖ สกปรักซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น

ขาซ้ายตั้ง

จังหวะที่ ๗ หมุนตัวกลับหลังหันทางขวา

จังหวะที่ ๘ ขณะที่หมุนมาให้ตกกระบี่ลงตำแหน่ง
ลำตัวทางซ้าย มือซ้ายแตะกระบี่ โกวังกระบี่อยู่ข้างล่าง
กระบี่ขนานพื้นไปข้างหลัง วางเท้าขวาลงข้างหน้า เข้าขวางอ
ขาซ้ายทิ้ง

จังหวะที่ ๙ วางเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ขาซ้ายทิ้ง

จังหวะที่ ๑๐ วางเท้าขวาลงข้างหน้า พร้อมกับกวาด
กระบี่ขนานพื้นไปทางขวา พลิกข้อมือหงาย แขนขวาชิด
ลำตัว กระบี่ขนานพื้น เริ่มก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าเหมือน
จังหวะที่ ๑ ต่อไปใหม่

ไม้รำทศ

๔ คีฬ
ชอ ตังสอก

การเดิน เดินแบบสลับฟันปลา

จังหวะที่ ๑ ก้าวเท้าซ้ายเดินเฉียงไปทางขวา ๔๕ องศา พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นเสมอไหล่ ชี้นานไปข้างหน้า
เข้าซ้ายอง ขาขวาตั้ง

จังหวะที่ ๒ ลากเท้าขวาชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น
ชาชาวถึง

จังหวะที่ ๓ ยืนยกซ้ายบนเข้าซ้าย มือซ้ายแตะ
กระบังหน้ามือไปทางขวา

จังหวะที่ ๔ หมุนตัวไปทางซ้าย ๑ มุมฉาก วาง
เท้าซ้ายลงพร้อมกับพลิกข้อมือ หายใจทรงกระบี่ขึ้น มือซ้าย
จับเข่าอก

จังหวะที่ ๕ ก้าวเท้าขวาเฉียงไปอีก ๑ ก้าว กระบี่
เฉียงอยู่ข้างหน้า ๔๕ องศา เข้าขวางอ ขาช้ายถึง

จังหวะที่ ๖ ลากเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ขาซ้ายถึง

จังหวะที่ ๗ มือซ้ายทำข้างระคับโบหู

จังหวะที่ ๔ หมุนตัวไปทางขวา ๑ มุมฉาก วางเท้าขวาลง
มือซ้ายจับเข่าออก

จังหวะที่ ๕ ก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปอีก ๑ ก้าว เหมือนจังหวะ
ที่ ๑ พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นเสมอนับ

ไม้รำท้าว
ข้อ จ้วงหน้า จ้วงหลัง
การเดิน เดินตรง

จังหวะที่ ๑ ควงกระบี่ไปข้างหน้า ๒ รอบ พร้อมกับก้าว
เท้าซ้ายเดินไปข้างหน้า ๑ ก้าว ยกกระบี่ขึ้นเสมอไหล่ ชี้ไป
ข้างหน้า

จังหวะที่ ๒ ลากเท้าขวาชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น ขา
ขวาทิ้ง

จังหวะที่ ๓ วางเท้าซ้ายลงข้างหน้า
ซ้าย ๑ รอบ

จังหวะที่ ๔ ก้าวเท้าขวาเดินตรงไปข้างหน้า ๑ ก้าว พลิก
ข้อมือ หายกระบี่ตั้งเฉียงขึ้น ๔๕ องศา เข้าขวางอ ขา
ซ้ายทิ้ง

จังหวะที่ ๕ ตากเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเข่าขวาขึ้น

จังหวะที่ ๖ มือซ้ายรำข้างเสมอใบหู

จังหวะที่ ๗ วางเท้าขวาลง หมุนตัวกลับหลังหันทางซ้าย
ยกกระบี่ทแยงไกร่งขึ้น กระบี่ชนานพื้นเสมอใบหู มือซ้ายจับ
เข่าขวา เข่าซ้ายงอ ขาขวาตึง

จังหวะที่ ๘ ลากเท้าขวาซัดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้นข้างหน้า
เท้าขวาถึง

จังหวะที่ ๙ จ้วงกระบี่ลงทางซ้าย พร้อมยกเท้าซ้าย ถอยมาวางหลังเท้าขวา ๑ ก้าว
แล้วไล่ตัวไปข้างหน้า

จังหวะที่ ๑๐ ลากเท้าซ้ายซัดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น

จังหวะที่ ๑๑ มือซ้ายวิ่งข้างระกับใบหู

จังหวะที่ ๑๒ วางเท้าขวาตรงหน้าตัวกลับหลังหันทาง
ซ้าย มือซ้ายจับเข่าออก ยกกระบี่ขึ้นเสมอใบหู เข่าซ้ายงอ
ขวาตึง เหมือนจังหวะที่ ๑

ไม้รำทัก
ชื่อ ปกหน้า ปกหลัง หรือ กวงป้อนหน้า
การเดิน เดินตรง

ท่ากุมว้า

จิ้งหวะที่ ๑ กวงกระบี่ไปข้างหน้า ๒ รอบ พร้อม
กับก้าวเท้าซ้ายเดินตรงไปข้างหน้า ๑ ก้าว มีมือซ้ายเหยียดไป
รับกระบี่ข้างหน้าไต่กระบี่ เข้าซ้ายออก ซ้ายขวาถึง

จิ้งหวะที่ ๒ สกเท้าขวาซัดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น
ข้างหน้า

จังหวะที่ ๓ วางเท้าซ้ายลงข้างหน้า ยกกระบี่ขึ้น
เหนือศีรษะ มือซ้ายจับเชือก

จังหวะที่ ๔ หมุนตัวกลับหลังหันทางขวา กวักกระบี่
๒ รอบ

จังหวะที่ ๕ มือซ้ายเหยียดไปรับกระบี่ข้างหน้า กระ-
บี่เฉียงลงพื้น ๕๕ องศา เข้าขวางอ ขาช้างถึง

จังหวะที่ ๖ ลากเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น

จังหวะที่ ๘ หมุนตัวกลับหลังหันทางขวา ยกกระบี่
ขึ้นเหนือศีรษะ

จังหวะที่ ๘ ควงกระบี่ไปข้างหน้า ๒ รอบ วางเท้าขวาลงแล้วก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าอีก ๑
ก้าว เหมือนจังหวะที่ ๑

การกลับหัวสนามไม้รำ

การกลับหัวสนาม หมายถึง การปฏิบัติเมื่อผู้แสดงได้รำไม้ต่าง ๆ ไปจนสุดสนามแสดง หรือไปตรงจุดที่อีกฝ่ายหนึ่งขึ้นพรหมแล้ว จึงเป็นต้องกลับหัวสนามเพื่อรำกลับมาที่เดิมอีกเที่ยวหนึ่ง และเมื่อรำมาถึงที่เดิมของตนเองแล้ว ก็ต้องกลับหัวสนามหันหน้าเข้าหาผู้ต่อสู้อีกครึ่งหนึ่ง สรุปได้ว่าการแสดงกระบี่กระบองโดยทั่วไปจะมีการกลับหัวสนาม ๒ ครั้ง

การกลับหัวสนามจากท่ารำ ไม้ว่าจะกลับในท่ารำไม้หนึ่งไม้ใด มักจะกระทำเมื่อรำไปครบ ๑ รอบ แล้วเสมอ คือในจังหวะที่จะกลับไปสู่จังหวะที่ ๑ ของไม้รำ ให้ปฏิบัติดังนี้

สมมุติว่าจะกลับหัวสนามจากท่ารำไม้รำที่หนึ่ง จากท่ารำจังหวะสุดท้าย ยืนด้วยเท้าซ้าย ยกเท้าขวา มือขวาช้างเสมอใบหู

จังหวะที่ ๑ หมุนตัวไปทางขวา ๑๘๐ องศา วางเท้า
ขวาลงประมาณครึ่งก้าว มือซ้ายเข้าอก มือขวาเข้าอก
เตรียมควง

จังหวะที่ ๒ ควงกระบี่ไปข้างหน้า ๒ รอบ พร้อมกับก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ๑ ก้าว แล้วหมุนตัวกลับหลังหันทางขวา กระบี่ชี้ดล้าก้าวทางซ้าย ชนลานพื้น

จังหวะที่ ๓ ดากเท้าซ้ายชกเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ขาซ้ายทิ้ง

จังหวะที่ ๔ มือซ้ายไว้ข้างเดิมเอื้อมไป

จังหวะที่ ๕ วาดกระบี่ขนานพื้นไปอยู่ทางขวา วาง
เท้าขวาลงข้างหน้า มือซ้ายจับเข่าออก อยู่ท่ากุมรำ

เมื่ออยู่ในท่ากุมรำแล้วจะเริ่มคันรำต่อไปใหม่ ซึ่งจะรำไม้โค ไม้หนึ่งก็ได้ แต่ถ้าเป็นการกลับ
หัวสนามแล้วจบท่ารำ ก็จำวังลงสู่ท่านั่งขึ้นพรหม

การจ้วงลงสู่ท่านั่งขึ้นพรหม

การจ้วงลงสู่ท่านั่งขึ้นพรหม ทั้งพรหมเฒ่าและพรหมย่นให้ปฏิบัติเช่นเดียวกัน มีแตกต่างกันเล็กน้อยคือ การจ้วงลงสู่ท่านั่งขึ้นพรหมเฒ่านั้น ในขณะที่จ้วงลงให้หมุนตัวไปทางซ้าย จนกระทั่งหันทางขวาให้คู่ต่อสู้ ส่วนการจ้วงลงสู่ท่านั่งขึ้นพรหมย่นไม่ต้องหมุนตัวในขณะที่จ้วงลง

วิธีปฏิบัติการจ้วงลงสู่ท่านั่งขึ้นพรหม

ท่าคุม

จังหวะที่ ๑ พลิกกระบี่คว่ำมือ จ้วงลงทางซ้าย ยก
เท้าซ้ายขึ้น มือซ้ายจับอยู่ที่อก

จังหวะที่ ๒ พลิกกระบี่ขึ้น หายมือ เทวียงไปจ้วง
ลงทางขวา ยกเท้าขวาขึ้น

ในขณะ

ที่จ้วง

ลง

ในขณะที่จะจ้วงลงแต่ละครั้งให้ค่อยๆ ย่อตัวลงทีละน้อย จนกระทั่งจ้วงลงต่ำสุด โดยจ้วง
ประมาณ ๕-๖ ครั้งก็ลงนั่งเหมือนเดิม เหมือนตอนเริ่มดวลยาบั้งคมทั้งพรหมนั่งและพรหมยืน การ
วางกระบี่ก็วางเหมือนเดิมเช่นกัน

เมื่อผู้แสดงทั้งสองฝ่ายลงสู่ทำนองเหมือนเค็มเรียบ ร้อยแล้ว เครื่องปี่กลองจะหยุดบรรเลง เพลงว่า ซึ่งแสดงว่าจบการรำโดยสิ้นเชิง และในตอนนี้ถ้าผู้รำใช้เครื่องไม้รำ ก็จะมีผู้นำไม้ตีไป เปลี่ยนแทนไม้รำ และนำไม้รำไปเก็บไว้ ในตอนนี้ก็เป็นทีที่ทราบกันว่าทั้งสองฝ่ายอยู่ในลักษณะที่ เตรียมพร้อมที่จะเข้าต่อสู้กันต่อไป

อนึ่ง ถ้าผู้แสดงใช้อาวุธที่ใช้ว่าเป็นอาวุธสำหรับใช้ตีด้วย ก็ไม่ต้องมีการเปลี่ยนอาวุธในตอนนี้

เมื่อทั้งสองฝ่ายไถ่ล้างเตรียมพร้อมอยู่ชั่วขณะหนึ่ง เสียงปี่กลองจะบรรเลงขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งตอนนี้เป็นสัญญาณแจ้งให้ทราบว่า การต่อสู้ได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว โดยทั้งสองฝ่ายต่างก็จะถวายบังคม เพื่อคำนับและระลึกถึงครูบาอาจารย์อีกครั้งหนึ่ง การถวายบังคมในตอนนี้เรียกว่า “การถวายบังคม เร็ว” โดยปฏิบัติเช่นเดียวกันกับการถวายบังคมในตอนต้น แต่ปฏิบัติโดยรวกเร็วขึ้นและเต็มไปด้วย ความระมัดระวังด้วย

ทำนั่งเตรียมถวายบังคมเร็ว
ของพรหมณี โดยหันหน้าเข้าหาคู่
ต่อสู้

เริ่มถวายบังคมเร็ว

ทำนั่งเตรียมถวายบังคมเร็ว
ของพรหมอื่น โดยหันหน้าเข้าหาคู่
ต่อสู้

เริ่มถวายบังคมเร็ว

การเดินแปลง

การเดินแปลงนี้ได้แก่การมีสภาพของการที่ดินนั้นเอง ถ้าจะเปรียบกับการบวงสรวง ๆ ก็ได้แก่ การสวดกันประปรายในระแยะใดระแยะหนึ่ง ค่อยๆ สวดกันไปเรื่อยๆ มีระยะระยะที่จะทำการแตกหัก คู่ต่อสู้ ต่างก็จะอยู่ในลักษณะที่เตรียมพร้อมมุ่งเดินเข้าหากัน แต่ยังไม่ได้ตรงเข้าหากันเพื่อต่อสู้กันเลยทีเดียว

การเดินแปลงเข้าหากันนี้ ถ้าเดินอย่างแบบการเดิน ตามแบบที่หนึ่งของการว่า ก็เดินแปลง ไปในแบบเดียวกัน คือเดินไปจนสุดหัวสนามของอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อถึงระยะใกล้ๆ ก็จะสวนกัน ให้ ต่างคนต่างหลีกไปทางซ้ายเพียงเล็กน้อย ปลายอาวุธอาจจะถูกกันหรือระกันก็ได้ ในขณะที่เดินแปลง นี้ทั้งสองฝ่ายอาจจ้องคู่เล่ห์เหลี่ยมของกันและกัน เมื่อเห็นท่าทางหรือจังหวะที่จะได้เปรียบตรงไหน แล้ว ก็อาจจะถือโอกาสตีหากำไรบ้างเล็กน้อย แล้วก็เดินจากไปยังจุดที่สุดปลายสนามอีกข้างหนึ่ง และเมื่อถึงที่ ๆ ใดกำหนดไว้แล้วก็กลับหัวสนาม หันหน้ากลับแล้วเดินแปลงมาสู่ที่เดิมอีก โดยเดิน สวนกันและหลีกไปทางซ้ายเหมือนเดิม แล้วกลับหัวสนามอีกครั้งหนึ่ง เมื่อต่างคนต่างมาอยู่ในที่เดิม ของคนแล้ว ก็เป็นอันว่าเสร็จสิ้นการเดินแปลง

วิธีปฏิบัติในการเดินแปลง

หลังจากถวายบังคมเรียบร้อยแล้ว ให้ปฏิบัติดังนี้

พรหมยืน ผู้แสดงใช้มือขวาจับกระบี่ ทั้งเข้าขวาขึ้น สันเท้าขวาแตะพื้น ข้อศอกขวาตั้งบน
เข่าขวา พงายข้อมือกระบี่เฉียงไปทางกุ่ม่อสู้ มือซ้ายกำหลวม ๆ ยกขึ้นป้องระดับหน้าผาก

ท่าเตรียมจะเดินแปลงของพรหมยืน

พรหมนั่ง มือขวาเอื้อมไปจับกระบี่ทางซ้าย หมอนตัวไปทางขวา หันหน้าไปทางกุ่ม่อสู้
ทั้งเข้าขวา สันเท้าขวาแตะพื้น ข้อศอกขวาตั้งบนเข่าขวา พงายข้อมือ กระบี่เฉียงไปทางกุ่ม่อสู้
มือซ้ายกำหลวม ๆ ยกขึ้นป้องระดับหน้าผาก

ท่าเตรียมจะเดินแปลงของพรหมนั่ง

ทั้งสองฝ่ายลุกขึ้นยืนก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าหนึ่งก้าว
ยกกระบี่ขึ้นตั้งตรงอยู่ทางซ้าย มือซ้ายกำหลวม ๆ เหยียด
บ้องตัวอยู่ทางซ้าย น้ำหนักตัวอยู่บนเท้าขวา เขย่งปลายเท้า
ซ้าย เท้าทั้งสองทิ้ง

ต่อไปก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าหนึ่งก้าว ย่อเข่าลง
ลง ตกดกระบี่ลง มือขวายู่เหนือศีรษะ มือซ้ายไปทางขวา
ขนานพื้น ปลายเขย่งไปทางคู่ต่อสู้ มือซ้ายยกขึ้นบ้องตัว
หน้าผาก ตามองไปทางคู่ต่อสู้

ต่อไปเหยียดตัวขึ้น ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ๑ ก้าว
เท้าขวาทิ้ง เขย่งปลายเท้าซ้าย น้ำหนักตัวอยู่บนเท้าขวา ยก
กระบี่ขึ้นอยู่ระดับไหล่ขนานพื้น ปลายชี้ไปทางขวาหาคู่ต่อสู้
มือซ้ายเหยียดอยู่ทางซ้าย ตามองคู่ต่อสู้

ในขณะที่เดินสวนทางกันทางซ้ายนั้น ให้ก้าวเท้าเดินแบบสลับเท้า ให้เท้าขวาอยู่ข้างหน้า
ตลอดเวลา โดยไม่ต้องเหยียดตัวขึ้น จนกระทั่งเดินเลยไปแล้วจึงจะเหยียดตัวขึ้นก้าวเท้าซ้ายไป
ข้างหน้า

ย่อตัวลงเท้าขวาอยู่ข้างหน้า กระบี่ชี้ไปทางคู่ต่อสู้

ยี่ตักขึ้น ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า
เขย่งปลายเท้าซ้าย กระบี่ชนพื้น

เมื่อสวนทางกันให้เท้าขวา
ข้างหน้าคลอก สืบเท้าไป

สืบเท้าไปจนกระทั่งเลยไปจึงจะยืนขึ้น

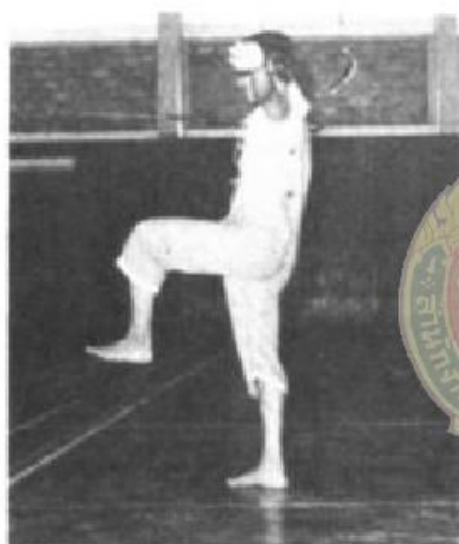
การกลับหัวสนามจากการเดินแปลง

เมื่อเดินแปลงจนสุดปลายสนาม จะต้องทำท่ากลับหัวสนาม แล้วเดินสวนทางกลับมาที่เดิม เมื่อถึงที่เดิมก็ทำท่ากลับหัวสนามอีกครั้งหนึ่ง รวมความว่าเดินแปลงแบบการเดินนั้น ผู้แสดงต้องกลับหัวสนาม ๒ ครั้ง แต่ถ้าเป็นการเดินแปลงแบบการแข่งขัน คือเดินกันอยู่คนละแดน โดยต่างฝ่ายต่างก็เดินเข้าไปหากัน ยืนที่เส้นแบ่งแดน พอใกล้ๆ จะถึงเส้นแบ่งแดนต่างก็จะเดินเลี้ยวไปทางขวาเล็กน้อย แล้วก็กลับหลังหันไม่ต้องกลับหัวสนาม ทำการเดินแปลงกลับไปยังที่ของตน เมื่อถึงจุดนี้ให้กลับหัวสนามหันหน้าเข้าหาคู่ต่อสู้ เป็นอันว่าเสร็จสิ้นการเดินแปลงแบบการแข่งขัน

วิธีปฏิบัติการกลับหัวสนาม

จากท่าเดินแปลงในจังหวะที่ก้มตัว เท้าขวาอยู่ข้างหน้า

จังหวะที่ ๑ ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าประมาณครึ่งก้าว กาง
แขนทั้งสองออกเสมอระดับไหล่ มือที่จับกระบี่
คว่ำ ปลายกระบี่ชี้ไปข้างหน้านานแปด มือซ้าย
กำหลวม ๆ

จังหวะที่ ๒ สกเท้าขวาขึ้นเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น เท้าขวา
ตั้ง

จังหวะที่ ๓ ย่อตัววางเท้าซ้ายลง พร้อมกับสอศกระบี่ไป
ทางซ้าย สอศมือซ้ายไปทางขวา กระบี่อยู่บน
ไหล่ซ้าย

จังหวะที่ ๔ หมุนตัวกลับหลังหันทางขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ยกกระบี่ขึ้นเหนือศีรษะไปวางบนขาขวา มือ
ซ้ายกำป้องอยู่ข้างหน้า

จังหวะที่ ๕ วางเท้าขวาลง ลอยกระบี่ลงอยู่หน้าขาขวา มือ
ซ้ายยังกำป้องอยู่ข้างหน้า

จังหวะที่ ๖ ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ตั้งกระบี่ทรงอยู่ทาง
ไหล่ซ้าย มือซ้ายลดลง เทียบคไปคามแนวลำ
ตัวทางซ้าย ทำเหมือนกับท่าเริ่มต้นเดิมแปลง

การช่างสามชุก

เมื่อเดินแปลงกรบสองรอบจนกลับหัวสนามเป็นครั้งที่สองแล้ว ทั้งคู่ก็จะช่างสามชุกเข้าหากัน เพื่อจะต่อสู้ซึ่งกันและกัน การช่างสามชุกนี้ เป็นการเดินอย่างมีท่ามีทางและอย่างระมัดระวัง เมื่อทั้งคู่เดินเข้าหากันในระยะที่จะไขว่อาวุธกันได้ ก็จะอยู่ในท่าจก ๆ จ้อง ๆ หรืออยู่ในท่าดล่อ เพื่อจะต่อสู้กันต่อไป

การช่างสามชุกอาจจะมีหลายวิธี
หัตถ์คน ณ อยุธยา ซึ่งมีวิธีปฏิบัติดังนี้

แต่วิธีที่จะกล่าวถึงนี้เป็นแบบของท่านอาจารย์นาค เทพ

ทำขึ้นเตรียมอย่างสามซุม ยืนย่อตัวแยกเท้าในลักษณะก้าว กระบี่ตั้งอยู่ข้างหน้า

จังหวะที่ ๑ ยกเท้าขวาเอาปลายเท้าเข้ามาแตะพื้นข้างหน้าเท้าซ้ายเล็กน้อย และห่างเท้าซ้ายประมาณครึ่งหนึ่งของช่วงก้าว ลคมมือที่ถือกระบี่ลง และยกมือซ้ายขึ้นเล็กน้อย

จังหวะที่ ๒ พยเท้าขวาแตะพื้นแล้ว ให้ยกปลายเท้าขวาไปวางบนพื้นเฉียงไปทางขวาประมาณครึ่งก้าวยกกระบี่ขึ้นและลคมมือซ้ายลง

จังหวะที่ ๓ ยกเท้าซ้ายเอาปลายเท้าซ้ายมาแตะพื้นใกล้เท้าขวา

จังหวะที่ ๔ พยเท้าซ้ายแตะพื้นแล้วให้ยกปลายเท้าซ้ายไปวางบนพื้นเฉียงไปทางซ้ายอีกครั้งก้าว ก่อไปก็ปฏิบัติเหมือนจังหวะที่ ๑ อีก

การต-ล่อ

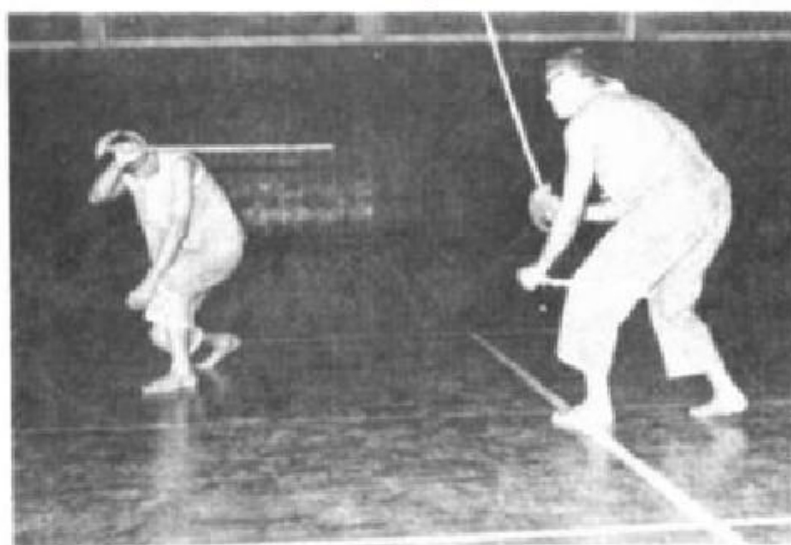
เมื่อทั้งสองฝ่ายอย่างสามชุกเข้าหากัน พอได้ระยะจะต่อสู้กันได้ประมาณถึงกลางสนาม โดยปกติตามแบบการเล่นกระบี่กระบองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้ต-ล่อก่อน

การต-ล่อ หมายถึง การปักหลักอยู่ในท่าที่มองเห็นได้ว่าเสียเปรียบ เพราะอาจจะเปิดช่องว่างให้คู่ต่อสู้เข้าทำอันตราย แล้วผู้ที่ถูกต-ล่อจะแก้ไขสถานการณ์จากฝ่ายรับเป็นฝ่ายรุก ก่อนนอกจากจะป้องกันการตีรุกของฝ่ายตรงกันข้ามแล้ว ยังสามารถทำอันตรายได้อีกด้วย การต-ล่อมีหลายแบบ ซึ่งตามภาษานักกระบี่กระบอง เรียกว่า ไ้ต-ล่อ ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวไว้เพียง ๓ ไ้ ไม่ คำนี

ไม้ต-ล่อหนึ่ง

ฝ่ายลคหันทางซ้ายให้คู่ต่อสู้ เข้าซ้ายอยู่ข้างหน้า กระบี่อยู่ทางซ้ายต่ำกว่าแนวหลังเล็กน้อย เขาทั้งสองย่อต่ำ มือซ้ายลคลงอยู่หน้าขาซ้าย มือขวาซ้ายไปทางคู่ต่อสู้ ใช้ปลายเท้าซ้ายเป็นจุดหมุน เมื่อคู่ต่อสู้เดินวนไปทางซ้ายหรือทางขวา แล้วอย่างสามชุก

ฝ่ายคู่ต่อสู้จก ๆ จ้อง ๆ เพื่อหาช่องทางจะเข้า

การเข้าตี เมื่อได้โอกาสฝ่ายรุกจะเข้าตีฝ่ายลค-ล่อ โดยก้าวเท้าขวาเข้าหา พร้อมกับใช้
กระบี่ตีลงบริเวณหลังของฝ่ายลค-ล่อ

การป้องกัน ฝ่ายลค-ล่อจะกระโดดรับการตีของฝ่ายรุก พร้อมกับสับเท้าซ้ายหมุนตัวหัน
หน้าเข้าหาฝ่ายรุก แล้วใช้เท้าขวาเตะเมื่อฝ่ายรุกเสียหลัก ฝ่ายลค-ล่อจะรุกตามทันทีต่อไป

ไม้ดก – ด้อยที่สอง

ฝ่ายดก หันทางขวาให้คู่ต่อสู้ ให้เท้าขวาอยู่ข้างหน้า กระบี่ยกขึ้นอยู่ทางขวาต่ำกว่าแนวหลังเล็กน้อย เข้าทั้งสองย่อท่า มือซ้ายดกลงอยู่หน้าซ้าย มือขวาไปทางคู่ต่อสู้ซึ่งอยู่ทางขวา ใช้ปลายเท้าขวาเป็นจุดหมุน เมื่อคู่ต่อสู้เดินไปทางซ้ายหรือทางขวา

ฝ่ายคู่ต่อสู้จก ๆ จ้อง ๆ หรืออย่างตามขุม เพื่อหาช่องทางจะเข้าตี

การเข้าตี เมื่อได้โอกาสฝ่ายดกจะเข้าตีฝ่ายด้อย โดยก้าวเท้าขวาเข้าหา พร้อมกับใช้กระบี่ตีลงบริเวณหลังของฝ่ายดก-ด้อย

การป้องกัน ฝ่ายลศ-ล้อยกกระบี่ขึ้นรับการตีของฝ่ายรุก พร้อมกับสืบท้าว หมุนตัว
หันหน้าเข้าหาฝ่ายรุก แล้วใช้เท้าซ้ายเตะหรือตีฝ่ายรุก ในโอกาสที่ฝ่ายรุกเสียหลัก ฝ่ายลศ-ล้อยจะ
รุกตามทีต่อไป

ไม้ดัด - ล้อยท่าสาม

ฝ่ายลศหันทางซ้ายให้คู่ต่อสู้ ให้เท้าซ้ายอยู่ข้างหน้า ลศกระบี่ลงต่ำขนานพื้น มือซ้ายจับปลาย
กระบี่ ปลายกระบี่ชี้ไปทางคู่ต่อสู้ ย่อเข่าทั้งสองลง สายตามองไปยังคู่ต่อสู้ ใช้ปลายเท้าซ้ายเป็นจุด
หมุน เมื่อคู่ต่อสู้เดินวนไปทางซ้ายหรือทางขวา
ฝ่ายคู่ต่อสู้จก ๆ จ้อง ๆ เพื่อหาช่องทางเข้าตี

การเข้าตี เมื่อได้โอกาส ฝ่ายรุกจะเข้าตีฝ่ายลค-ล่อ โดยก้าวเท้าขวาเข้าหา พร้อมกับใช้
กระบี่ตีลงบริเวณหลังของฝ่ายลค-ล่อ

การป้องกัน ฝ่ายลค-ล่อยกกระบี่ขึ้นรับการตีของฝ่ายรุก พร้อมกับสับเท้าซ้ายหมุนตัว
หันหน้าเข้าหาฝ่ายรุก แล้วใช้เท้าขวาถีบ หรือเตะฝ่ายรุก ในโอกาสที่ฝ่ายรุกเสียหลัก ฝ่ายลค-ล่อ
จะรุกตามก็ต่อไป

การหัดตีท่าหลัก

การหัดตีท่าหลัก ถ้าจะเรียกกันให้ถูกต้องตามภาษาของนักกระบี่กระบองแล้ว เรียกว่า “การหัดตีลูกไม้” การหัดตีท่าหลักนี้ ครูผู้สอนจะดำเนินการสอนให้แบบเดียวกันก่อน ทั้งการตีรุกและการรับ เพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้อาวุธและส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้สัมพันธ์คล้องจองเข้ากันได้โดยถูกต้อง เช่น มือกับเท้าจะต้องเข้ากันได้โดยถูกต้อง มีหลักมั่นคง เกิดความถนัดในการตีรุกและการถอยรับ ถ้าหากมือเท้าไม่สัมพันธ์กัน จะเกิดความผิดพลาดหรือผิดท่าขึ้น ทำให้ไม่มีความถนัดในการรุกและรับ ยังผลให้การตีพลาดพลั้ง และการรับผิดพลาดไป ความสัมพันธ์ระหว่างมือกับเท้าที่ดี เช่น ถ้าใช้มือขวาที่ถืออาวุธตีทางขวา จะต้องใช้เท้าขวาเป็นเท้าหน้า เป็นต้น ส่วนการรับก็ต้องปฏิบัติในหลักการนี้ด้วยเหมือนกัน นอกจากมือเท้าที่ต้องสัมพันธ์กันในลักษณะดังกล่าวแล้ว หน้า ศา ลำตัว แขน ขา จะต้องเคลื่อนไหวไปในลักษณะที่เกิ้ลว่คล้องว่องไว เหมาะสม และถูกต้องตามเทคนิค ซึ่งท่าต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องได้รับการฝึกหัดเป็นอย่างดีจริง ๆ จึงจะสามารถทำได้อย่างถูกต้องแม่นยำ และชำนาญ คือฝ่ายที่จะตีทางใดก็ได้ทันที ฝ่ายรับก็สามารถรับท่าตีนั้นได้อย่างถูกต้องปลอดภัย โดยไม่ต้องใช้ความระวังหรือกลัวเสียเวลาเลยแม้แต่น้อย

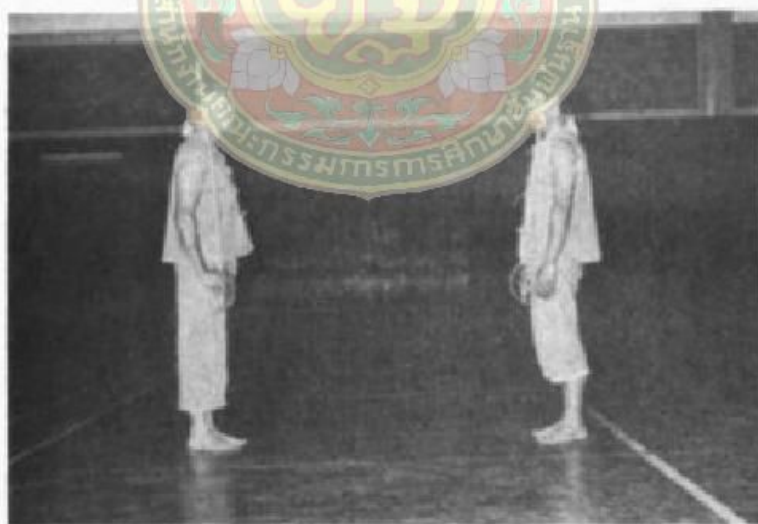
ประโยชน์ของการหัดตีลูกไม้นี้เปรียบเหมือนการท่องสูตรคูณ คือก่อนที่จะคูณหรือหารได้ จำเป็นต้องท่องสูตรคูณให้ได้เสียก่อน การท่องสูตรคูณมีประโยชน์ต่อการคูณการหารอันใด การหัดตีลูกไม้ก็มีประโยชน์แก่การตีรุก และการรับฉับพลัน วิธีการฝึกหัดก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ สูตรคูณนั้นต้องท่องให้คล่องแคล่วกับเสียก่อน เช่น ๖ หักง่ายไปหายาก และจากน้อยไปหามาก เมื่อคล่องมากเข้า ๆ จะเรียกตัวไหนก็ได้ที่รวดเร็วและไม่ผิดพลาด นั้นแหละจึงจะนับว่าใช้ได้ การตีท่าหลัก หรือการตีลูกไม้ก็เช่นเดียวกัน ถ้าการตีรุกและการรับได้คล่องจริง ๆ เหมือนการท่องสูตรคูณแล้ว ความแม่นยำชำนาญในการรุกรับก็จะเกิดขึ้นโดยไม่รู้สึกลัว เพราะเป็นการฝึกฝนประสาทต่าง ๆ ในร่างกายให้เกิ้ลว่คล้องว่องไว ตลอดจนกระทั่งตา ไหว้ หู สามารถมองเห็นอาการปฏิกิริยาและท่าทางของคู่ต่อสู้ได้ทันที รวดเร็ว เมื่อได้ยินเสียงดังเล็กน้อยก็ได้ยินทันที และรู้ว่าอยู่ใกล้ ไกล และอยู่ทางทิศไหนเพื่อสามารถปฏิบัติโต้ตอบไปได้อย่างทันที นอกจากนั้น มือก็แข็งแรงขึ้น สามารถตีและรับได้อย่างเข้มแข็งและว่องไวตามคำสั่งของสมอง ส่วนเท้าก็แข็งแรงเหมือนกับมือ พร้อมทั้งจะช่วยหรือให้การเคลื่อนไหวเป็นไปได้อย่างดีและเป็นประโยชน์ได้เต็มที่ เพราะเท้ามีหน้าที่สำคัญอย่างยิ่ง ถ้าเท้าไม่แข็งแรง เคลื่อนไหวไม่ทันจริง ๆ แล้ว การรุก การรับ ก็ขาดประสิทธิภาพ ผู้ที่ได้รับการฝึกหัดตีลูกไม้เป็นอย่างดีจริง ๆ แล้ว ถ้าจะดูอย่างผิวเผินจะรู้สึกว่าผู้นั้นได้ต่อสู้โดยไม่ทันได้คิดได้นึกอะไรเลย เมื่อเห็นคู่ต่อสู้เพลิงพล้ำก็รุกไล่เข้าไปทำอันตรายได้ทันที

หรือถ้าฝ่ายคนเสียท่า อีกฝ่ายหนึ่งก็มากก็สามารถใช้อาวุธเข้ารับรองป้องกันไว้ได้ทันတွ่งที่ โดยไม่
เป็นอันตราย ความคล่องแคล่วของการใช้อาวุธทุกส่วนเข้าช่วยหรือกระทำหน้าที่เป็นอย่างดีพร้อมๆ
กันนั้น เป็นผลของการหัดศิลปะไม้ หรือคิท่าหลักนั่นเอง

การหัดคิท่าหลัก มีอยู่ ๒ ชนิด คือการตีรุก และการรับ การตีรุก หมายถึงการที่ฝ่ายหนึ่ง
ตีอีกฝ่ายหนึ่ง ค่ายท่าต่าง ๆ กัน เช่น ตีบนขวา บนซ้าย ล่างขวา ล่างซ้าย ข้างขวา ข้างซ้าย
กลางบน เป็นต้น ส่วนการรับ หมายถึงการใช้อาวุธรับการตีของฝ่ายรุกค่ายท่าต่าง ๆ ตามแบบการ
ตีของฝ่ายรุก การตีรุกไม้มีท่ามีมากท่าด้วยกัน แตกต่างกันไปตามแบบของครูผู้สอน ในที่นี้จะ
กล่าวถึงวิธีหัดคิท่าหลักเพียง ๖ ไม้ ดังต่อไปนี้

การตีรุกไม้

ท่ากุมศิลปะไม้ ยืนเท้าชิดกัน มือจับกระบี่ตั้งอยู่ข้างหน้าลำตัวทางขวา ปลายกระบี่ทาบว่อง
ไหล่ แขนขวาตั้ง โกว่งกระบี่อยู่ข้างหน้า แขนซ้ายเหยียดอยู่ข้างลำตัว กำมือหลวม ๆ ทั้งคู่ยืนห่าง
กันประมาณ ๑ ก้าว

คีตฤกษ์ไม้ท่อนึง (เห็นบนซ้าย-ขวา)

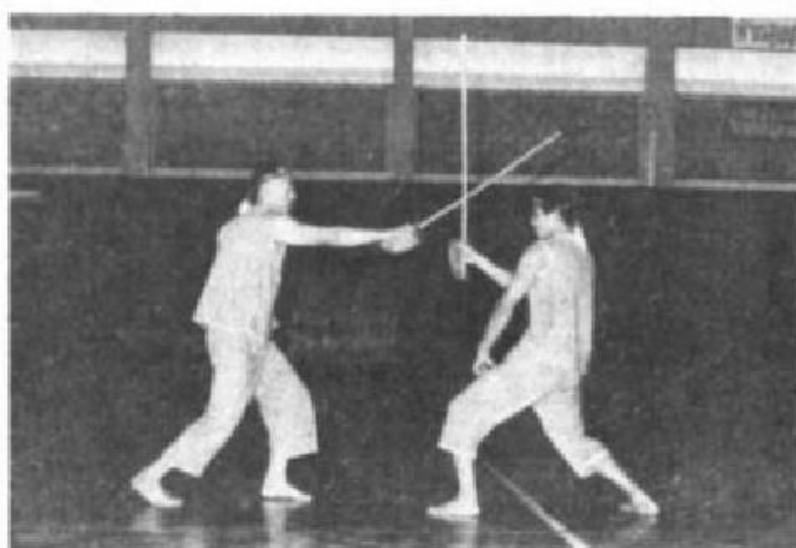
จังหวะที่ ๑ จากท่าคุมคีตฤกษ์ไม้ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางบนซ้ายของคู่ต่อสู้ และยกมือซ้ายขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับใบหู

ฝ่ายรับ จากท่าคุมคีตฤกษ์ไม้ ถอยเท้าซ้าย ยกกระบี่ไปรับทางซ้าย โดยให้ปลายกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว มือซ้ายกางขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับใบหู

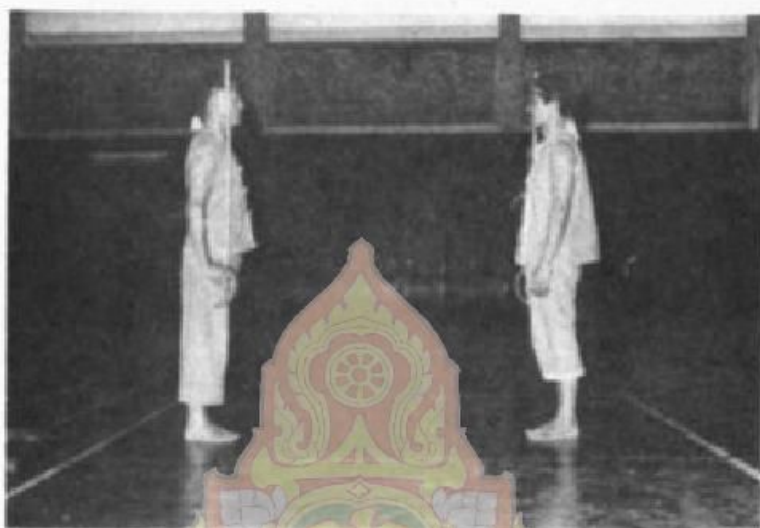
จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ตีตัวกลับไปที่ลงทางบนขวาของคู่ต่อสู้ พร้อมกับสคมมือซ้ายลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาพร้อมกับสคมมือซ้ายมารับทางขวา ปลายกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว สคมมือลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว ต่อไปก็ทำเหมือนจังหวะที่ ๑ ใหม่

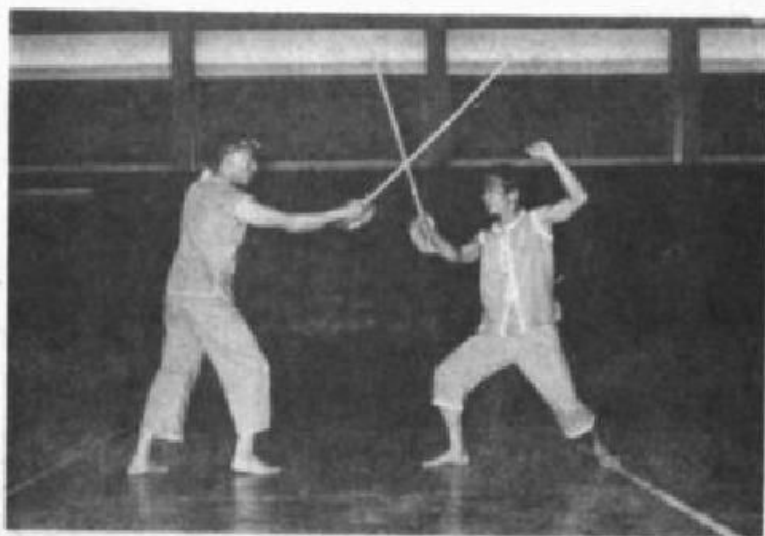
ตีลูกไม้ทั้งสอง (ตีบนซ้าย - ขวา ถ้างซ้าย - ขวา)

ท่าคุม

จังหวะที่ ๑ จากท่าคุมตีลูกไม้ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางบนซ้ายของคู่ต่อสู้ และยกมือซ้ายขึ้นข้างหลังทางซ้ายระมัดระวัง

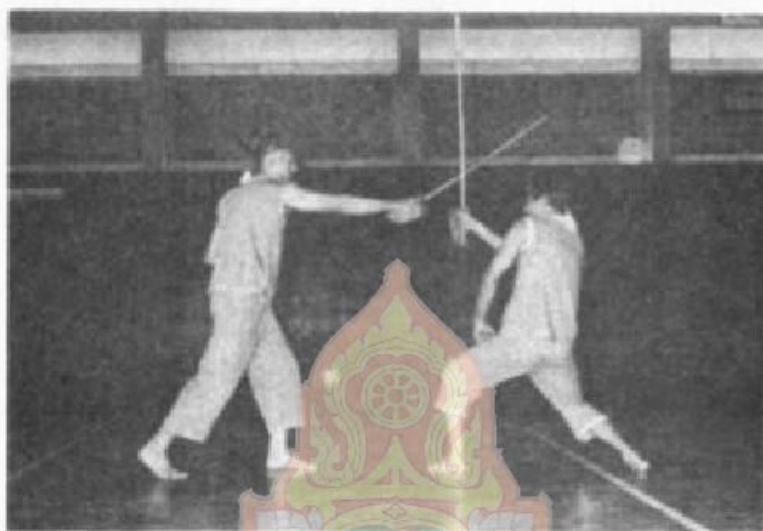
ฝ่ายรับ จากท่าคุมตีลูกไม้ด้วยเท้าซ้าย ยกกระบี่ไปรับทางซ้าย โดยให้ปลายกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว มือซ้ายกำยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายระมัดระวัง

๘๒

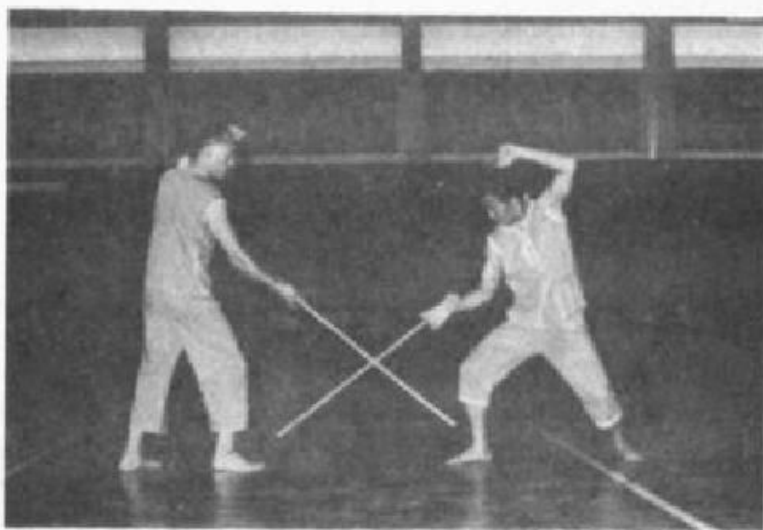
จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ควักกลับไปตีลงทางบนขวา ของคู่ต่อสู้ ลูกมือซ้ายลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาพร้อมกับพลิกกระบี่มารับทางขวา ปลดยกกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว ลูกมือซ้ายอยู่ข้างหน้าของลำตัว

จังหวะที่ ๓ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวา พร้อมกับยกกระบี่ควักไปตีเฉียงลงล่างซ้ายของคู่ต่อสู้ มือซ้ายยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

ฝ่ายรับ ถอยเท้าซ้ายพลิกกระบี่ตีลงต่ำไปรับของรุก พร้อมกับยกมือซ้ายไปข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

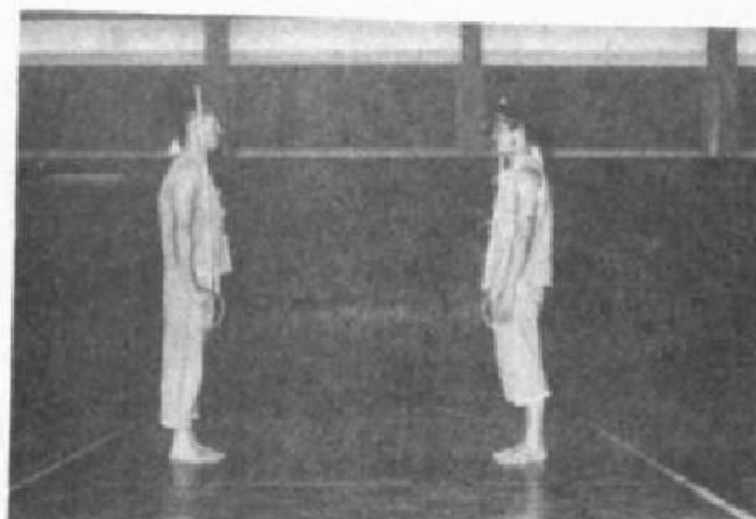

จังหวะที่ ๔ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ตัวคักกลับไปตีลงทางล่างขวาที่
ข้อศอก มือซ้ายลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาพร้อมกับพลิกกระบี่กลับปัดขึ้นทางขวา มือซ้ายลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว

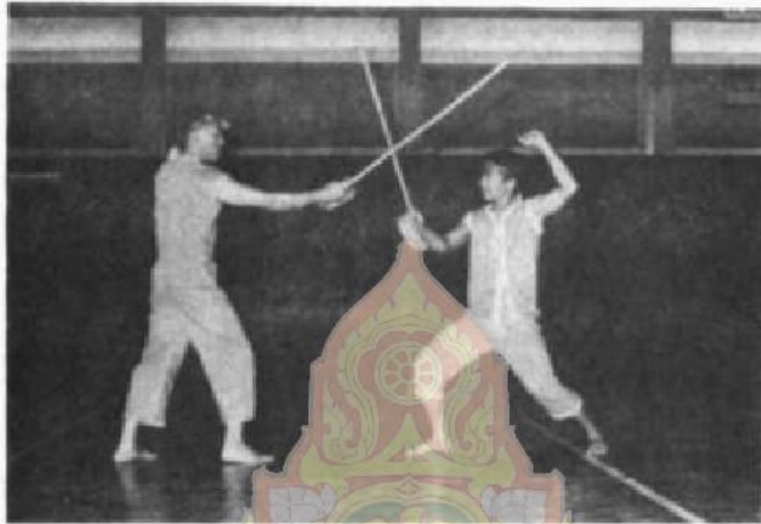

๔ ตีถูกขึ้นทศบาล (คืบหน้า - ขวา ถอย - ขวา)

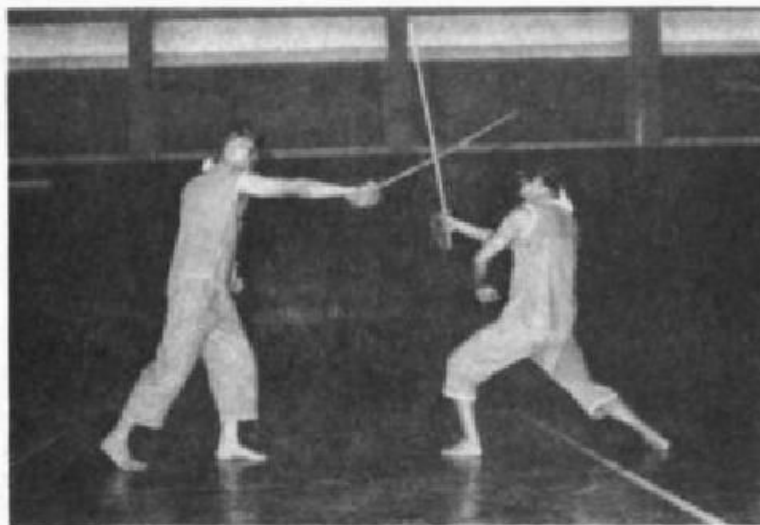
จังหวะที่ ๑ จากท่ากุมศึลฎไม้ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าพร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางบนซ้ายของคู่ต่อสู้ และยกมือซ้ายขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับใบหู

ฝ่ายรับ จากท่ากุมศึลฎไม้ถอยเท้าซ้าย ยกกระบี่ขึ้นรับทางขวา โดยให้ปลายกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว มือซ้ายยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับใบหู

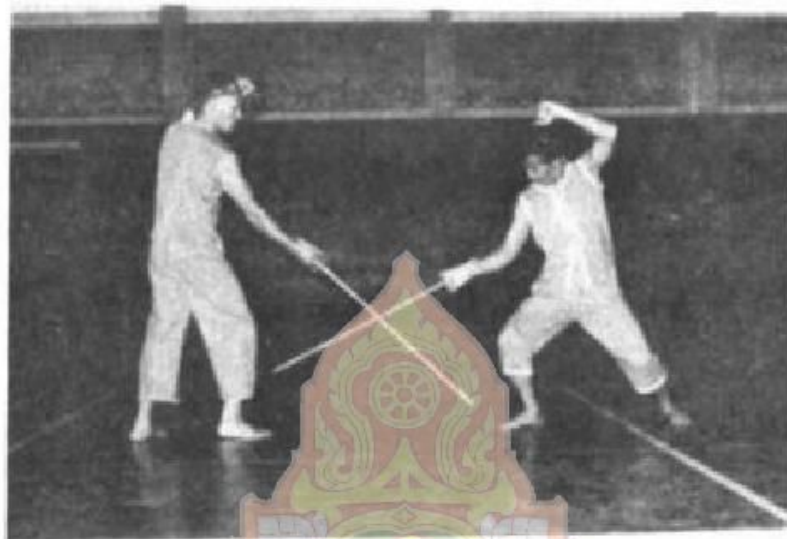
จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ทวัดไปตีลงทางบนขวาของคู่ต่อสู้ ลกมือซ้ายลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาพร้อมกับพลิกกระบี่มารับทางขวา ปลายกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว ลกมือซ้ายมาอยู่ข้างหน้าของลำตัว

จังหวะที่ ๓ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวา พร้อมกับยกกระบี่ควัดไปที่เฉียงลงล่างซ้ายของคู่ต่อสู้ มือซ้ายยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

ฝ่ายรับ ถอยเท้าซ้าย พลิกกระบี่ลงต่ำไปรับทางซ้ายพร้อมกับยกมือซ้ายไปข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

จังหวะที่ ๔ ฝ่ายรุกยกเท้าขวามือทางซ้าย พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นกลับไปที่ลงทางล่างขวาของคู่ต่อสู้ ลคมือซ้ายลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ยกเท้าขวาไปทางซ้าย พร้อมกับยกกระบี่กลับมารับทางขวา ลคมือลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว

หมายเหตุ ในจังหวะที่ ๑ ต่อไป ทั้งฝ่ายรุกและฝ่ายรับวางเท้าลง ปฏิบัติเหมือนจังหวะที่ ๑

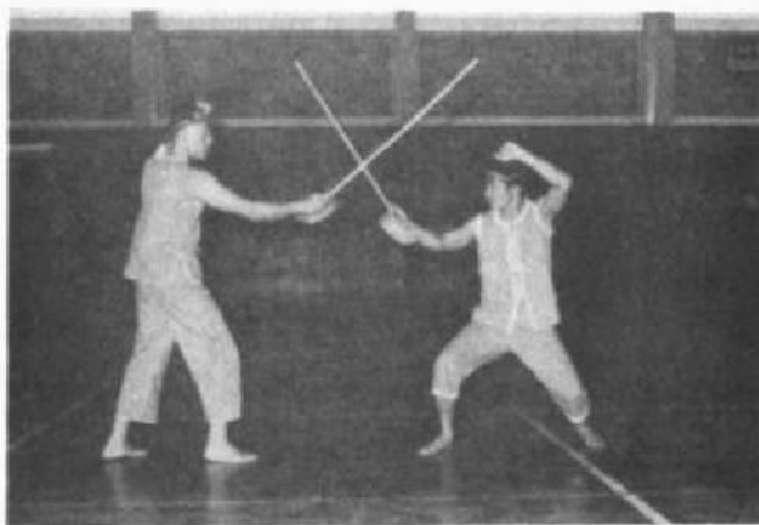
ตีลูกไม้ท่งสี่ (ตีบนซ้าย-ขวา และข้างซ้าย-ขวา)

ท่าคุมรำ

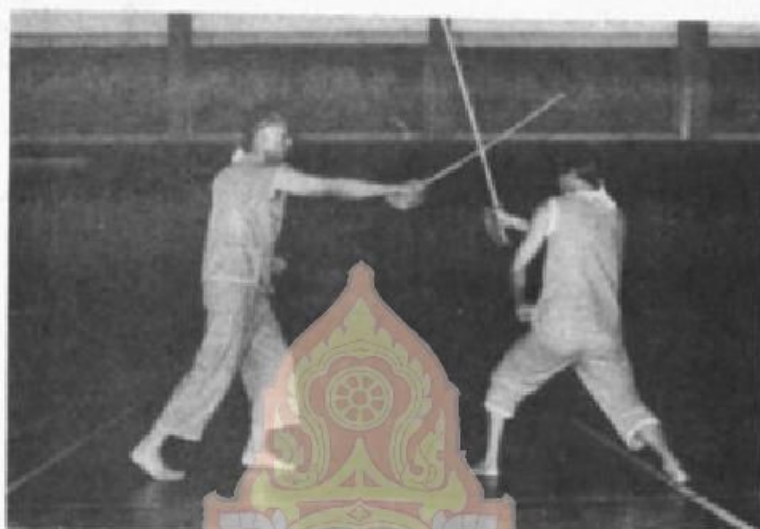
จังหวะที่ ๑ จากท่าคุมรำไม้ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางบนซ้ายของคู่ต่อสู้ และยกมือซ้ายขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

ฝ่ายรับ จากท่าคุมรำไม้ถอยเท้าซ้าย ออกกระบี่ขึ้นรับทางซ้าย โดยให้ปลายกระบี่เฉียงเข้าหาตัว มือซ้ายยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

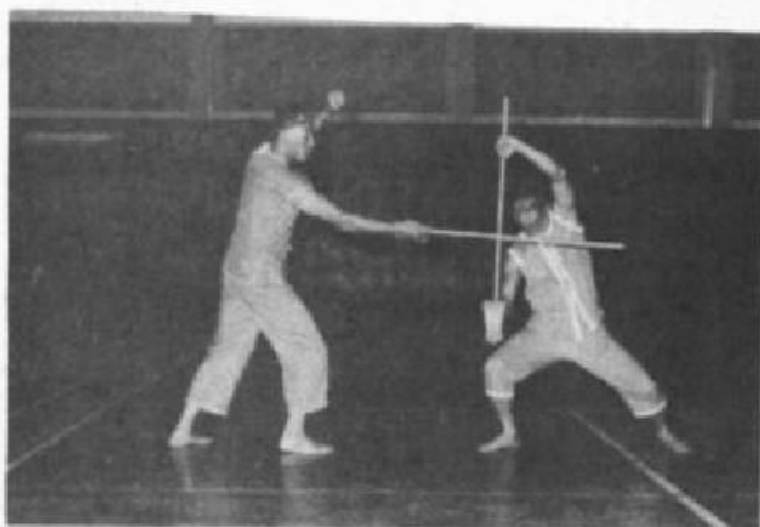
จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ควักไปที่ลงทางบนขวาของคู่ต่อสู้ ลคมือซ้ายลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาพร้อมกับพลิกกระบี่มารับ ทางขวาปลายกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว ลคมือซ้ายมาอยู่ข้างหน้าของลำตัว

จังหวะที่ ๓ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ควักกลับไปตีทางข้างด้านซ้ายของคู่ต่อสู้ มือซ้ายยกขึ้นข้างหน้าเพื่อระวังตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าซ้าย พร้อมกับลคมือซ้ายจับปลายกระบี่ หันฝ่ามือออกข้างนอก กระบี่ตั้งฉาก

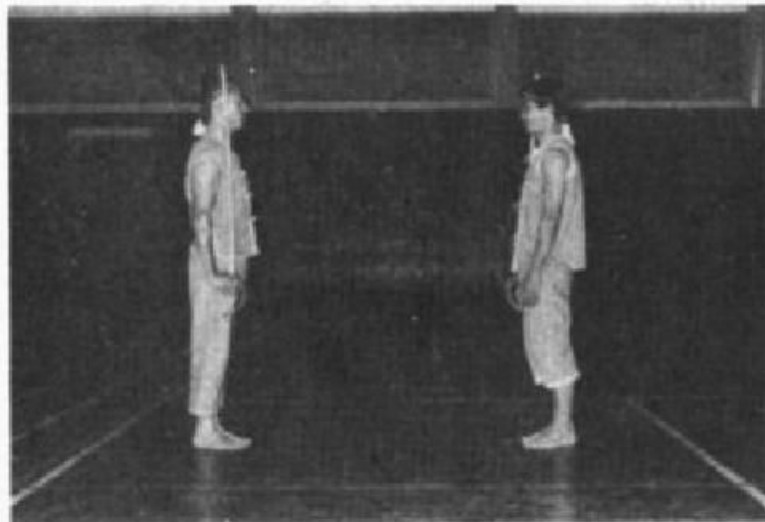
จังหวะที่ ๔ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ตัวกไปตีข้างทางขวาของคู่ต่อสู้ ถคมือซ้ายอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาไปข้างหลัง พลิกกระบี่ไปข้างขวา มือซ้ายอยู่ล่าง มือขวาอยู่บน กระบี่ตั้งฉาก

ตีลูกไม้ที่ห้า (ตีแนวซ้าย-ขวา ข้างซ้าย-ขวา และบน)

ท่ากุม

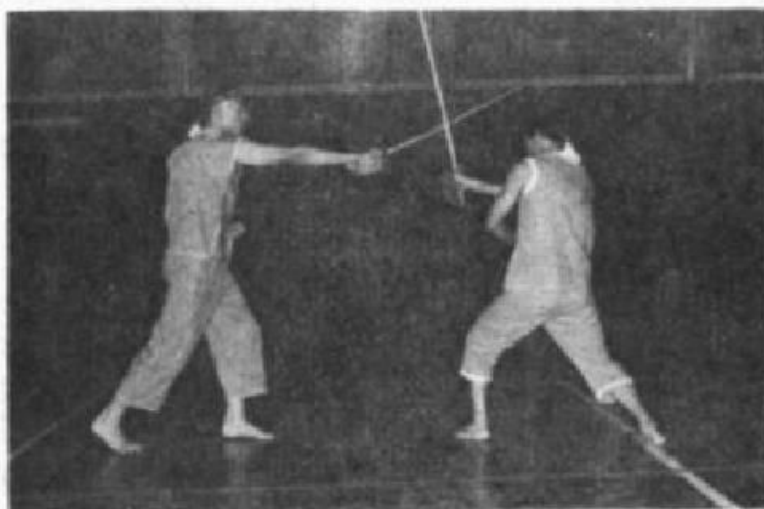
จังหวะที่ ๑ จากท่ากุมศิลูกไม้ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางบนซ้ายของคู่ต่อสู้ และยกมือซ้ายขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

ฝ่ายรับ จากท่ากุมศิลูกไม้ ถอยเท้าซ้าย ยกกระบี่ขึ้นรับทางซ้าย โยกให้ปลายกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว มือซ้ายกำยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่กวัดไปตีลงทางบนขวาของคู่ต่อสู้ ยกมือซ้ายลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาพร้อมกับยกกระบี่ขึ้นรับทางขวา ปลายกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว ยกมือซ้ายมาอยู่ข้างหน้าของลำตัว

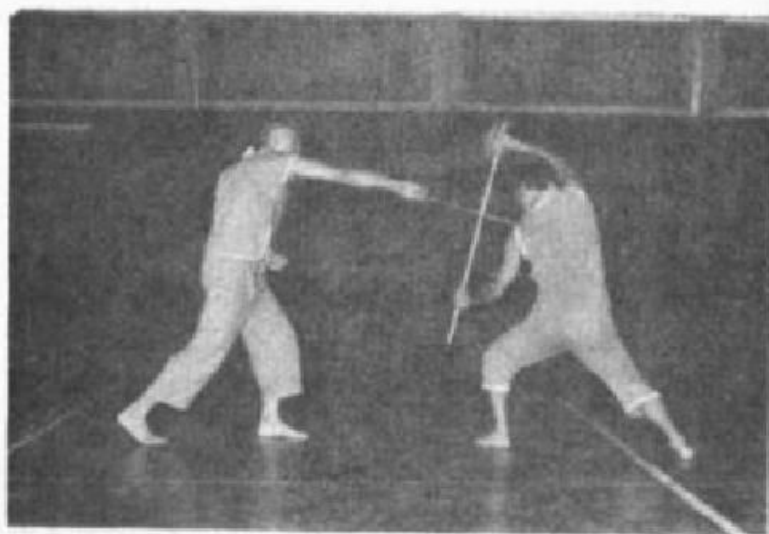
จังหวะที่ ๓ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ตีไปทางข้างท้ายซ้ายของคู่ต่อสู้ มือซ้ายยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายของคู่ต่อสู้

ฝ่ายรับ ถอยเท้าซ้ายพร้อมกับลดกระบี่ไปตั้งรับทางท้ายซ้าย ใช้มือซ้ายจับปลายกระบี่ หันฝ่ามือออกข้างนอก กระบี่ตั้งฉาก

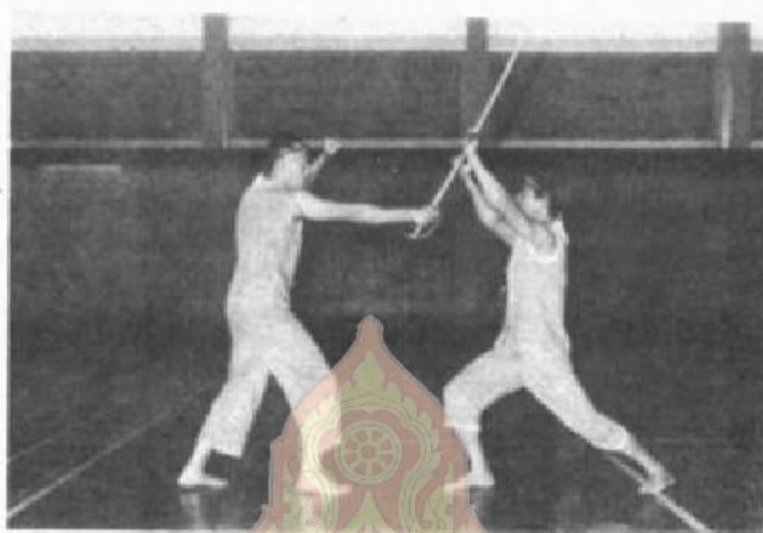
จังหวะที่ ๔ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าพร้อมกับยกกระบี่กวัดไปตีข้างทางขวาของคู่ต่อสู้ มือซ้ายอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาไปข้างหลัง แล้วก้าว พร้อมกับลดกระบี่ไปรับทางขวา ให้มือขวาอยู่บนมือซ้ายอยู่ล่าง กระบี่ตั้งฉาก

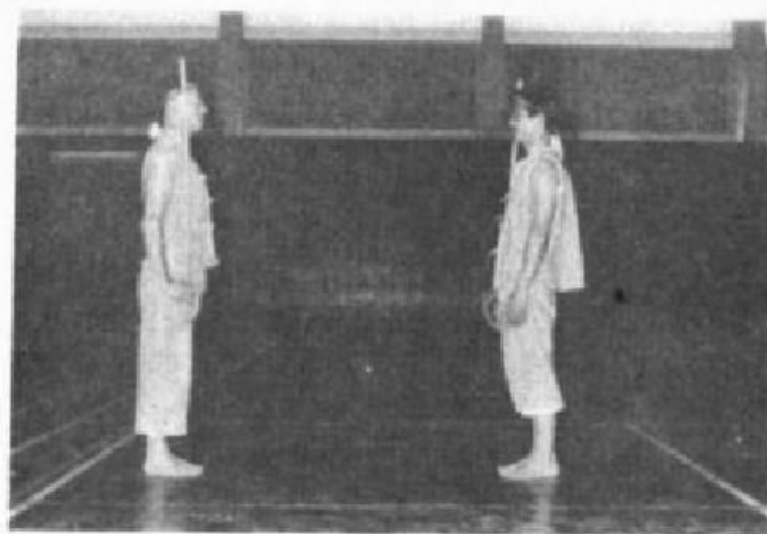
จังหวะที่ ๕ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ขึ้น ตีลงตรงศีรษะของคู่ต่อสู้
มือซ้ายยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายระคับใบหู

ฝ่ายรับ ถอยเท้าซ้ายพร้อมกับยกกระบี่ขึ้นรับเหนือศีรษะ กระบี่ชนกันฟัน

หมายเหตุ ในจังหวะที่ ๖ ค่อยไปนั้นทั้งฝ่ายรุกและฝ่ายรับ ไม่ต้องก้าวเท้า และถอยเท้า
เพียงแค่นี้และรับเหมือนจังหวะที่ ๑ เท่านั้น

ตีลูกไม้ที่หก (ตีบนซ้าย-ขวา ตีข้างซ้าย-ขวา ตีบนแล้วกระแทกบนศีรษะ)

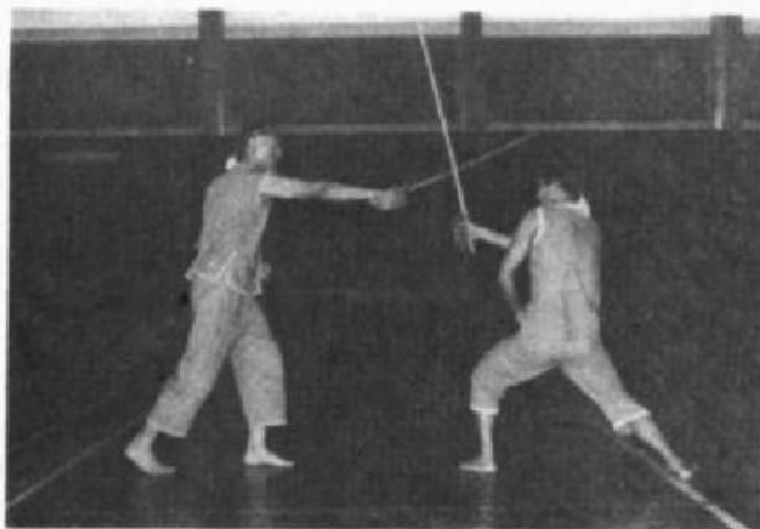
จังหวะที่ ๑ จากท่าคุมทีลูกไม้ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าพร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางบนซ้ายของคู่ต่อสู้ ยกมือซ้ายขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

ฝ่ายรับ จากท่าคุมทีลูกไม้ ถอยเท้าซ้าย ยกกระบี่ขึ้นรับทางซ้าย โดยให้ปลายกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว มือซ้ายยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

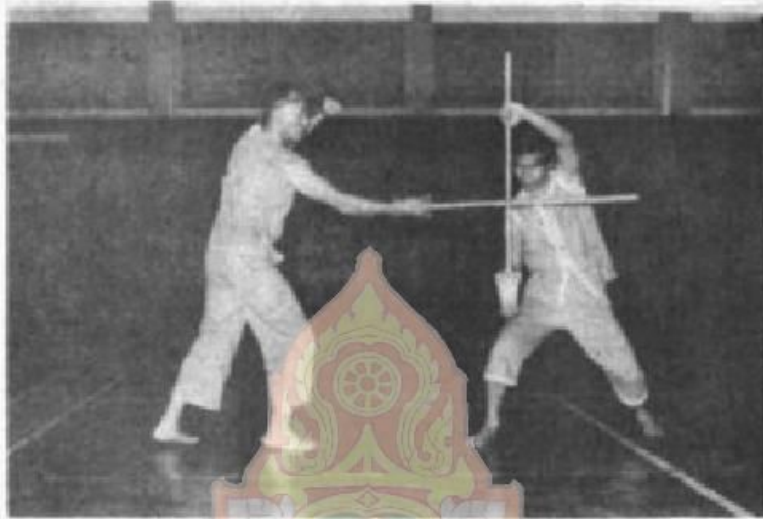
จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ตีวัดไปที่ลงทางบนขวาของคู่ต่อสู้ ลกมือซ้ายลงอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาพร้อมกับพลิกกระบี่มารับทางขวา ปลายกระบี่เฉียงเข้าหาลำตัว ลกมือซ้ายมาอยู่ข้างหน้าของลำตัว

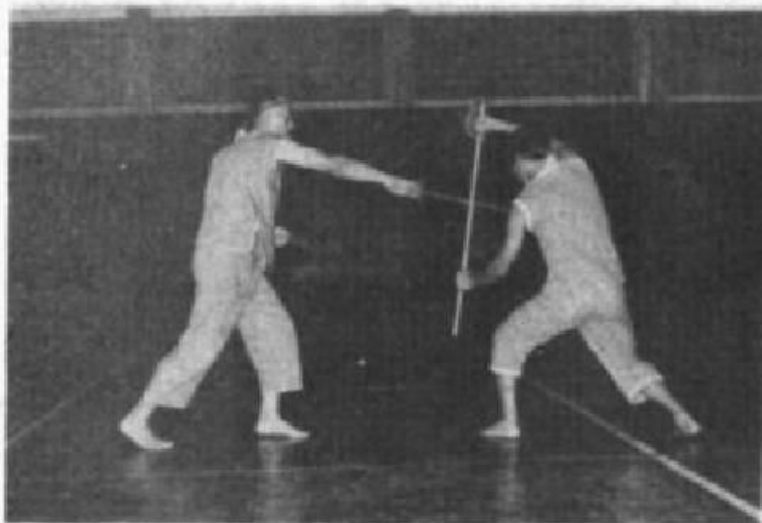
จังหวะที่ ๓ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ทวนขึ้นไปตีทางข้างต้นซ้ายของคู่ต่อสู้ มือซ้ายยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับใบหู

ฝ่ายรับ ถอยเท้าซ้ายพร้อมกับลดกระบี่ไปตั้งรับทางซ้ายมือ ใช้มือซ้ายจับปลายกระบี่ หันฝ่ามือออกข้างนอก กระบี่ตั้งฉาก

จังหวะที่ ๔ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าพร้อมกับยกกระบี่ทวนไปตีข้างทางขวาของคู่ต่อสู้ ลดมือซ้ายอยู่ข้างหน้าของลำตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาไปข้างหลัง พลิกกระบี่ไปทางขวา มือซ้ายอยู่ล่าง มือขวาอยู่บน กระบี่ตั้งฉาก

จังหวะที่ ๕ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงตรงศีรษะของคู่ต่อสู้ มือซ้ายยกขึ้นข้างหลังทางซ้ายระดับไหล่

ฝ่ายรับ ถอยเท้าซ้ายพร้อมกับยกกระบี่ขึ้นเหนือศีรษะกระบี่ชนาพื้น

จังหวะที่ ๖ ฝ่ายรุกก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นและใช้ค้ำกระบี่กระแทกไปทาง ศีรษะของฝ่ายรับ มือซ้ายยังคงอยู่ข้างหน้าองศาตัว

ฝ่ายรับ ถอยเท้าขวาไปข้างหลัง พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นใช้การกระแทกของฝ่ายรุก โดยฝ่ายรับย่อเข่าทั้งสองลงต่ำ

หลักสำคัญในการก้าวรุกและการถอยรับนั้น ทั้งสองฝ่ายจะต้องเดินในลักษณะเท้าเป็น การเขย่งปลายเท้า เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการเคลื่อนที่ การเดินเต็มฝ่าเท้าถือว่าเป็น ลักษณะเท้าตาย ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่ถูกต้องของการเคลื่อนไหวในลักษณะของการต่อสู้ป้องกันตัว

การฝึกหัดการตีรุกไม่ อาจจะฝึกคนเดียวก่อน ทั้งการรุก และรับก็ได้

การไหว้ครู

ในสมัยโบราณ วิทยาการทุกชนิดจะน้อยใหญ่ ยากหรือง่ายอย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ใดรักที่จะหาความรู้ใส่ตัวกันอย่างจริงจังแล้ว จะต้องไปศึกษาจากครูบาอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในวิชานั้นโดยเฉพาะ มิฉะนั้นก็ไม่มีโอกาสที่จะรู้ได้ ซึ่งในสมัยก่อนนั้นครูบาอาจารย์หายาก สถานที่เล่าเรียนก็มีน้อย คำรับคำราก็แทบหาไม่ได้ ทั้งนี้ ก็เพราะผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นรักใคร่หวงแหนในวิชาที่ตนรู้เสียอย่างเหลือเกิน จนไม่อยากจะถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีให้ใครอีกต่อหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เองคนโบราณจึงได้ออมความรู้ดีๆ คายคืดตัวไปเสียมากมาย ซึ่งคนในสมัยนี้ยังรู้ไม่ถึงก็ยังมีอีกมาก หรือบางทีก็ให้อย่างไม่สิ้นเชิงก็มี ความที่รักในวิชาเนื้อมากถึงแม้ว่าจะมีผู้นำเงินทองมาซื้อ หรือแลกเปลี่ยนเอาวิชาไป ก็ไม่อยากจะให้ ถ้าไม่รักใคร่จริง ๆ แล้วเป็นไมยอมถ่ายทอดวิชาความรู้ให้เป็นอันขาด ผู้ที่อยากจะได้วิชาต้องมีความมานะอดทนโดยการขอร้องสาขอมทนเข้าไปเป็นสาธุศิษย์ ขอมปฏิบัติรับใช้ อยู่เป็นเวลานาน จนอาจารย์เกิดความรักใคร่ เห็นใจและเชื่อใจว่าจะเป็นศิษย์ที่คืดต่อไป และจะไม่ลบหลู่ดูหมิ่น หรือทรยศต่อครูบาอาจารย์แน่นอนแล้ว เมื่อนั้นแหละจึงจะยอมประสิทธิ์ประสาท วิทยาการให้ สำหรับผู้เรียนก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่ได้เล่าเรียนวิชาใดกับครูก็จะรู้สึกภาคภูมิใจในเกียรติ และวิชาความรู้ของตน ผู้คนทั้งหลายก็จะไม่กล้าดูหมิ่นได้ เพราะถือว่า ลูกศิษย์มีครูคงจะต้องรู้จัก แน่ละนั้น ไม่ว่าจะเรียนศิลปวิทยาการใด ๆ ก็ต้องเรียนกับครู และถือว่าครูเท่านั้นที่จะให้ความรู้ได้

ความห่วงใยอยากได้ศิษย์ที่แท้ไม่ทรยศหักหลังนั้น เป็นสิ่งที่ครูบาอาจารย์ทั้งหลายพึงประสงค์กันทั้งนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่สอนเกี่ยวกับศิลปะการต่อสู้และป้องกันตัว เช่น กระบี่กระบอง และมวยค้ำแล้ว ก็ยังมีความระมัดระวังในเรื่องนี้เป็นพิเศษ ไม่คืดจริง ๆ แล้ว ไม่ยอมสอนให้เป็นอันขาด ทั้งนี้ก็มีโชอันไกลนอกจากจะเกรงกลัวไปว่าศิษย์ของตนจะเข้าตำราที่ว่า “ลูกศิษย์ คืดล้างครู ลูกไม่รู้คุณพ่อมัน” ด้วยความห่วงใยคังกล่าวนี้ ก่อนที่จะให้วิชาความรู้ จะต้องมีการกระทำพิธีเกี่ยวกับการนอบน้อม ขอมเป็นสาธุศิษย์ด้วยความเคารพจริง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นขนบธรรมเนียมและประเพณีอันคดียิ่งของไทยเราอย่างหนึ่ง ซึ่งจะละเว้นเสียไม่ได้ ไม่ว่าจะเล่าเรียนอะไร จะต้องเริ่มด้วยการเคารพครูบาอาจารย์ก่อนเสมอไป ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “การไหว้ครู” การไหว้ครูครั้งแรกนี้ บางทีก็เรียกว่า “การยกครู”

การยกครู คือ พิธีแสดงตนว่าขออ้อนน้อมขอมเป็นศิษย์ด้วยกาย วาจา ใจ ทั้งปวงญาณตนว่าจะปฏิบัติตามคำสั่งสอนทุกประการ และจะเคารพนบนอบครูบาอาจารย์ด้วยความกตัญญูกตเวทีเสมอ พิธีนี้จะต้องกระทำกันในวันพฤหัสบดี ซึ่งถือกันว่าเป็นวันครู ส่วนเครื่องสักการะที่จะนำไปบูชาครูในพิธีนี้ ก็สุดแท้แต่เฉพาะครูนั้นๆ จะเรียกร้องเอา ซึ่งต่างครูต่างอาจารย์จะแตกต่างกันไปบ้าง

แต่อย่างไรก็ดี จะต้องมีการไม่ ฐูปเทียน เป็นเครื่องสักการะประจำ นอกจากนี้อาจจะขอให้มี หัวหมู บายศรี เบิก ไก่ ขนม นม เนย ฯลฯ บางคนก็เรียกเอาเงินทองบ้างเล็กน้อยตามสมควร ซึ่งเงินจำนวนนี้จะนำไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ครูบาอาจารย์เก่าแก่ที่ได้ล่วงลับไปแล้ว ทั้งนี้ถือว่าเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่นำสรรพคุณอันดีมาอย่างหนึ่งด้วย

การเคารพต่อครูบาอาจารย์อย่างจริงใจ ตลอดจนการรู้และการระลึกถึงผู้มีอุปการคุณ และการหมั่นหาทางที่จะแสดงความกตัญญูต่อบุคคลอยู่เสมอ นับว่าเป็นวัฒนธรรมอันประเสริฐของไทยเรา ที่มีมานานแล้ว ฉะนั้น การไหว้ครูจึงไม่มีแค่ครั้งแวกครั้งเดียว ยังมีในโอกาสอื่นๆ อีก เช่นการจัดให้มีพิธีไหว้ครูประจำปีทุก ๆ ปี และการไหว้ครูทุก ๆ ครั้งที่ไปแสดง

วัฒนธรรมอันดีงามของบรรพบุรุษที่เกี่ยวกับการเคารพครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์วิชาความรู้ให้ น่าจะถือเป็นมรดกสืบทอดที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง และน่าจะได้พยายามปลูกฝังให้เป็นคุณธรรมประจำชาติ และให้ฝังแน่นอยู่ในชีวิตจิตใจของคนไทยทุกคนตลอดไป

ไม้รำที่เจ็ด
๔ ขอ ทำยักษ์
การเดิน เดินตรง

ท่าคุมรำ

จังหวะที่ ๑ ก้าวเท้าซ้ายเดินตรงไปข้างหน้า ๑ ก้าว
ขึ้น ๆ หมุนตัวทำขวาหัน พลิกกระบี่ค้ำทาบกับหัวไหล่ ย่อ
เข้าทางสองลงพองาม มือซ้ายวางเหนือเข้าซ้าย ค้ำกระบี่อยู่
เหนือเข้าขวา

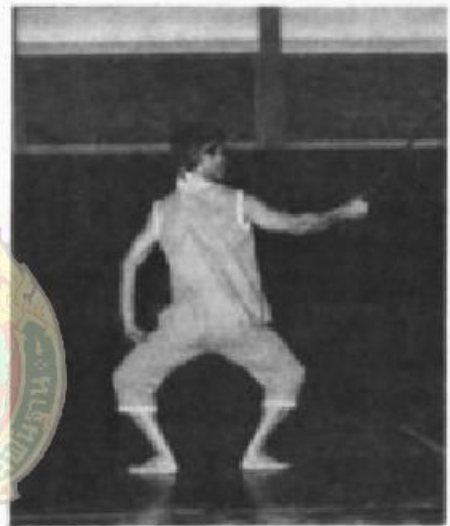

จังหวะที่ ๒ สะบัดหน้ามองไปทางซ้าย

จังหวะที่ ๓ สะบัดหันมองไปทางขวา

จังหวะที่ ๔ ยกกระบี่ขึ้นเฉียงลงทางขวา

จังหวะที่ ๕ ยกกระบี่ขึ้นเฉียงลงทางซ้าย

จังหวะที่ ๖ นำกระบี่มาอยู่ในท่าเดิม เหมือนจังหวะ

๖

จังหวะที่ ๗ ยกเท้าขวาหมุนตัวกลับหลังหันทางขวา
วางเท้าขวาลงเป็นแนวเส้นตรง ในคอนหมุนตัวยังกองหันหน้า
มองทางขวาตลอด

จังหวะที่ ๘ ยกเท้าซ้ายก้าวเดินไปข้างหน้าอีก ๑ ก้าว เป็นแนวเส้นตรงเหมือนในจังหวะที่ ๑
ต่อไปก็ปฏิบัติเหมือนจังหวะที่ ๒ และต่อไปตามลำดับ

ท่ากุมรำ

จังหวะที่ ๑ ก้าวเท้าซ้ายเดินไปข้างหน้าพร้อมกับ
ปล่อยปลายกระบี่ลง เปลี่ยนจับกระบี่หงายมือ อยู่ข้างหน้า
ปลายเคียวลงเล็กน้อย ย่อเข่าลง มือขวาปักอยู่บนกระบี่

จังหวะที่ ๒ ลากเท้าขวาซิกเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น
ขวาทิ้ง

จังหวะที่ ๓ ยกปลายกระบี่เหยียดแขน หงายขึ้น
(ทำสอยคาร) แล้ววางเท้าซ้ายลง

จังหวะที่ ๔ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ๑ ก้าว ลค
กระบี่ลงอยู่หน้าขวา กระบี่เฉียงขึ้น ๔๕ องศา

จังหวะที่ ๕ ก้าวเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ขาซ้ายค้ำ

จังหวะที่ ๖ มือซ้ายรื้อหน้าไว้ระกับค้ำ

จังหวะที่ ๘ วางเท้าขวา พลิกข้อมือหงาย เเฉียง
ปลายกระบี่ลง มือซ้ายปักอยู่บนกระบี่

จังหวะที่ ๘ ลากเท้าขวามาชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น
ขาขวาตึง

จังหวะที่ ๘ ยกปลายกระบี่ เหยียดแขนหงายมือขึ้น
(ทำสอยคาร) พร้อมกับหมุนตัวกลับหลังหันทางซ้าย

จังหวะที่ ๑๐ พลิกข้อมือกดทับคว่ำ วางเท้าซ้ายลง
ปลายกระบี่เฉียงขึ้น ๔๕ องศา โกวังอยู่หน้าขวา

จังหวะที่ ๑๑ ลากเท้าซ้ายขึ้นทำขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ขาซ้ายทิ้ง

จังหวะที่ ๑๒ มือซ้ายไว้หน้าระกับก้าว

จังหวะที่ ๑๓ วางเท้าขวาลง พลิกข้อมือหงาย กระบี่
เฉียงลงอยู่ข้างหน้า มือซ้ายปกกระบี่เหมือนจังหวะที่ ๑
ต่อไปก็ปฏิบัติเหมือนจังหวะที่ ๒ ไปตามลำดับ

จังหวะที่ ๑ ควางกระบี่ไปข้างหน้าสองรอบ พร้อม
กับก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ๑ ก้าว หมุนตัวไปทางขวา กระบี่
อยู่ข้างหน้าขนานพื้น มือซ้ายหงายอยู่ใต้กระบี่

จังหวะที่ ๒ ลากเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ขวาซ้ายทิ้ง

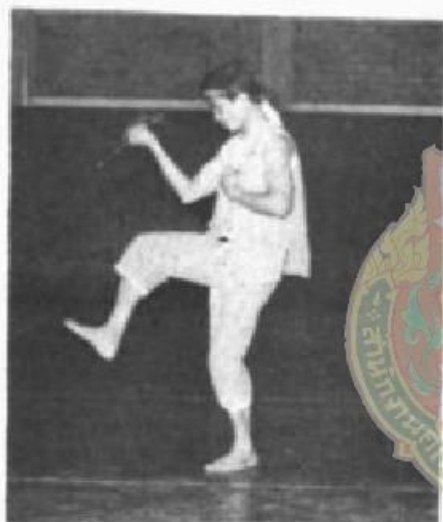
จังหวะที่ ๓ หมุนตัวกลับหลังหันทางขวา พร้อมกับ
กวัดกระบี่ ๒ รอบ

จังหวะที่ ๔ วางเท้าขวาลง กระบี่อยู่ข้างหน้าขนาน
พื้น มือซ้ายหงายอยู่ใต้กระบี่

จังหวะที่ ๕ ลากเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ขาซ้ายทิ้ง

จังหวะที่ ๖ วางเท้าขวา ควงกระบี่ไปข้างหน้า

๒ รอบ

จังหวะที่ ๗ ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ๑ ก้าว กระบี่
ไปอยู่ข้างหน้า เหมือนจังหวะที่ ๑ ต่อไปปฏิบัติเหมือน
จังหวะที่ ๒ ไปตามลำดับ

ไม้รำที่สิบ
ชื่อ หนุมานแหวกฟองน้ำ
การเดิน เดินตรงทแยง

ท่าควมรำ

จังหวะที่ ๑ ควางกระบี่ไปข้างหน้า ๒ รอบ พร้อม
กับก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าหนึ่งก้าว กระบี่ไปปกอยู่ข้างหน้า
เหยียดแขนซ้ายไป หันหลังมือเข้าหากัน ก้มหน้า

จังหวะที่ ๒ ลากเท้าขวาชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น
ขาขวาตั้ง

จังหวะที่ ๓ ยกแขนทั้งสองขึ้น แล้วแพวกออก

จังหวะที่ ๔ กางแขนทิ้งระดับไหล่ กระบี่ทิ้งฉาก
คว่ำฝ่ามือซ้าย วางเท้าซ้ายลงข้างหน้า ไล่ตัวไปข้างหน้า

จังหวะที่ ๕ หมุนตัวกลับหลังหันทางขวา เหวี่ยง
แขนซ้ายไปจับโคนกระบี่ ระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วหัวแม่มือ กระบี่
ตั้งตรง คอกระชับและหน้าผาก ตามองตลอดข้อคอกระชับ
เข้าขวางอ ขาขวาตั้ง

จังหวะที่ ๖ ลากเท้าซ้ายขึ้นจับเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ขาซ้ายตั้ง

จังหวะที่ ๗ หมุนตัวไปทางขวา ๑ มุมจาก วาง
เท้าขวาลง

จังหวะที่ ๘ ลากเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น
ขาซ้ายทิ้ง

จังหวะที่ ๙ หมุนตัวเข้าทางขวา ๑ มุมฉาก วางเท้าขวาลง คบวงกระบี่ไปข้างหน้า ๒ รอบ
ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ๑ ก้าว คบวงกระบี่ไปอยู่ข้างหน้า เหมือนจังหวะที่ ๑ ต่อไปปฏิบัติเหมือน
จังหวะที่ ๒ ไปตามลำดับ

ไม่ว้าที่สิบเอ็ด
ชื่อ ลค-ถ่อ
การเดิน เดินตรง

จากท่ากุมว้า

จังหวะที่ ๑ ยกแขนซ้ายขึ้นป้อง อยู่ระดับหน้าผาก
มือกำหลวม ๆ ลกกระบี่ต่ำลง หันหน้ากลับหลังมองไปทาง
ปลายกระบี่

จังหวะที่ ๒ ยกเท้าซ้ายไปวาง ข้างหน้า ระวัง
เดียวกับเท้าขวา

จังหวะที่ ๓ ใช้เท้าซ้ายเป็นหลักยกเท้าขวา หมุน
ตัวกลับหลังหันทางขวา วางเท้าขวาลงเหนือระดับเท้าซ้าย
เล็กน้อย ยกกระบังขึ้นอยู่ระดับหน้าผาก มือซ้ายกำอยู่ข้าง
หน้าของลำตัว

จังหวะที่ ๔ ยกเท้าซ้ายลอยขึ้นไปวางระดับเดียวกับ
เท้าขวา

จังหวะที่ ๕ ใช้เท้าซ้ายเป็นหลัก ยกเท้าขวาขึ้น
หมุนตัวกลับหลังหันทางซ้าย วางเท้าขวาลงเหนือระดับเท้า
ซ้ายเล็กน้อย ยกแขนซ้ายป้องระดับหน้าผาก

๑๒๖

จังหวะที่ ๖ วางเท้าขวาลงเหนือระดับเท้าซ้ายเล็กน้อย
เหมือนจังหวะที่ ๑

ท่ากุมว้า

จังหวะที่ ๑ ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวา ๔๕ องศา
พร้อมกับยกกระบี่ตั้งขึ้นข้างหน้า ข้อศอกทั้งสองงอ มือซ้าย
หงายรับก้ามกระบี่ ย่อเข่าทั้งสองลงเท่า ๆ กัน

จังหวะที่ ๒ พลิกเท้าขวาชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้น
ขวาข้าง

จังหวะที่ ๓ หมุนตัวกลับไปทางซ้าย ๑ มุมจาก
วางเท้าซ้ายลง

จังหวะที่ ๔ ก้าวเท้าขวาเฉียงไปอีก ๑ ก้าว มือ
ซ้ายพลิกขึ้นร้าวอยู่หน้าโครงกระบี่ ย่อเข่าทั้งสองลงเท่า ๆ กัน

จังหวะที่ ๕ ดึงเท้าซ้ายชิดเท้าขวา ยกเท้าขวาขึ้น

ขวาซ้ายตั้ง

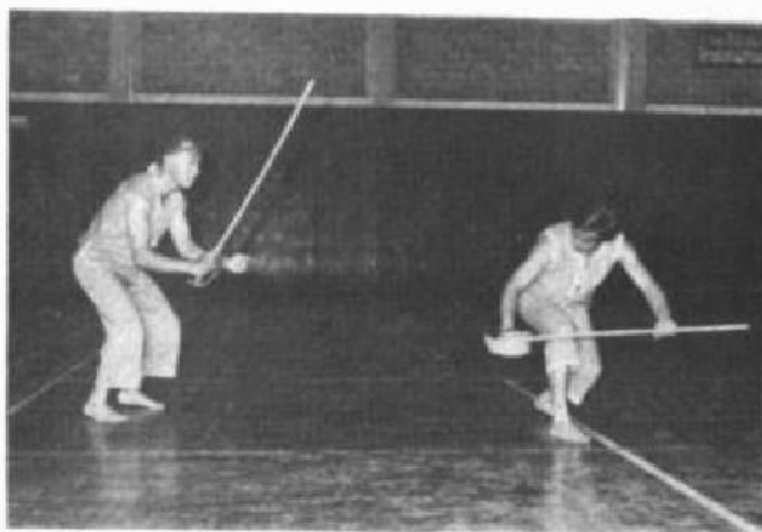
จังหวะที่ ๖ หมุนตัวกลับไปทางขวา ๑ มุมฉาก
วางเท้าขวาลง แล้วก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปอีก ๑ ก้าวเหมือน
จังหวะที่ ๑ แล้วปฏิบัติต่อไปใหม่

การสศ-ด้อย (ท้อ)

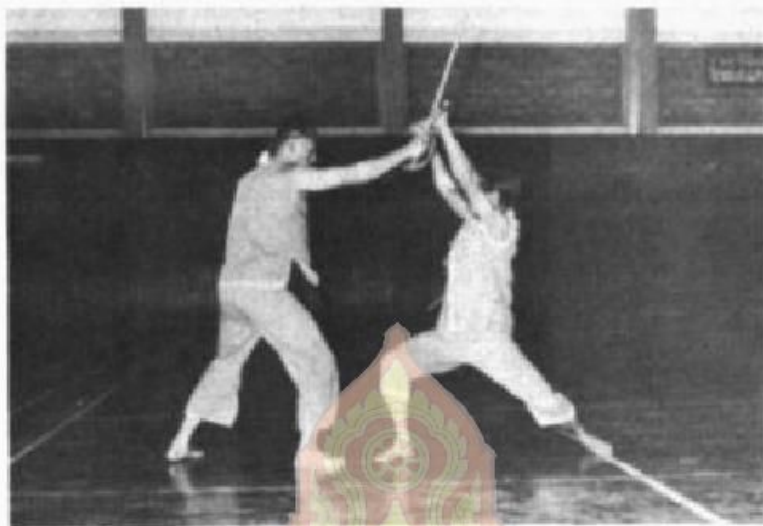
ไม้สศ-ด้อย

ฝายสศหันทางขวาให้คู่ต่อสู้ ให้เท้าขวายู่ข้างหน้า สศกระบีลงต่ำขนานพื้น มือซ้ายจับปลาย
กระบี โคนกระบีชี้ไปทางคู่ต่อสู้ ออเท้าทั้งสองลง สายตามองไปยังคู่ต่อสู้ ไขปลายเท้าขวาเป็นจุด
หมุน เมื่อคู่ต่อสู้เดินวนไปทางซ้ายหรือทางขวา

ฝายคู่ต่อสู้จก ๆ จ้อง ๆ เพื่อหาช่องทางจะเข้าตี

การเข้าตี เมื่อได้โอกาสฝ่ายเข้าตีจะเข้าตีฝ่ายลค—ล่อ โดยก้าวเท้าขวาเข้าหา พร้อมกับใช้
กระบี่ตีลงบริเวณหลังของฝ่ายลค—ล่อ

การป้องกัน ฝ่ายลค—ล่อจะกระโดดรับการตี พร้อมกับสับเท้าขวา หมุนตัวหันหน้าเข้าหา
แล้วใช้เท้าซ้ายถีบหรือเตะฝ่ายเข้าตีในโอกาสที่ฝ่ายเข้าตีเลี้ยวหลัก ฝ่ายลค—ล่อจะรุกคามที่ต่อไป

ไม้ลัด-ล่อที่ห้า

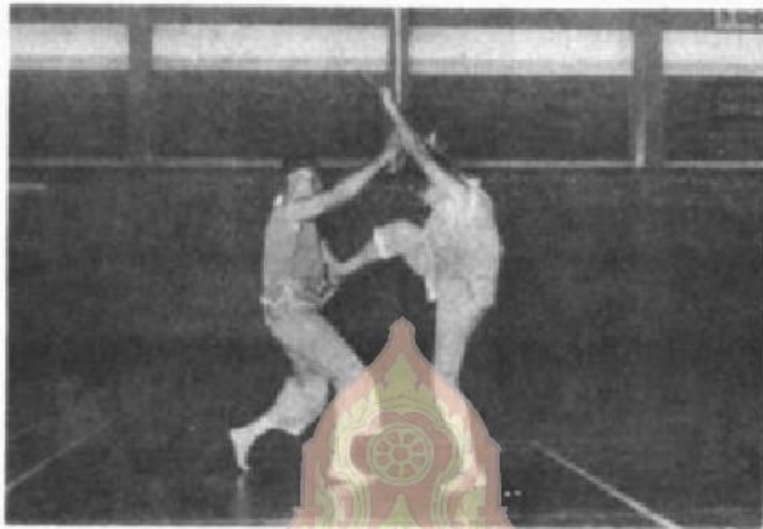
ฝ่ายลัด-ล่อ หันหน้าเข้าหาคู่ต่อสู้ให้เท้าซ้ายอยู่ข้างหน้า กระบี่อยู่ข้างหน้า ปลายกระบี่เฉียงลงไปทางคู่ต่อสู้ จับกระบี่ในลักษณะพลิกหงายมือ มือซ้ายจับปลายกระบี่ พลิกหงายมือเช่นเดียวกัน สายตามองไปทางคู่ต่อสู้ ไขปลายเท้าซ้ายเป็นจุดหมุน เมื่อคู่ต่อสู้เคลื่อนไหวไปทางซ้ายหรือทางขวา ฝ่ายคู่ต่อสู้จก ๆ จ้อง ๆ เพื่อหาช่องทางจะเข้าตี

การเข้าตี เมื่อได้โอกาสฝ่ายลัดจะเข้าตีฝ่ายลัด-ล่อ โดยก้าวเท้าขวาเข้าหา พร้อมกับใช้กระบี่ที่ลงตรงศีรษะของฝ่ายลัด-ล่อ

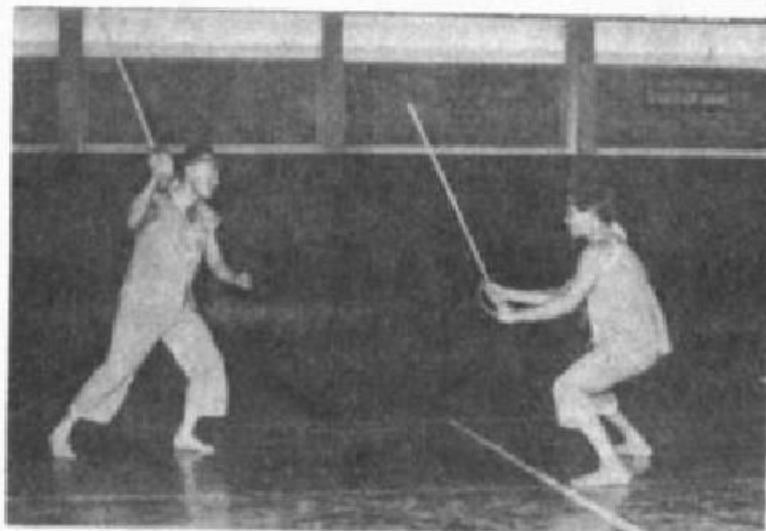

การป้องกัน ฝ่ายลค—ล้อยกกระบี่ขึ้นขวางรับการตี พร้อมกับสับเท้าซ้ายเข้าประชิดตัว แล้วใช้เท้าขวาตีหรือเตะฝ่ายเข้าตี และในโอกาสที่ฝ่ายเข้าตีเสียหลัก ฝ่ายลค—ล้อย จะรุกตามตีต่อไป

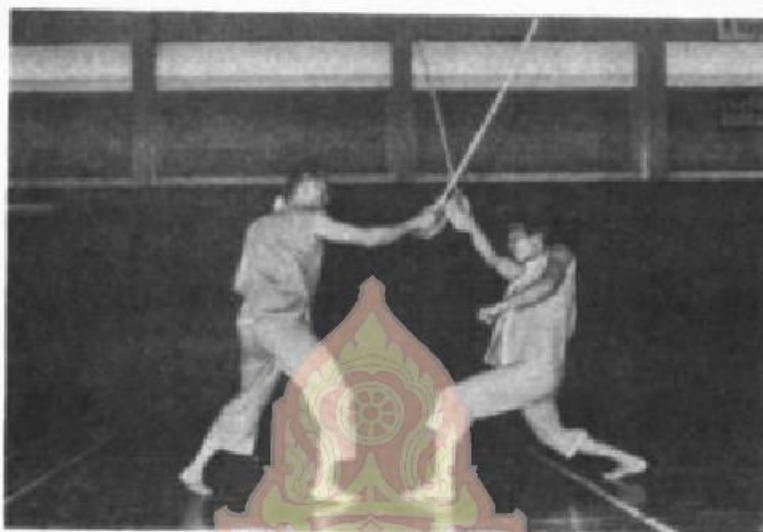

ไม้กลด—ล้อยันเก

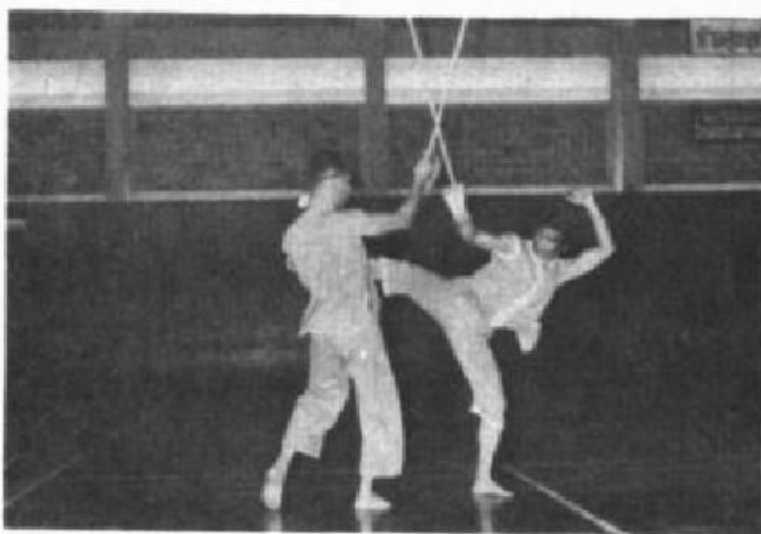
ฝ่ายลค—ล้อย หันหน้าเข้าหาคู่ต่อสู้ โดยเท้าทั้งสองจะอยู่ในแนวเดียวกัน กระบี่ตั้งอยู่ข้างหน้า ปลายชี้ไปข้างหน้าทางคู่ต่อสู้ มือซ้ายกำพละมา ยืนอยู่ในระนาบเดียวกับมือขวา สายตามองไปยังคู่ต่อสู้ ใช้ปลายเท้าขวาเป็นจุดหมุน เมื่อคู่ต่อสู้เดินมาไปทางซ้ายหรือทางขวา

ฝ่ายคู่ต่อสู้รุก ๆ จ้อง ๆ เพื่อหาช่องทางจะเข้าตี
การเข้าตี เมื่อได้โอกาสฝ่ายเข้าตี จะเข้าตีฝ่ายลค-ล่อ โดยก้าวเท้าขวาเข้าหา พร้อมกับใช้
กระบี่ตีลงบริเวณที่เห็นว่าฝ่ายลค-ล่อจะรับไม่ได้

การป้องกัน ฝ่ายลค-ล่อจะใช้กระบี่รับตามลักษณะที่ฝ่ายเข้าตี ตีมา พร้อมหาทางโต้ตอบ
ฝ่ายเข้าตี และในโอกาสที่ฝ่ายที่เสียหลัก ฝ่ายลค-ล่อจะรุกตามตีต่อไป

การตีลูกไม้ผสม

การตีลูกไม้ผสม หมายถึงการตีคู่ต่อสู้ในลักษณะต่าง ๆ โดยอาศัยทักษะที่ฝึกฝนมาแล้วจาก การหัดตีลูกไม้ สำหรับการป้องกันก็เช่นเดียวกัน คือ จะใช้ป้องกันด้วยวิธีการรับ หรือด้วยวิธีการ หลบก็ได้แล้วแต่โอกาส ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของฝ่ายป้องกันและวัตถุประสงค์ที่จะกระทำ ต่อไป เช่นรับเพื่อให้พ้นอันตรายจากการตีเท่านั้น หรือรับเพื่อหาช่องทางเข้าทำอันตรายคู่ต่อสู้ สำหรับการตีนั้นก็มีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน เช่นการตีหลอก หรือลงฝ่ายตรงกันข้ามในครั้งแรก เพื่อให้ฝ่ายตรงกันข้ามยกกระบี่ขึ้นรับแล้วฝ่ายตีก็จะตีครั้งที่สองอย่างแรงและเร็วเพื่อหวังผลต่อไป การตีในลักษณะนี้ความหนักเบาและความเร็วช้าจะแตกต่างกัน การตีลูกไม้ผสมนี้ก็เป็นที่จะต้อง ฝึกหัดให้ชำนาญและคล่องแคล่วจนเป็นไปได้อีกโดยอัตโนมัติ คือเมื่อเห็นช่องว่างที่ใดก็ตีไปได้ทันที ฝ่ายรับก็เช่นเดียวกัน สามารถรับรองป้องกันและหลบหลีกได้อย่างฉับพลันทันที

การฝึกหัดการตีลูกไม้ผสม ควรจะฝึกหัดด้วยวิธีต่าง ๆ ดังนี้

การตีลูกไม้ผสม ไม้ที่หนึ่ง

จังหวะที่ ๑ ฝ่ายเข้าตี ก้าวเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางไหล่ซ้ายของ ฝ่ายรับ ฝ่ายรับยกกระบี่ขึ้นรับโดยให้ปลายกระบี่เฉียง พร้อมกับถอยเท้าซ้ายไปข้างหลัง

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายเข้าตีกกระบี่ควักไปก็ชักลำทวนขวาของฝ่ายรับ ฝ่ายรับลดกระบี่จาก
 วัจนซ้าย ลงมารับข้างทางขวา พร้อมกับดอยเท้าขวาไปข้างหลัง

ในจังหวะที่ ๒ ถ้าฝ่ายเข้าก็ ขึ้นมาในระดับสูง ฝ่ายรับอาจจะย่อตัวกับทำให้ฟันแนวกระบี่
 ก็ได้

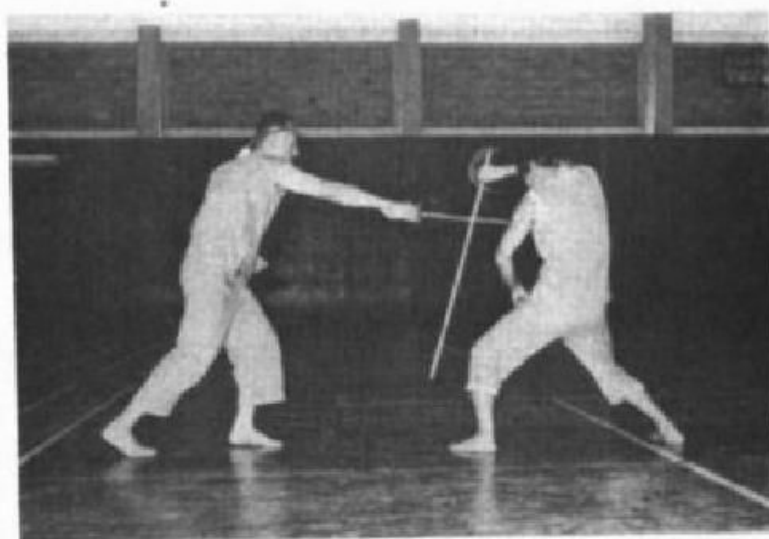

การตีลูกไม้ผสม ไม้ทั้งสอง

จังหวะที่ ๑ ฝ่ายเข้าตีก้าวเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับพร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางไหล่ซ้ายของฝ่ายรับ ฝ่ายรับ ยกกระบี่ขึ้นรับโดยให้ปลายกระบี่เฉียง พร้อมกับถอยเท้าซ้ายไปข้างหลัง

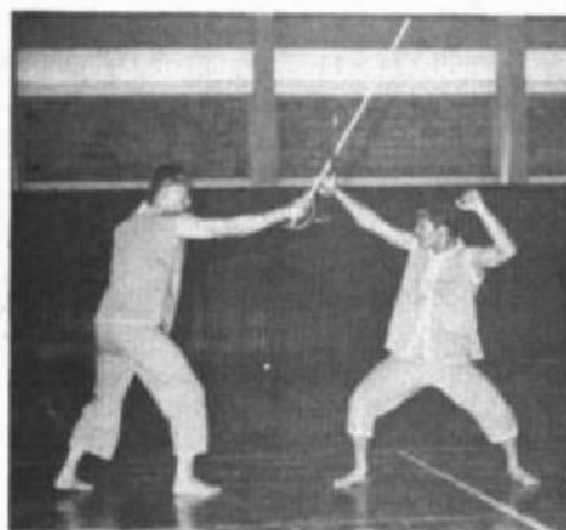
จังหวะที่ ๒ ฝ่ายเข้าตียกกระบี่ขวามือไปตีที่อกซ้ายทางขวาของฝ่ายรับ ฝ่ายรับลดกระบี่จากรับบนซ้ายลงมารับข้างทางขวา พร้อมกับถอยเท้าขวาไปข้างหลัง เหมือนจังหวะที่ ๒ ของไม้ที่ ๑

จังหวะที่ ๓ ฝ่ายเข้าตีก้าวเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับยกกระบี่ควัดไปที่ลำตัวทางซ้ายของฝ่ายรับ ฝ่ายรับ พลิกข้อมือหงายกลับไปรับทางซ้ายของลำตัว

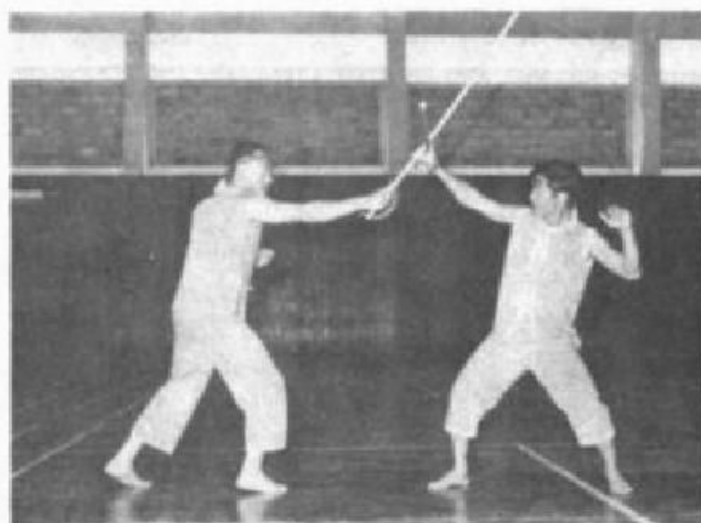
จังหวะที่ ๑ ฝ่ายเข้าตีก้าวเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางไหล่ซ้ายของฝ่ายรับ ฝ่ายรับยกกระบี่ขึ้นรับโดยให้ปลายกระบี่เฉียงลง พร้อมกับถอยเท้าซ้ายไปข้างหลัง

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายเจ้าศีก้าวเท้าซ้ายเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับลดกระบี่ลง แล้วพุ่งแทงไปยัง
ลำตัวของฝ่ายรับ ฝ่ายรับลดกระบี่ลงปักกระบี่ของฝ่ายเจ้าศีก้าวเท้าขวาไปข้างหลัง

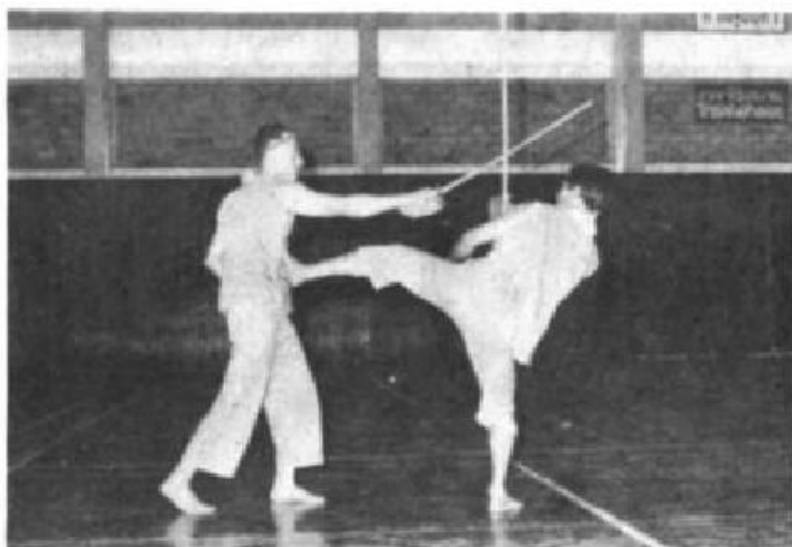
จังหวะที่ ๑ ฝ่ายเจ้าศีก้าวเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางไหล่ซ้าย
ของฝ่ายรับ ฝ่ายรับยกกระบี่ขึ้นรับ โดยให้ปลายกระบี่เป็นจุดพุ่งพร้อมกับถอยเท้าซ้ายไปข้างหลัง

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายเข้าตีก้าวเท้าซ้ายเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับลดกระบี่ลง แล้วพุ่งแทงไปยังลำตัวของฝ่ายรับ ฝ่ายรับลดกระบี่ลงนับกระบี่ของฝ่ายเข้าตี พร้อมกับถอยเท้าขวาไปข้างหลัง

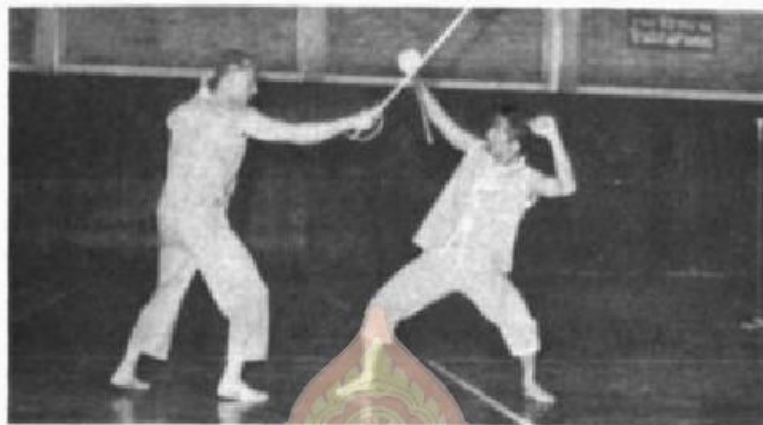

จังหวะที่ ๓ ฝ่ายเข้าตีก้าวเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมลดกระบี่ขึ้นควักไปที่ทางซ้ายของฝ่ายรับ ฝ่ายรับพลิกข้อมือหงาย แยกกระบี่ไปรับกรัดทางซ้าย พร้อมกับถอยเท้าขวา และในจังหวะนี้อาจจะใช้เท้าซ้ายถีบฝ่ายรุกให้ถอยหลังได้

การต่อสู้ไม้หีสวน ไม้เท้า

จังหวะที่ ๑ ฝ่ายเข้าตีเท้าเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับ ที่ลงทางไหล่ซ้ายของฝ่ายรับ ฝ่ายรับยกกระบี่ขึ้นรับทางซ้าย พร้อมกับถอยเท้าซ้ายไปข้างหลัง

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรับแก้สถานการณ์จากฝ่ายรับเป็นฝ่ายรุก โดยใช้เท้าเตะ หรือตีฝ่ายเข้าตี ในโอกาสที่ฝ่ายเข้าตีเสียหลัก ฝ่ายรับจะรุกตีต่อไป

การต่อสู้ไม้หีสวน ไม้เท้า

จังหวะที่ ๑ ฝ่ายเข้าตีเท้าเท้าซ้ายเข้าหาหัวท่อนอก พร้อมกับยกกระบี่ขึ้นตีลงทางไหล่ขวาของฝ่ายรับ ฝ่ายรับยกกระบี่ขึ้นรับ พร้อมกับถอยเท้าขวา

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรับแก้สถานการณ์จากฝ่ายรับเป็นฝ่ายรุก โดยใช้เท้าขวาตีหรือเตะฝ่ายเข้าตีในโอกาสที่ฝ่ายเข้าตีเสียหลัก ฝ่ายรับจะรุกตีต่อไป โดยก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าและควักจากซ้ายไปตีลงทางซ้ายของฝ่ายรุก

การต่อสู้ไม้หุ้มสน ไม้เท้าเจ็ด

จังหวะที่ ๑ ฝ่ายเข้าตีเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับใช้กระบี่ตีไปทางไหล่ซ้ายของฝ่ายรับ ฝ่ายรับยกกระบี่ขึ้นรับในลักษณะปลายกระบี่เฉียงลง พร้อมกับถอยเท้าซ้าย

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรับแก้สถานการณ์จากฝ่ายรับเป็นฝ่ายรุก โดยกวัดกระบี่ตีไปทางลำตัวด้านขวาของฝ่ายเข้าตีอย่างรวดเร็วหลังจากรับแล้ว พร้อมกับก้าวเท้าซ้ายไปค้ำ

หมายเหตุ ฝ่ายเข้าตีจะสามารถป้องกันอันตรายโดยการหลบจากไปทางซ้าย หรือถอยออกอย่างรวดเร็ว

การต่อสู้ไม้หุ้มสน ไม้เท้าแปด

จังหวะที่ ๑ ฝ่ายเข้าตีเท้าเท้าซ้ายเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับใช้กระบี่ตีลงทางไหล่ขวาของฝ่ายรับ ฝ่ายรับยกกระบี่ขึ้นรับปลายเฉียงลง ถอยเท้าขวา

๑๔๒

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรับแก้สถานการณ์จากฝ่ายรับเป็นฝ่ายรุก โดยการทวัดกระบี่ไปทิศทาง
ไหล่ขวาของฝ่ายเข้าตีโดยเร็ว หลังจากรับแล้ว

หมายเหตุ ฝ่ายเข้าตีจะสามารถป้องกันอันตราย โดยการหลบฉากไปทางขวา หรือถอยออก
ห่างอย่างรวดเร็ว

จังหวะที่ ๑ ฝ่ายเข้าตีกรัดเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับใช้กระบี่ตีศีรษะ หรือลำตัวของ
ฝ่ายรับ ฝ่ายรับยกกระบี่ขึ้นรับเหนี่ยวศีรษะ พร้อมกับใช้มือซ้ายจับปลายกระบี่ และถอยเท้าขวาไป
ข้างหลัง

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรับแก้สถานการณ์จากฝ่ายรับเป็นฝ่ายรุกโดยการเหวี่ยงกระบี่ที่ไ้รับไปทาง
ขวาโดยเร็ว แล้วใช้เท้าซ้ายเตะไปทางลำตัวคานขวาของฝ่ายเข้าตี แล้วรุกตามกติต่อไป

การต่อสู้ไม้ผสม ไม้ที่สิบ

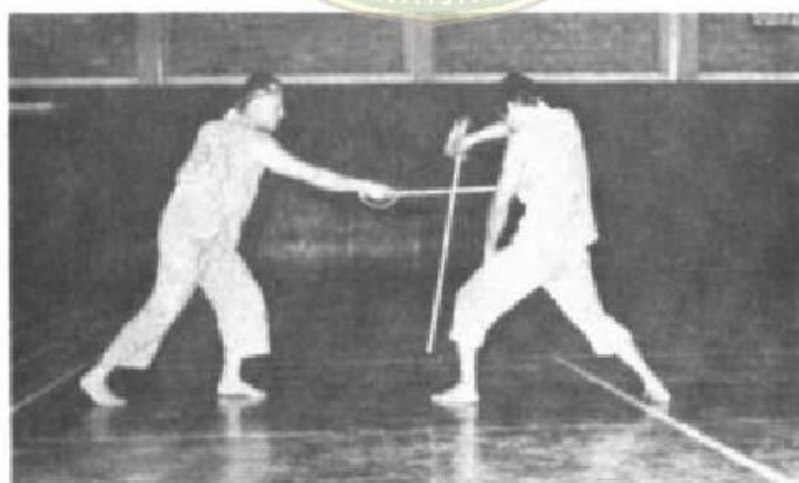
จังหวะที่ ๑ ฝ่ายเข้าตีก้าวเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับใช้กระบี่ตีบนศีรษะ หรือลำตัวของฝ่ายรับ ฝ่ายรับยกกระบี่ขึ้นรับเหนือศีรษะ พร้อมกับใช้มือซ้ายจับปลายกระบี่ และถอยเท้าซ้ายไปข้างหลัง

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรับแก้สถานการณ์จากฝ่ายรับเป็นฝ่ายรุก โดยเหวี่ยงกระบี่ที่ใช้อยู่รับไปทางขวาโดยเร็ว แล้วใช้เท้าซ้ายถีบไปลงด้านหลังเท้าขวาของฝ่ายเข้าตี แล้ววิ่งรุกตามตีต่อไป

การต่อสู้ไม้ผสม ไม้ที่สิบเอ็ด

จังหวะที่ ๑ ฝ่ายรุกก้าวเท้าขวาเข้าหาฝ่ายรับ พร้อมกับใช้กระบี่แทงตรงไปยังฝ่ายรับ ฝ่ายรับลดกระบี่ลงปัดกระบี่ของฝ่ายรุก พร้อมกับถอยเท้าขวา

จังหวะที่ ๒ ฝ่ายรับแก้สถานการณ์จากฝ่ายรับเป็นฝ่ายรุก โดยใช้เท้าซ้ายซึ่งอยู่ข้างหน้าเตะหรือถีบฝ่ายรุก แล้ววิ่งรุกตามตีต่อไป

ตัวอย่าง
ระเบียบการแข่งขันกระบี่กระบอง ระหว่าง นักเรียน นักศึกษา
ของกรมพลศึกษา
ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๑

๑. ประเภทการแข่งขันและการแบ่งรุ่น

๑.๑ ประเภทบุคคลชาย

- กระบี่ กับ กระบี่
- คาบสองมือ กับ คาบสองมือ
- ง้าว กับ ง้าว
- พลอง กับ พลอง
- คาบสองมือ กับ คาบ—กึ่ง คาบ—ชน คาบ—ไล่
- มีดสั้น กับ มีดสั้น มีดสั้น—ขวาน

๑.๒ ประเภทบุคคลหญิง

- กระบี่ กับ กระบี่
- คาบสองมือ กับ คาบสองมือ
- ง้าว กับ ง้าว
- พลอง กับ พลอง
- คาบสองมือ กับ คาบ—กึ่ง คาบ—ชน คาบ—ไล่

๑.๓ ประเภททีม (ชาย)

- กระบี่ กับ กระบี่
- คาบสองมือ กับ คาบสองมือ
- ง้าว กับ ง้าว
- พลอง กับ พลอง
- อาวุธอื่น ๑ ชนิด (๑ คู่)

๑.๔ ประเภททีม (หญิง)

- กระบี่ กับ กระบี่
- คาบสองมือ กับ คาบสองมือ
- อาวุธอื่น ๑ ชนิด (๑ คู่)

๑.๕ การแบ่งรุ่น ชาย-หญิง

- รุ่นไม่เกิน ป. ๗ ไม่จำกัดอายุและส่วนสูง
 — รุ่นไม่เกิน ม.ศ. ๓ ไม่จำกัดอายุและส่วนสูง
 — รุ่นไม่เกิน ม.ศ. ๔-๕ ไม่จำกัดอายุและส่วนสูง
 — อาชีวศึกษา ปี ๑-๓ ไม่จำกัดอายุและส่วนสูง

๑.๖ ชั้นเรียน ถือกามทะเลเป็นโรงเรียน ผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ ของแต่ละโรงเรียน หรือสถานศึกษา เป็นผู้ลงนามรับรอง

๒. การสมัครเข้าแข่งขัน มี ๒ ประเภท

- ๒.๑ ประเภทบุคคล และประเภทอาวุธ นักเรียนและนักศึกษาที่สนใจจะยื่นใบสมัครเข้าแข่งขันได้ด้วยตนเอง ตามแบบฟอร์มใบสมัครของกองกีฬา โดยมีผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ ของโรงเรียน หรือสถานศึกษาที่ตนกำลังศึกษาอยู่ รับรองว่าปัจจุบันเป็นนักเรียน หรือนักศึกษา ของโรงเรียนหรือสถานศึกษานั้นจริงๆ ไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ ที่แผนกจัดการแข่งขันกองกีฬาด้วย
 ๒.๒ ประเภททีม โรงเรียนหรือสถานศึกษาที่จะสมัครเข้าแข่งขัน ต้องไปรับใบสมัครแบบฟอร์มรายชื่อจากแผนกจัดการแข่งขัน กองกีฬา ในกองพลทหาร ตามวันเวลาที่กำหนดให้
 ๒.๓ ผู้สมัครประเภทบุคคล และประเภททีม จะต้องนำรูปถ่ายขนาด ๔×๕ ซม. เพื่อทำบัตรประจำตัว และใบสมัครพร้อมหลักฐาน แสดงต่อเจ้าหน้าที่แผนกจัดการแข่งขัน กองกีฬา กรมพลศึกษา ในวันสมัครด้วย

๓. คุณสมบัติของผู้เข้าแข่งขัน

- ๓.๑ ต้องเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้นๆ ตามข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแข่งขันกีฬาโรงเรียน พ.ศ. ๒๕๒๑ ข้อ ๑๒
 ๓.๒ มีสถานภาพเป็นนักกีฬาสมัครเล่นพุทธศักราช ๒๕๔๑ โดยอนุโลม
 ๓.๓ นักกีฬาคณะหนึ่ง จะส่งชื่อเข้าแข่งขันได้ทั้ง ๒ ประเภท คือ บุคคลและทีม นักกีฬาประเภททีม สถานศึกษาจะส่งรายชื่อเข้าแข่งขันได้โรงเรียนละ ๑ ทีม เท่านั้น

๔. การดำเนินการแข่งขัน

- ๔.๑ ให้ผู้เข้าแข่งขันทำการแข่งขัน (แสดงโชว์)
 ๔.๒ กติกาการแข่งขันกระบี่กระบอง ให้ใช้กติกาและการให้คะแนนของกรมพลศึกษา

- ๔.๓ การส่งชื่อผู้เข้าแข่งขัน ครูผู้ควบคุมนักกีฬาต้องส่งรายชื่อผู้เข้าแข่งขันประจำวัน พร้อมด้วยลายมือชื่อของนักกีฬาแต่ละคน ครูผู้ฝึก ทามแบบฟอร์มใบส่งรายชื่อผู้เข้าแข่งขันประจำวันของกรมพลศึกษาต่อเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการแข่งขัน และให้ผู้เข้าแข่งขันไปถึงสนามแข่งขันก่อนกำหนดเวลาเริ่มการแข่งขันอย่างน้อย ๑ ชั่วโมง
- ๔.๔ การแข่งขันถือว่าเป็นการแสดงของแต่ละโรงเรียน
- ๔.๕ การแข่งขัน (แสดงโชว์) ใช้เวลาไม่เกินคู่ละ ๑๕ นาที
- ๔.๖ คณะกรรมการการแข่งขัน กรมพลศึกษาจะจัดเตรียมไว้ให้

๕. หลักเกณฑ์การให้คะแนน

ใช้กติกาตามระเบียบการแข่งขันกระบี่กระบองของกรมพลศึกษา

๖. มารยาทของผู้เล่น

ผู้เล่น ครูผู้ฝึกสอน และครูผู้ควบคุม ต้องยอมรับคำตัดสินของผู้ตัดสินที่ทำการตัดสินการแข่งขันครั้งนั้น ๆ ทุกกรณี

- ๖.๑ ผู้เล่นเล่นผิดมารยาทของนักกีฬาที่ดี จะถูกกรรมการผู้ตัดสินให้ออกจากการแข่งขัน กรมพลศึกษาอาจพิจารณาโทษโดยห้ามลงแข่งขันเป็นครั้งคราวหรือตลอดไป หรือตัดสิทธิ์นักกีฬานั้นออกจากการแข่งขันนักกีฬา โรงเรียนที่กรมพลศึกษาจัดแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมมารยาทและระเบียบมารยาทของนักกีฬา
- ๖.๒ ตลอดการแข่งขัน ผู้เล่นต้องประพฤติตนให้สมกับเป็นนักกีฬาที่ดี และต้องปฏิบัติตามกติกามารยาทการแข่งขัน

๗. วิธีการแข่งขัน

กรมพลศึกษาจะ ได้พิจารณาจัดการแข่งขันตามความเหมาะสมกับจำนวนผู้สมัครเข้าร่วมการแข่งขัน และจะเป็นผู้จับสลากตามลำดับการแสดง

๘. การกำหนดการแข่งขัน

โดยปกติกำหนดการแข่งขัน ซึ่งกรมพลศึกษาได้กำหนดไว้แล้ว จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงมิได้ หากมีกรณีอื่นใดเกิดขึ้นนอกเหนือไปจากระเบียบที่กำหนดไว้นี้ กรมพลศึกษาจะพิจารณาความเหมาะสม

กติกาการแข่งขันกระบี่กระบอง

๑. สนาม

สนามกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๒ เมตร

๒. อาวุธ ใช้อาวุธ ลำสอง (หวายหรือไม้) ห้ามใช้อาวุธจริง หรือของมีคม และให้ผู้เข้าแข่งขันนำมาเองให้พร้อม

๓. การแต่งกาย

การแต่งกายแบบโบราณให้เหมาะสมกับการสมัย

๔. การให้คะแนน

๑. กรรมการ มีกรรมการให้คะแนน ๕ คน

๒. การให้คะแนน ให้คะแนนจากคะแนนเต็ม แล้วหักคะแนนส่วนที่ไม่สมควรออก ตามความคิดเห็นของกรรมการ (การแจ้งกรรมการให้คะแนน)

๓. การรวมคะแนน เอาคะแนนของกรรมการทั้ง ๕ คน รวมกัน ผู้ที่ได้คะแนนรวมกันมากที่สุดเป็นผู้ชนะ

๔. การมีคะแนนเท่ากัน หากมีคะแนนเท่ากันในรอบชิงชนะเลิศ ให้ทำการแข่งขันใหม่อีก ๑ ครั้ง โดยไม่คิดคะแนนเพิ่ม

๕. การกำหนดคะแนน

๕.๑ คะแนนการแต่งกาย ๕ คะแนน
ให้แต่งกายแบบไทยโบราณให้เหมาะสมกับสมัย

๕.๒ คะแนนการขึ้นประนม และการรำ ๑๐ คะแนน
พิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังนี้

๑. ขึ้นประนมครบทุกทิศ

๒. รำกลมกลืนกับจังหวะดนตรี

๓. วางท่าได้สวยงาม

๔. ทำท่ามีความหมายในการต่อสู้

๕. ทำท่าไม่น้อยกว่า ๔ ท่า และไม่เกิน ๖ ท่า

๕.๓ คะแนนการต่อสู้ ๒๐ คะแนน
พิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. ใช้อาวุธได้คล่องแคล่ว

๒. ความแม่นยำในการ หั้น แวง ตี

๓. การรูก รุกไถ่ถูกจับหว่า
๔. มีไหวพริบในชั้นเชิงการต่อสู้
๕. การใช้วชิระของร่างกายอื่นๆ เข้าช่วย
๖. หลบหรือป้องกันได้คล่องแคล่วว่องไว
๗. การพลิกแพลงจากท่ารับเป็นท่ารุก
๘. การ ลก-ล่อ และการจากกัน

๕.๔ กระบวนเมื่อจบการต่อสู้

๕ กระบวน

๑. จบตามแบบขอขมา หรือ
๒. จบตามแบบแพ้นะ

เพราะการหมั่นตบ ความรู้จึงเจริญ แลความรู้ย่อมเจริญขึ้นได้ด้วยปัญญา
อาศัยปัญญาจึงจะรู้จักประโยชน์ ประโยชน์ที่รู้แล้ว จักนำสุขมาให้

จากหนังสือ : เสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป
นวนาณัติ

๑๓๓ : ๒๕-๒๖ (๓)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายกำธร สติรกุล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๕

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๕

เลขที่

ตัวอย่าง